

PROVINCIAL

Costa

TOLEDO
BIBLIOTECA PROVINCIAL

Sala... *Reservado*

Número... *876*

Lata Meseroada

lot. 13 - 3 -

7147842

R 376204

CX195877

GRAMMA

TICAE PRAECE PTIONES IN QVARTVM

Antonij Nebrissensis introductio
 num Librum, à Fratre Christo-
 phoro Rodriguez minorita fran-
 ciscane obferuationis haud medio-
 diocri labore, cura, & diligē-
 tia collectę, omnibus la-
 tinæ linguæ studiosis
 non minus vtilis,
 quàm neces-
 sariæ.

¶ Quibus accessit tractatus de
 figuris cōstructionis.

¶ Alma parens Christi nris succurrito cœptis,
 Tu nisi succurras, quid miser ipse queam?

¶ Ecce, quæ culpa caruit priori,
 Ecce, quæ mater pariterq; virgo,
 Ecce, quæ natum genuit parentis,
 Quæq; potentis.

NOS Antonius Garcia sacre
Theologie magister, Dei &
apostolicę sedis gratia Epif-
copus Vticeñ. ac pro excellētissimo
domino Ferdinādo ab Aragonia ar-
chiepiscopo CęsarAugustano in spi-
ritualibus & tēporalibus Vicarius
gñalis, Vidimus huiusmodi opus in
scriptū Grāmaticę p̄ceptiones, in
quartū Antonij Nebrissensis à fra-
tre Christophoro Rodriguez ordi-
nis s̄cti Fr̄ncisci d̄ observātia cōpo-
sitū, & quia cōtinet sanā doctrinā cō-
cessimus licentiā vt in hac Cęsarangu-
stana vrbe imprimatur. Dat. Cęsar-
Augustæ die. 21. Octobris, Anno do-
mini. 1579. — 1570.

Vidit Episcopus & Vicarius
generalis p̄dictus.

Mamdato eiusdem reuerendissimi dñi
Episcopi & Vicarij generalis p̄fati.

Franciscus Arcayne notarius.

A ij

EGI accuratè librum hunc
inscriptum grammaticę præ
ceptiones in quartum Anto-
nii Nebrivensis, à fratre Christopho-
ro Rodriguez Minorita collectæ,
quem meo examini illustres domini
Inquisitores regni Aragonum com-
miserunt; & nil in eo inveni quod ad
religionem attineat, quare tuto & me-
rito imprimi potest. Cesaraugustæ,
7. Nouembris. 1579.

Doctor Perez.

FRATRI PETRO ICVR

cu patri perquam obseruando, ac suo super grege vigi-
lantissimo prouinciæ Aragoniæ ordinis minorum re-
gularis obseruantiaæ prouinciali ministro, frater Chri-
stophorus Rodrigueꝯ eiusdem instituti ac pro-
uinciæ indignus professor, salutem at-
que perpetuam felicitatem
exoptat.

UPERIORI anno vigilantissime
pastor, præceptiunculas quasdam, ex
uarijs quibusdam autoribus ad vnguē
excerptas in quartum librum An-

tonij Nebrissensis viri de sermone latino sat beneme-
riti, vndecunq; doctissimi, in hunc libellum congesi,
non vt typis impressorijs excuderentur, sed vt nostri
instituti fratres, qui latinæ linguæ studio additi sunt,
maximã inde frugē facere possent. Haud mediocriter
charitati me inseruiturū existimaui, si eis præseti tra-
ctatu cōsulerē, i vnū colligēs grāmaticorū præceptio-
nes illas, quæ apud ipsos varijs in locis dispersæ diffu-
sæq; erāt, quō cert. cōstarent & quæ breuiter præ-

EPISTOLA

cisseque dictæ, latius fusiusque explicans perspicuitas
 ris gratia, cuius in rebus omnibus ratio debet haberi
 vel præcipua, idque eò magis in certis infinitiuorum,
 gerūdiorū, participiorūq; materijs facere sū conatus,
 quò magis mihi videbātur ipsis studiosis, & ignaris cō
 modiora esse atque utiliora. Quod mei est instituti,
 pro ut potui huius laboris improbitate proximos iuui
 ex eo tamen vtrum vel ad præsentis vel etiam poste
 ros vlla sit utilitas dimanatura tu mi integerrime pa
 ter, multò melius iudicaueris: quem nihil vtriusq; peri
 tiæ, siue latinæ, siue theologiæ latere potest, cū eas à
 prima (quod aiunt) pube publicè sis professus. Quo cir
 ca ex hoc meo labore, non nihil præmiij me consequu
 turum spero, quod prouirili in proximi utilitate labo
 rati à domino longè magnificentissimè propositum
 est, cuius haud quaquam spem abijcio. Nūc autem cū
 eas amicorum præcibus, & consilio adductus, quibus
 reluctari minimè potui, cudentium industriæ, trade
 re vellem, quò auspiciatius, feliciusque in publicum ede
 rentur, necessarium mihi esse censui patronum aliquē,
 cui has præceptiunculas dicarem, quærere, qui illas in
 suum clientulum recipiens, sua pro virili, aduersus Ro

DEDICATORIA.

ilorum calunnias, potenter tueretur, non habui quem
 tecū conferre possem, qui fidelius, & integrius id præ
 stare posset, Hac de causa volui eas tibi, cui hæredita
 rio etiam iure, si quid sum, debeo, offerre. Quamobrè
 amplissime pater, humili supplicatione te vti patrè ob
 secro, vt lætis supercilijs & serena fröte nostras has
 præceptiunculas (& si tam dignum haud mereantur
 habere patronum) suscipias, amplectaris, nec despicias
 ac patrocínio tuo, tuaque autoritate grauissima in cly
 pei modum munitas in publicū patiaris prodire. Quas
 quidem si lynceis oculis ad viuum inspexeris, & ad un
 guem examinaueris, nemo (vt arbitror) & si frontem
 perfricuerit audebit ipsas caninis dentibus impetere.
 Quin etiã mihi vehemèter psuadeo illas ita vel maxi
 mè candido cuique lectori probatum iri. Tuum igitur
 erit illas æqua librare trutina, easque (& si luce dig
 nas censueris) chalcographis tradere cudendas, sin mi
 nus velut abortiuū fætū efferre. Accipe igitur eas, am
 plissime pater: tuo nomīe insignitas. Atqui si hoc quic
 quid est: humanè, benignèq; (pro tuo more) suscep
 eris, ad maiora mihi adijcies aculeos. Vale & me tibi toto
 pectore deditissimum, ita vt soles, amare perge.

PERMISSENCIA IMPRESSIONIS HUIUS
opusculi, à ministro prouinciali, ac moderatore, huius
iuscæ Prouinciæ Aragoniæ concessa Auctori.

IN Christo sibi charissimo reuerēdo patri
fratri Christophoro Rodrigueꝝ ordinis
minorum obseruantie regularis huius pro
uinciæ Aragoniæ, frater Petrus Içurçu eiusdem insti
tuti ac Prouinciæ Prouincialis Minister & seruus. S.
Quum absolueris opusculum quoddam grammaticæ
præceptionum (Sic enim inscripsisti) idq; quemadmo
dū ais, approbauerit excellentissimus dominus. D. Fer
dinandus ab Aragonia Archiepiscopus Cæsaraugu
stanus, quod examinatum visum sit dignum, quod in
communem omnium vsum, atq; profectum foras mit
tatur, quūquē, vt hoc rectè, & è præscripto cōcilij tri
dētini fiat, nostra quoque sit tibi opus autoritate atq;
pmissione, idcirco vt nobis ipsis, morē geramus, harū se
rie iterarum copiam tibi facimus, vt præfatum opus
culū impressioni tradere queas, Vale in domino, ac ip
sū pro nobis deprecare. Datis. Cæsaraugustæ duode
cimo die mensis octobris Anno domini. 1570.

Frater Petrus qui supra manu propria.

EGREGIO VIRO AC PER
quam magnifico domino Gabrieli
Caportæ, suus frater Ioannes
Sorella Minorita animę &
corporis incolumi-
tatem exoptat.

NON possum reuera huma-
nissime vir, ac magnifice do-
mine, non enchomys extol-
lere, & prædicare affectum summū,
quo a tua iam primeua ætate, nostrā
hanc præclaram seraphicamque reli-
gionem es prosequutus. Nec enim
solum tibi patrono nostro curæ est,
tuis cotidianis eleemosynis, ac conti-
nuis, nobis tibi deuinctis subuenire,
sed quod præstātius & mirabilius est,
nihil aliud tibi cordi, ac voluptati es-
se videtur, quam exquirere & inuesti-
gare, si quid sit, in quo professoribus
huius sacri instituti beneficia possis
impendere. Huic igitur desiderio &

EPISTOLA

amori intētus cum tibi à quibusdam
compertum esset, quoddam grâma
ticarum disciplinarum opus, ab ad
modum reuerēdo patre fratre Chri
stophoro Rodriguez, de hac nostra
alma prouincia, sua ipsius vita & ex
emplo optime merito, & tibi deditis
simo conditum fuissē, velle que illud
in lucem edere, si pro se typis impres
sorijs mercedem aliquis solueret, cō
festim tu, liberē omnem tuum fauo
rem & opē es pollicitus. Ex quo (ni
fallor) duplex bonum dimanat, alte
rum, tuę deuotionis erga nos confir
matio, alterum verò, vt autor existas
& tibi tribuat quicquid utilitatis, &
emolumentū ex hoc thesauro haecte
nus abscondito, amplexantibus illud
proueniat (est namq; opus dignum
laude, dignum commēdatione, & di
gnū tanto doctore. Est inquā opus
limatum doctrina, politum procedē

DEDICATORIA.

di methodo candidatum Ciceronia
na elegantia, ac deniqꝫ omnibus grā
matices facultatem profitētibus vti-
le, & necessarium. Cōtinget enim, vt
qui in illo versari ceperint, progres-
sus summos faciant, & post vnguen-
torum illius odorem currant atqꝫ fe-
stinēt) faxit deus optimus maximus
humanissime vir, vt præclaris istius
modi operibus semper incumbas, in
dieſqꝫ plura maioraqꝫ moliaris, te
diu rectè valere, velit, quò & in presē-
ti vita, nomini tuo splendorem non
vulgarē cumulare iugiter queas,
& post huius cursum polorū
celsa tibi feliciter adipisci
valeas, bene vale, & me in-
ter eos, qui tibi toto pe-
ctore sunt additi as-
cribi haud de-
digneris,

Lectori candido.

Accipe amice lector, has qualescunque n̄ras pr̄ceptiunculas, quas n̄c in tyronū cōmodū cōfectas ex omnique parte absolutas ī lucē emitto, suo quidē ambitu ea qua fieri potuit fermōis breuitate, illa oīa cōprehendūt, & nihil ultra, quę ad verā & facilē latini sermonis intelligendi rationem pertinere credūtur, quę eę sunt eruditis (vt sperē) placituras, ignaris profuturas, omnibus deniq; satisfacturas. Lege ergo feliciter, & si in eis quid pr̄cepi, qđ ex studiose iuuetuti v̄su esse possit, in deum optimū maximū, ceu in bonorum omnium fontē referas. Si verò inter scribēdum verbum aliquod temerè excidit, in quo aliqua falsitatis species eluceat, mihi adscribito, qui cū homo sim, nō possum humane ignorationis legibus non esse subiectus. Interim tamen te rogo, si pa-

EPISTOLA

rum vel potius nihil, hæ tibi nostre
conduxerint præcepti uculę boni cõ
fulas, & indigētibus illis minime in-
uideas, n̄rum (obsecro) accipe animū
qui is est, prodesse omnibus, si poliē
sin minus, velle, nō omniapoliūmus
omnes. Vale & feliciter fruere.

Michaeli Belenguerij

Artium liberalium Magi
stri in librum.

Tecta laboriferis circumuallata periclis,

theseus ardenti frangere mente petit.

Difficilesq; dolos confringat, & inuia saxa:

fila puellari concipit ipse manu.

His facile adiutus, penetrauit tecta retortis,

inuolucris, nec non fraude referta vafra

Sic quoq; grāmaticę cupiēti claustra subire,

traduntur leges: queis remeare licet.

Obstrusum quicunq; cupis penetrare latinū

eloquium, filis his rege semper iter.

Hæc cape fila tuos recte ducentia gressus,
quæ labyrinthæo dant remeare loco.
Obstrusa hic vallæ syluis patefacta repedit,
complexusq; breui, que niniuita docet.
Si iuuat innuptæ campū peragrarè Mineruæ
consule ruricolam qui bene mōstrat iter.
Dogmatata syntaxis cōplures clara dedere,
clarius at nemo tradidit illa tibi.

Ioannis Gomeſij autoris amici in
præclara Artiū & philosophiæ
facultate Bachalauri.
Ad Zoilum.

Ore saporato lector: non dente maligno,
hoc opus exiguum terque, quaterq; legas
Vulnera liuoris discedant semper amari,
& tibi pro tanto munere gratus ero.

Grāmaticæ præceptio

nes in quartum Antonij Nebrissen
fis introductionum librum, à fratre
Christophoro Rodriguez minorita Frāciscaṅ ob
seruationis haud mediocri labore, cura, &
diligentia collectæ, omnibus lati-
næ linguæ studiosis non minus
vtilis, quàm necessariæ.

Quibus accessit tractatus de
figuris constructionis.

¶ De generali verborum constructione.

ARISTOTELES testimoniū phy-
sicorum proemio ab vniuersalibus
ad singularia optimum quēque pro-
fessore in sua docēdi methodo seu
via progredi oportet: cuius dogma
recita prius quàm ad singulorū verborum constru-
ctionē descendamus, de generali verborū cōstruc-
tione aliquid tradam⁹, Acturus igit de eorum syntaxi
scire prius operapretiū est, quoduplex sit verbum.

Verbum est duplex, alterum vt pote personale,
alterū verò impersonale. Personale verbū est, quod
certos numeros, & personas habet, hoc est, quod in

suis tēporibus certas voces, certis quibusdā perso-
 nis, distinctas atq; assignatas habet. Est enim vox pri-
 mæ personæ, vt diligo. Est item vox secundæ perso-
 næ, vt diligis, & sic de reliquis, à persona, & non à
 numero nomen accipit, quia persona numero no-
 bilior est, cū actio vel passio quæ per verbum per-
 sonale significatur, non numero sed personæ agēti
 vel patienti inhæreat. Aut personale est, ex aliorum
 sententia, quod suppositum personæ certæ ante se
 admittit, cum quo in numero certo, & persona con-
 uenit, vt diligo. Impersonale vero est, quod caret
 numeris et personis, hoc est, quod in suis tempori-
 bus non habet certas voces distinctas, atque deter-
 minatas alicui certæ personæ, vt miseret, pudet. Aut
 impersonale est, quod suppositum personæ certæ an-
 te se non admittit, cum quo in numero & persona
 conuenire possit, vt mea interest, nā licet obliquos
 habeat à fronte, cum illis tamen in numero & per-
 sona conuenire non potest: nulla est enim concor-
 dantia verbi cum obliquis, ac propterea nequeunt
 obliqui verbo impersonali reddere suppositū. Per-
 sonale rursum in quinque genera diuiditur, nempe, acti-
 uum, passiuum, neutrum, deponens, commune.

¶ De verbo actiuo.

Actiuū verbum est, quod desinit in, o, vt gero,
 ad differentiam verborum passiuorum, depo-
 nentium, & communium, quæ desinunt in or, vt le-
 gor,

gor, recordor, experior, & habet passiuum in or, vt geror, ad differentiam verbi neutrius ea voce carētis. Et exigit ante se nominatiuum in persona agenti vel facienti in modis finitis, vt imperator ducit exercitum, vel aliquid vice nominatiui, vt alfiduas ad deum fundere preces diuinam mitigat indignationem. Et accusatiuum pro persona patienti, vt mater tenerrimè filios amat: aut quippiam illius loco nempe orationem, vt bonorum tria esse genera nullus sana mente ignorat. Dixi in modis finitis, nā infinitiuus modus exigit ante se accusatiuum in voce actiua loco personę agentis, in passiuua verò, patiētis. Quod vero dixi, pro persona agēti vel facienti, non sine ratione adiectum est. Nam differentia illa inter agere & facere, non à Philosophis solum sed ab studiosis etiam linguę latinę obseruatur, vt facere sit rerum in materiam exteriorem transeuntium, vt feci domum, feci imaginem: agere sit rerum immanentium, vt ago fortiter, ago prudenter. Erit igitur (si his vocibus rigidè vtamur) psona faciens, quę opus corpore exercet, agens verò quę animo: verum communiori vocabulo persona agens ab autoribus appellari solet.

Hęc diffinitio traditur de verbis integris & regularibus, nō autē de defectiuis aut irregularibus, inter quę reperies quædam, quę exeunt in, o, & nō in, or, vt audeo, volo, facio, do, quę in voce passiuua nō habent, audeor, volor, facior, dor. Alia ve-

rò deprehendes, quæ vtraque voce carent, & neque vocem actiuam in, o, neque passiuam in, or habent, vt odi, noui, cepi, memini, Quæ omnia verba, licet mutila sint, & suis temporibus orbata, inter actiua tamen numeranda sunt, quando quidem cum accusatiuo construuntur. Sunt enim quedam verba actiua voce tantum, vt vapulo: alia significatione tantum, vt sequor: alia voce & significatione simul, vt amo, alia postremo significatione & constructione, vt superiora illa, odi, memini, noui,

¶ De verbo passiuo.

Passiuum verbum est, quod desinit in, or, vt geror, ad differentiam actiuorum, & neutrorum, quæ terminantur in, o, & habet actiuum in o, vt gero, vt seiungatur à communibus & deponentibus, quæ ea voce prorsus carent. Et exigit ante se nominatiuum pro persona patienti: vt differat ab actiuis & neutris actionem significatibus quæ regunt ante se nominatiuum pro persona agentis. Intellige eam partem definitionis in suis modis finitis, nam in infinito diuersam habet constructionem quemadmodum & reliqua verborum genera, vt inferius patebit. Aduerte etiam verba passiuia ante se regere nominatiuum patientem, vel aliquid loco nominatiui, vt cur non datur verax audire, & reddere voces: Et ablatiuum cum præpositione, a, vel, ab, vel datiuum, pro persona agentis vel facienti, vt distingatur à reliquis verbis quæ casus

P R A E C E P T I O N E S

posteriores habent loco personę patientis, vt Deus à me vel mihi diligitur. Abs te hoc fuit effectum interdum tamē exposcit ablatiuum abique præpositione, quādo significat rem inanimen, vt animus fractus voluptate: cupiditate: non à voluptate, & à cupiditate. Et accuſatiuum cum præpositione per, vt per quē oia facta sunt, idest, à quo. Cicero, quæ multo ante confirmata per nosmetipsos erāt, idest à nobismetipsis: interdum etiam, apud, inter, de apud. Tacitus. Augustus apud prudentes vitæ eius variè extollebatur, arguebaturque, idest, à prudentibus. De inter, Cicero pro Sestio, iudicium inter sicarios committitur, idest, à sicarijs.

Cic. in ca-
to.

Taci. lib. I.

Aduertas autem oportet cum verbis separatiuis, per passiuaam personam agentem in datiuum & non in ablatiuum debere conuerti, vitandæ amphibologiæ gratia: vt literæ acceptæ fuerunt mihi à te, non à me a te, literæ abs te mihi expetuntur, non à me abs te, nescires enim vter ablatiuus esset persona agens. Aut ablatiuus verbi vertatur in ablatiuum cum præpositione ex, vt literæ acceptæ fuerunt à me ex te, literę à me ex te expetuntur. Verum cum ea ambiguitas in oratione non fit, rectè persona agens in ablatiuo apponetur, vt in hoc exemplo. Petrus liberauit Ioannem ab igne, bene sic conuertes in passiuaam, Ioānes ab igne fuit à Petro liberatus, item etiam cū verbis acquiratiuis quoties eadē fuerit ambiguitas, agēs persona ī ablatiuo collocabitur, vt do tibi peccunias,

B ũ

pecunię dantur tibi à me, non tibi mihi, dedi literas Auunculo, literę redduntur à me Auunculo; nō Auunculo mihi, neſciremus enim vter datiuus eſſet perſona agens. Verum cum ſimilis ambiguitas in oratione non fuerit, rectè nominatiuus conuerſi poteſt in datiuū, vt cani porrigis oſſa, oſſa porriguntur tibi cani, tūc enim nullus dubitat datiuū tibi, agentē perſonam eſſe.

Præterea verbum paſſiuum à patiēdo deriuatur non quòd in ſignificando patiatur, ſed quòd à fronte rectum perſonę patientis exigat, cum quo in numero, & perſona concordet, vt ſapiētia à patre tuo colitur. Quemadmodū verbum actiuū ab agendo deducitur, non quòd agat, ſed quòd perſonam agentem demonſtrat, cum qua in numero & perſona cōuenit. Quod triplex eſt, aut voce tantum, ſignificatione tantum, voce & ſignificatione ſimul: voce tantum, quod habet paſſiuam, & ſignificationē actiuam, cuius generis ſunt verba deponentia, vt loquor, obliuiſcor, ſignificatione tantum, quod habet ſignificationem paſſiuam & vocem actiuam, cuiuſmodi ſunt verba neutra tertię & quartę claſſis, vt caleo, frigeo, exulo, vapulo. Voce & ſignificatione ſimul. Quod habet vocē paſſiuam cum ſignificatione paſſiua, vt amor, diligor, & tale verbum dicitur paſſiuum paſſiui generis, & de hoc nunc diſſerimus, quod inuentum eſt cauſa ornatus linguę latinę, potius quàm neceſſitatis gratia vt probè conſtat.

Præterea aduertas est neceſſe, omnes caſus, qui-
 bus præter accuſatiuum principalem, verbum acti-
 uum cõſtruitur, in paſſiua cõmutatione, nõquã
 mutari, ſed inuariatos perpetuò manere. Sed prius
 ſciendum eſt, quo pacto ſcilicet fiat orationum cõ-
 uerſio ex voce actiua in paſſiuam. Quod vt cla-
 riùs præcipiamus, notemus oportet, quædam eſſe
 verba, quæ nulla retione ex paſſiua voce in actiuã
 cõuertiri poſſunt: qualia ſunt quæ ſequuntur *linquor*,
conſternor, *creor*, *deſideror*, *capior*, *condor*, *rumpor*,
afflor, *inuehor*, *diſcrutior*, *findor*, *icor*. vt *lin-*
quor ſiue *conſternor* animo, *creatus* eſt *conſul*,
multi milites in prælio *deſiderati* ſunt, *virgines ve-*
ſtales à ſummo pontifice *capiebantur*, *conduntur*
Tibridis alueo, *rumpor* *inuidia*, *afflatus fulmine*,
inuehor *in malos*, *diſcrutior* animo, *findor* animo,
ictus fulmine. Quædam tamẽ horum in voce acti-
 ua reperiuntur ſed raro, & præceptiones de ijs quæ
 in plerisque cõtingunt, tradi ſolent, non de ijs quæ
 tam ſunt in frequentia, vt crebra autorum lectio
 vix vnum aut alterum exemplum ſuppeditare poſ-
 ſit: Cicero Aulus Hirtius (inquit) ne vnum quidẽ
 militẽ deſiderauit. Pro eo quod eſt. Hircio, ne vnus
 quidem miles mortuus eſt, quæ verba pontificem
 maximum dicere oporteat, cum virginem capit,
 ſcriptum eſt.

sibales
noſciuntur

Cic. Phip-
 picæ 14. m.
 Gelli lib. 1.
 cap. 12. in
 lib. fabrii
 pictoris.

A.

Sunt alia, quæ in certis quibuſdam ſignificatio-
 nibus ex voce actiua in paſſiuam conuerti neque-
 unt, qualia ſunt, *pario*, *applico*, *æquiparo*, *ſuccollo*,

maneo, oculo, lacto, fugio, aborto, fallit, præterit, fugit, lacto, delecto, oblecto, fænero, mutuo, nã eorum propria voce carët passiva, posteriora verò lacto, delecto & reliqua, significatiõe carët passiva, nam fiunt in voce passiva deponẽtia & actionem significant.

Sunt alia postremò, quæ ex voce passiva in activam, ex activa in passivam migrare possunt, de quibus traditur sequens regula.

Accusatiuus patiẽtis verbi actiui mutatur in nominatiuũ eiusdẽ numeri, verbũ actiuũ in passiuum eiusdẽ temporis & modi, & cũ nominatiuuo concordat in numero & persona, nominatiuus agentis vocis actiue cõuertitur in ablatiuũ cum præpositione a, vel ab, vel in datiuum vel in accusatiuũ medijs præpositionibus, per, inter, apud, vt paulò ante explicuimus, reliqui casus verbo actiuo ex illius natura adhibiti, hoc est, minus principales manent eodẽ loco & situ, vt si hæc oratio in passiuã conuertenda capiatur. Reddo tibi literas, vertitur hoc modò, literę reddũtur à me tibi, do tibi literas Petro, literę tibi dantur à me Petro. Idẽ de alijsdictum volo.

Fallit tamen hæc regula varijs modis. Primò, quando verbũ actiuũ caret supino, vt metuo, disco, vnde he orationes transire non poterũt in passivam, metui hostem, dedici bonas literas, quia metuo & disco supinis carent.

Secundò, quando accusatiuus est reciprocus vt

PRAECEPTIONES.

omnes homines amant seipſos, accusatiuus ſe in; nominatiuum mutari non poteſt, quia eo caret, cōuertetur igitur in hunc modū, omnes homines amantur à ſeipſis, perſona itaq; agens fit patiens in eodē caſu, & accusatiuus mutatur in ablatiuū agētem, ſed ſi perſona patiēs verbi actiui fuerit nomē aliquod quòd caret recto, aut oratio nō mutabitur, aut aliud nomen regulare eiudē ſignificationis in prioris locū ſuccedet, vt ſi dicas, fero opē amicis, dicetur in paſſiua voce, auxiliū fertur à me amicis.

Tertiò, quando verbū eſt imperatiui modi, & habet pro perſona patiēti accusatiuū, me conuerſi non poteſt per imperatiuum, quia caret prima perſona, ſed huiſmodi oratio fiet per ſubiūctiuum, vt magiſter doce me, dicem⁹ in voce paſſiua, ò magiſter fac vt ego docear ab te. Petre doce me lectionem, ò Petre fac vt ego docear à te lectionem, Perre audi lectionem, Petre lectio audiatur à te, nec aptè dixeris, à Magiſtro ego docear lectionē, nec lectio audiatur à Petro, quia nō manet idē ſenſus orationis actiuae, qui ſemper ſeruandus eſt.

QVARTO, quando in oratione fuerint iubendi, perſuadēdi, ſenerādi, aut mutuādi verba, tūc datiuus mutari ſolet in nominatiuū: vt iubeo tibi hoc tu iuberis à me hoc, hoc ciuibus perſuadeo: ciues perſuadētur hoc à me, ſed multò venuſtius ſic vertitur, iubetur à me tibi hoc, hoc pſuadetur

à me ciuibus, fænero siue mutuo tibi numos, tu fæneraris siue mutuaris à me numos: nec sic liceret conuertere in passiua, numi fænerantur siue mutuantur à me tibi, quia in voce passiua deponētia sunt nec significare passionem possunt. Similem ferè rationem sequuntur oblectandi verba, vt ego delecto te, nō posses sic mutare, tu delectaris à me sed tu delectaris mecum, quia efficitur verbum deponens.

Postremò, cum verbo interdico, regula conuersionis varia est, quod vt melius percipere possis, notes necesse est, hoc verbum interdico variam habere à tergo constructionem. Aliquando iungitur datiuo & ablatiuo & satis eleganter: et tūc est neutrum vt interdico tibi aqua & igni. Aliquando accusatiuo & datiuo, & est actiuum tertij ordinis vt interdico tibi aquam & ignem, quæ cōstructio licet ab Antonio, & Laurentio negetur, quàm plurimis autoribus multum suscepit roboris. Suetonius interdixit histrionibus escā, Liuius feminis dū taxat vsū purpurę interdicens. Iustinus cui paulo antè omnem humanam operam interdixerant. Postremò adheret accusatiuo & ablatiuo, & est actiuum quinti, vt interdico te aqua & igni, Cæsar omni Gallia Romanos interdixisset, sed hæc constructio ceteris rarior est, idq; ex prima actiua neutrali, fit hæc passiua per verbum impersonale vocis passiue. Aqua & igni interdicitur tibi, quæ locutio frequentissima est. Ex secūda actiua, fit hæc pas-

Sueton in
Domitia-
no
Liui 34.
Iustinus.

Cæsar. de
bello galli
60.

fiua, aqua & ignis interdicitur tibi à me . Ex tertia fit hæc passiua , tu interdiceris à me aqua & igni, cuiusmodi locutio non admodum frequens est apud autores, Ceterum si interdico pro obsistere vel obstare ponatur cum solo datiuo construitur, & est neutrum secundi ordinis, Cicero pater improbus cui nemo interdicare possit. Cic. in ve
reth.

¶ De verbo neutro.

N E V T R V M verbum est, quod desinit in o, vt viuo, seruiο, ad differentiam passiui, deponentis & cōmunis, quæ omnia desinunt in, or, Et non habet passiuum in or, ad differentiam verbi actiui, quod habet vocē passiua in or, Et exigit ante se nominatiuum rei agentis in significatione actiua, nam verba neutra significantia actionem, qualia sunt, primæ, secundæ, & quintæ speciei exigunt ante se nominatiuum pro persona agente vel faciente, vt Petrus eget, ego seruiο, tu viuis, Et rei patientis in significatione passiua. Nam quæ passionem innatam, aut illatam significant, qualia sunt verba tertiæ, quartæ classis, exigunt ante se nominatiuum pro persona patienti, vt ego ardeo, tu vapulas, intellige etiam hanc partem in modis finitis, nam modus infinitus diuersam in omnibus verborum generibus habet constructionem, vt in materia infinitiuorum latissimè patebit. Post se verò omnes obliquos præter accusatiuum, nam verba

neutra quatenus neutra sunt, cum accusatiuo con-
strui non possunt: admittunt tamē à tergo reliquos
obliquos pro classium diuersitate, nisi fortè ponā-
tur absalutè in oratione, vt ego sedeo, tu stas.

Verbū neutrum dicitur à ne, quæ particula
pro non capitur, & vter, a, um, vnde neutrū dictū,
quod neq; actiuum, neq; passiuum perfectè sit, non
actiuum, cum vocem passiuam in or, non habeat:
non passiuum, cum uon desinit, in or. Item etiam,
quia nec planè actiuam, nec planè passiuam signifi-
cationem sortitur, nam verbo actiuo propriū est,
ac veluti naturale significare actionem, passiuo,
passionem, quod alienū est à natura verbi neutri,
quæ partim actionem, partim passionem signifi-
cat. Quod triplex est, actiuum, passiuū, & neutro
passiuum. Verbum neutrum actiuum est, quod si-
gnificat actionem, vt seruiō, careo, Verbum neu-
trum passiuū, quod significat passionem, aut inna-
tam, vt caleo, frigeo: aut illatam, vt vapulo, exulo.
Verbū neutro passiuum, quod cum verbum neu-
trum sit præteritū tamen habet passiuum: vt audeo
ausus sum, gaudeo gauisus sum, soleo solitus sum.
De quibus suo ordine disputabitur

Hæc definitio traditur de verbis integris & re-
gularibus, non de defectiuis, aut de his quæ reliquo-
rum normam non seruant, quod dictum volo pro-
pter sum, meminī, capi, & reliqua id genus, quæ in-
ter neutra numerantur, carent tamen voce actiua
in o, traditur etiam de neutris, quæ in actiua non

transferunt: nam illa dormio, viuo, iubeo, impero; fiunt saepe actiua, & propterea in voce passiuua frequentissime reperiuntur, vt in his locutionibus, iam tertia viuitur aetas, tota mihi dormitur hyems, tu iuberis, ciues sunt oratione persuasi.

¶ De verbo deponenti.

Deponens verbum est, quod in or, desinit ad differentiam actiui & neutrius, quae desinunt in o, Et non habet actiuum in o, vt differat a passiuis eam vocem habentibus & retinet tantum actiui significationem, vt obliuiscor tui, qua de re a communibus seiungitur, quae sub voce passiuua actiuam & passiuam significationem habent, vt crimior, quod accusare & accusari significat. Interdum tamen significationem passiuam retinet, vt tu natus es a nobili genere. Vergil. Nunc oblita mihi tot carmina. Cicero. Magnum crimen in legatis insidiandis. Deinde deponens dicitur a deponendo, quia alteram significationem deposuit, nempe passiuam, quam olim habuit, nam olim omne verbum deponens fuit commune, & actiuam & passiuam significationem retinuit, seruata tantum actiua, passiuam deposuit. Quod duplex est, nempe voce tantum, voce & significatione simul. Voce tantum est illud, quod habet vocem passiuam, & significationem passiuam, vt nascor, verum non est passiuum, quia non habet vocem actiuam in, o, voce & significatione illud est, quod habet vocem

Vergil.

Cice. pro

Marco Caelio.

passiuam, & significationem actiuam, vt loquor, obliuiscor, Definitio propriè traditur de verbo deponenti, voce & significatione simul.

¶ De verbo communi.

Commune verbum est, quod desinit in or, vt criminor, ad differentiam actiuorum & neutrorum, quæ desinunt in o, & non habet actiuum in o, ad differentiam passiuorum, quæ similem vocem habet. Et retinet actiui & passiuui significationem, ad differentiam deponentis, quoniam deponēs actiuam tantum habet significationem, Cōmune verò actiuam & passiuam. Qua de causa cauendum est, ne per verba communia sine casu posteriori loquamur, ne in amphibologiã & sermonis ambiguitatem incidamus. Dehinc commune appellatur ab omnibus grāmaticis, eò quòd significationem suã, & cōstructionē cū verbo actiuo, & passiuo cōmunem habet, quod satis constat ex nominis compositione, nam commune, a, con præpositione, quæ simul significat componitur, & à nomine munus, eris quod est officium, quia eius officium commune est significationi, & constructioni verbi actiui, & passiuui. Deinde vbi verbum hoc actionem significat, constructionem verbi actiui ante se, atq; post se gerit, hoc est nominatiuum ante se, & accusatiuum post se, vt criminor latrones, At vero quoties passionem, verbi passiuui con

structionem sibi vendicat cum ablatiuo, vt præceptor veneratur à me, in qua cōuerfione ex fignificatione actiua in paffiuā manet perpetuò vox paffiua, & accusatiuus vertitur in nominatiuum, & nominatiuus in datiuum vel in ablatiuum cum præpofitione, a, vel ab, vt ego criminor te: & verbum ex fignificatione actiua migrat in paffiuam, vt tu criminaris mihi vel, à me.

¶ De fingulari verborum constructione.

Propofitis verborum generibus, iam fingularē constructionem tradamus, à verbo fubftantiuo aufpicati, Deinde à verbis vocatiuis &, reciprocis, postremo, ab alijs fuo ordine aufpicabitur.

¶ De verbo fufstantiuo cum nominatiuo à posteriori constructo.

Nominatiuum vt proprium calum, idem cum priori nominatiuo constituentē, exigit post se hoc verbum sum, vt tu es studiosus, ille est iam magister. Verum vbi possessio denotatur, genitiuū post se exigit fignificantem possessiorem, vt hic liber est petri, præter istos genitiuos, mei, tui, fui, nostri, vestri, nostrum, vestrū, ab ego, tu, fui, pro quibus vtendum est nominatiuo istorum pronominum, meus, a, um, tuus, suus, noster, vester, vt hic liber est meus, hæc res est mea.

Quandoque etiam positum pro habeo, vult da

tium, vt pater est mihi, cura est mihi, pro habeo patrem, vel curam.

Vult quoque nonnunquam, & non absque ornatu duos datiuos, vt est ille mihi adiuuēto, tu es mihi obstaculo, hæc res est mihi cordi: iucunditati lucro, curę honori, infamia. Quorū posterior exponi solet per acceulatiuū, cum, in vel, ad, vt est mihi adiuuēto, id est in adiuuēto, vel ad adiuuēto, & sic de reliquis. Qui loquendi modus per duos datiuos elegantior est quam si per datiuum, & nominatiuum loqueremur, in hunc modū, est mihi adiuuēto, obstaculum, iucunditas, lucrum, cura.

Ponitur aliquando hoc verbum sum absolutè, aut quando post se non regit casum, vt deus est, aut quando sequitur aduerbium, vt deus est ubiq; , aut quando sequitur casus cum præpositione, vt deus est in omni loco. Interdū ponitur inter duos nominatiuos, quorum alter à fronte regitur, alter à tergo, & siue sint eiusdem personæ siue diuersæ, vt Petrus est cordatus homo, ego non sum tu: siue eiusdem generis, siue diuersi, vt deus est iustissimus, deus est summum bonum: siue eiusdem numeri, siue diuersi, vt deus est misericors, deus est, deliciae meę, literæ tuæ sunt mihi summa voluptas, semper concordabit cum præcedenti, si verò vterque nominatiuus præcesserit, cōcordabit cum viciniore, vt literæ tuæ summa mihi voluptas est. Tacitus. præcipuum robur octo legiones erant. Si autē sub

Tacit lib.
1.

sequatur, cum vicinore etiam in numero concordabit, ut sunt mihi profectò literæ tuæ summa voluptas.

Præter casus præcedentes, quos habet verbum sum sine aliqua præpositione, potest etiam habere varios casus, si his atque illis præpositionibus adiungatur. Sunt autem quæ in frequentiori usu sunt apud autores, quæ sequuntur, de, ut de grege illo est, E, ut non est e republica. Ex, ut ex viâ tuo erit. In, ut quantum in me est, Infra, ut quem ego infra omnes infimos homines esse puto. Penes, ut iam penes me est. Pro, ut vnus est pro ceterum millibus. Sub, ut sub meo imperio est: Et sic de alijs.

Nascuntur præterea ex hoc verbo sum vndecim alia, ea sunt, adsum, absum, insum, intersum, obsum, desum, prosum, præsum, possum, subsum, superum, & duo alia plautina, exsum, persum. Quæ omnia cum datiuo construuntur, ut in secunda classe neutrorum notabimus: præter possum, quod accusatiuum regit, ut non omnia possumus omnes. Notabis postremo, tria tantum composita ex his, generare participia præsentis, absum, absens, præsum, præsens, possum, potens. Est autem substantiuum propriè solum hoc verbum sum, cætera verò quæque verba dici solent adiectiua.

¶ De verbis vocatiuis ante se & post se cum nominatiuo constructis.

Cum verba vocatiua à vocãdo dicta sint, quòd
 his soleamus in nostris appellationibus vti, il-
 la dicuntur vocatiua, quibus nomina personis im-
 ponimus, Sunt tamen propriè quinque, dicor, vo-
 cor, nominor, appellor, nuncupor, (nã illa cogno-
 minor, inscribor, salutor, & similia, non vocatiua,
 sed quasi vocatiua appellãtur à grammaticis) quæ
 descendunt à verbis actiuis regentibus duos accu-
 satiuos pro eadem re acceptos, vt voco te virum
 iustum. Exigunt quemadmodum & reciproca duos
 nominatiuos, alterum ante se, alterum verò post
 se pro eadem re acceptos, vt ego vocor vir iustus,
 tu appellaris vir sapiens, nec licebit addere ablati-
 uum cum prepositione loco personę agentis, à Pe-
 tro, vel ab Antonio, Quia cum his verbis persona
 agens elegantię causã, non explicatur. Horum ta-
 mē verborum gerundia nunquam post se recipro-
 cè construuntur, cum rectus non precedat, quia in
 significatione passiuã gerundia omnia casu priua-
 ri solent, fient autem huiusmodi orationes, ne ser-
 mo latinus aliquo modo mancus esse videatur,
 per subiunctiuum, vt veni complutum, vt dicar, si-
 ue habear sapiens, non gratia dicendi, siue haben-
 di sapiens.

¶ Quot modis latinè poteris,
 qui voceris exprimere.

QUATVOR modis rogare solemus de no-
 mine proprio alicuius, & totidem responde-
 re. Primò

re primò rogamus per relatiuum, qui, & verbum vocatiuum, & respondemus per idem verbum vocatiuum, & nomen proprium in nominatiuo, vt qui vocaris? R. Vocor Petrus, non quomodo vocaris, quia huiusmodi interrogatio barbarissimi notari solet.

Secundò, interrogamus per hanc orationem, quod tibi nomen est? Respondemus aut per nominatiuum, est mihi nomen Petrus, aut per genitiuum Petri, aut per datiuum Petro. De nominatiuo, Plautus in *Menædimis* nomen. De genitiuo, idem *Menædimis*. De datiuo. *Liuius Cuius* nomen Mercurij est mihi. De datiuo. *Liuius Cuius* faustulo nomen fuisse ferunt. Et hic loquendi modus per duos datiuos, cæteris multò & elegantior & politior est. Plautus in Menædimis. Idem in Amphitryo. Liui, lib. I. ee cadis. I.

Tertiò, quærimus per hanc orationem. Quod nomen habes? Respondemus aut per nominatiuum habeo nomen Petrus aut per genitiuum Petri, aut per accusatiuum Petrum. De nominatiuo *Quidius lactea* nomen habet. De genitiuo passim ad manum sunt exempla. Responso verò quæ per accusatiuum fit, non habet tantum nitorem & elegantiam. Quid. metamor.

Quartò, fit interrogatio per hanc orationem, quo nomine appellaris? & respondere licebit, aut per nominatiuum, appello nomine Petrus, aut per genitiuum, aut per ablatiuum. Si velis significare nomen, quod tibi à sacerdote in sacro baptisate inditum fuit, id facies eleganter per duo verba in do, & impono: dum modò per nominatiuum, ge-

nitium, datiuum, aut postremo per accusatiuum loquaris, in hunc modum: Sacerdos indidit siue imposuit mihi nomen Petrus, Petri, Petro, Petru. Verum priores responiones vltiores sunt.

¶ De concordantia vocatiuorum

cum nominatiuis

ILLVD postremo de vocatiuis notabis, nimirum verba vocatiua latinè & eleganter poni posse inter nominatiuos diuersi numeri, & tunc ferè cum precedente conuenire in numero & persona: vt hæc Vrbs vocatur athene. Quod si vterque precedat nominatiuus, similiter cum vicino re concordat: vt hæc Vrbs Athenæ vocantur. Hæc satis de vocatiuis.

¶ De verbis reciprocis etiam cum nominatiuo ante se & post se constructis.

VERBA reciproca cum à recipiendo, hoc est repetendo dicta sint, eundem casum exigunt post se, quem ante se, qui quidem casus eidem conueniunt. Vnde & reciproca dici possunt, quod per hæc verba eò redit significatio, vnde prodierat. Reciprocatio enim est, in idiplum reuocari, vnde prodijt. Hæc autem duplicia sunt, actiua, & passiuæ. De actiuis, qualia sunt, ambulo, incedo, euado, inferius etiam erit sermo. De passiuis est presens institutum, qualia sunt: inscribor, habeor, iudi-

cor, prædicor, agnoscor, existimor, reputor, censeor, quibus etiam additur videor. Hæc passionē significant, quemadmodum & verba passiuæ. Dicuntur tamen reciproca, quia eundem casum exigunt post se, quem ante se conuenienter; cum præcedenti in numero & persona: vt habeor doctus, prædicor sapiens, iudicor probus, inscribor fortis: neque opus est ablatiuum addere cum præpositione. Descendunt etiam, quemadmodum & vocatiua, à verbis actiuis regētibus duos accusatiuos pro eadem re acceptos. Quorum gerundia & supina cōstructione reciproca priuantur, vt supra ratio exhibitæ est.

Inter verba reciproca numeratur hoc verbū, Videor: quod si referatur ad sensus exteriores, habet constructionem verbi passiuæ, vt paries à me videtur: hoc est proprijs oculis parietē intueor. Si ad interiores, deponens verbum est, & tunc loquimur per videor mihi aut tibi, videris mihi aut tibi in hac significatiōe: me parece, te parece, nos parece: in hunc modum, videor mihi sapiens, videor tibi sapiens, videris mihi sapiens, videris tibi sapiens non videtur mihi quòd sim sapiens, aut videtur tibi quòd sim sapiens, nam rusticanus hic sermo est, & planè agrestis. Sic etiam videor mihi, vel tibi benè scribere: videris tibi, vel mihi benè legere, videtur mihi Petrus benè scribere seu legere, & cōsimili modo in plurali, & non videtur mihi, tibi, nobis vel vobis.

¶ De Verbis quibusdam cum nominatiuo quoq; ante se, & post se constructis, quæ nata ex omniferè genere verborum reciproca vocantur.

VLtra verbum substantium, sum, quod propriã & veram substantiam significat, sunt videlicet nonnulla verba, quæ quasi substantiua à grammaticorum vulgo nuncupantur. Non quia tam verè & propriè substantiam significet, quàm substantiuũ verbũ, sed quia simillimã cũ eo constructionẽ habeant: exigunt enim post se eundem casum quem ante se, vt existit inutilis, extat incorruptus, manet immortalis, viuit felix & similia. Quibus accedunt & passiuã illa, agnominor, cognominor, inscribor, vt agnominor bonus, cognominor iustus, inscribor fortis. Obiter notabis ex sententia Laurentij. lib. 5. Elegant. cap. 53. Existere & extare, licet vnũ atq; idem præteritum fortiantur, hoc est extiti, differre tamen inter se significationis gratia, nam existere p̄dire significat, & exurgere, apparere. Hisp. estar, ser, aparecer, vnde mōtes & colles dicuntur existere, idest apparere. Cicero. Sumerfus equus voraginibus, nō existit. De rebus quoq; mutis existere dicitur. Cicero. Existit hoc loco quædam quæstio subdifficilis, idest prodijt, exurgit. Extare verò significat superesse. Vt Cicero. Ipsius extat oratio, idest superest non perijt: Itaque extare propriè dicuntur inanimata quæ nondum perierunt,

Cic. de diuinatione

Cic. in L. 5. libro

vt tibi picture &c. quæ si periere dicuntur interci-
disse, vt paucissimi varrōis libri extāt, plurimi nō
extant. Item existit quod videtur cum motu immi-
nere. Cicero. Tum etiam magistri dicendi multi su-
bito extiterunt. Extat verò quod est sine motu, vn-
de extare dicuntur ædificia ab humo, vt ecclesiæ
diuæ Mariæ opus extat.

Cic. de cla-
ris orato-
ribus.

Talem etiam exigunt casum post se, sicut & an-
te multa verba neutra intransitiua, hoc est, quorū
actio non transit in personam patientem, quæ re-
ciprocantur, idest, similes & ante se, & post se ca-
sus desiderant, in morem verbi substantiui. In hoc
autem gradu primū numerantur verba neutra
motum præferētia, qualia sunt, incedo, ambulo,
euado, pergo, occurro, eo, venio. Vt incedo tristis,
ambulo lætus, euado doctus, pergo mæstus, oc-
curris hilaris, eo exul, venio benefortunatus.
Deinde verba quietē importātia, qualia sunt, sto,
dormio, iaceo, taceo, studeo, sedeo. vt sto rectus,
dormio supinus, iaceo ebrius, taceo ægrotus, stu-
deo pronus, sedeo tristis. His accedūt & verba pas-
siua, quæ descendunt à verbis actiuis regentibus
duos accusatiuos pro eodem acceptos, quæ reci-
procari etiam solent, vt habeor doctus, vocor Al-
fonsus, prædicor humanus, de quibus iā diximus.
Item verba deponentia, vt nudus egressus sum ex
utero matris meæ, prudēs loquitur modestus. Qui-
bus iunge & illa verba, disco, audio, facio: vt disco
sedulus, audiui hoc puer de patre, feci imprudens.

GRAMMATICAE

Gerundia tamen & supina horum verborum non gaudent post se casu simili precedenti, quia non praecedit rectus, quamobrem hispana per subiunctiuum componenda sunt, vt veni complutum vt euadam doctus, non gratia euadendi doctus. At vero participia optime casum verborum regunt unde descendunt, vt sum incedens tristis, ille est ambulans latus.

¶ De Verbis cum genitiuo vel ablatiuo constructis

EX actiuis, verba implendi, qualia sunt: impleo, repleo, compleo, expleo, refercio. Por enchir Verba accusandi, absoluendi, damnandi, & reprehedendi, qualia sunt, accuso, arguo, alligo, astringo, ago, accerso, appello, arcerio, defero, interrogo, perdo, infimulo, postulo, criminor commune, calumniorq; deponens: por acufar. His contraria, absoluo, libero: por absoluer. Damno, cōdemno, mulcto, admulcto, punio, plecto, conuincio, reuincio, redarguo: por cōdemnar. Reprehedo, incuso, infamo, castigo, culpo, increpo, fugillo, vitupero, infectorque deponens, por reprehender, o diffamar. Praeter accusatiuum, etiam genitiuum vt proprium casum, vel ablatiuum exigunt post se, vt impleo granarium frumenti vel frumento, accuso te furti vel furto, hic furti se alligat, herum auaritia infimulat, generum suum sceleris cōdemnat. Qui alterum incusat probri, seipsum intueri oportet,

fugillas parsimonie, infamas in scitiae, notas eum negligentiae, vel negligentia, liberabo te ista culpa: Iudicem ambitionis, vel ambitione absoluit.

Sunt tamen certa nomina, quae post se huiusmodi verba, non nisi in ablativo poni soleant cum praepositione, vel sine ea, repudiato prorsus genitivo: quia sic doctorum hominum usu & consuetudine receptum est. Qualia sunt huiusmodi partitiva, vter, vterque, neuter, alteruter, alter, alius, ambo: quibus accedunt omnes, nullus, & superlativa plurimus, maximus: ut in sequentibus exemplis videre est. Vtro hunc hominem accusas? non vtrius. Itē accusas ne hunc furti an sacrilegij, an de utroque, an neutro, an alterutro, an nullo, an altero, an alio, an ambobus, an de omnibus, an maximo ex his? Non autem alterius, vtriusque, neutriusque, amborum, alius. Item de plurimis accusatus est, non plurimorum.

Notabis, cum verbis accusandi hos genitivos tanti, quanti, pluris, maioris, & similes, posse recipere substantiuorum consortium: quanta pecunia condemnasti eum? tanta summae damnavi, quam te postulasti.

Præterea notabis hæc accusandi verba non regere genitivum peccatoris aut personae, sed rei, aut peccati, non enim dices: Accuso te latronis, & homicidæ, sed latrocinij, furti, & homicidij. Cicero. & Cic. pro Lucio flacco. furti, & pro socio damnatus est. Idem, sceleris condemnatur. Rarus tamen est Ablativus

Idē lib 14 in his verbis accusandi qui frequentissimus est, cū
epl' a. 14 his scelere, crimine, iudicio, vt accusaui te crimi-
ne, tu arguis me scelere.

Item notabis in verbis ad accusationem cri-
menq; pertinētibus, tres illas solennes grammaticę
regulas violari. Quo casu quæreris, eodem respon-
dere teneris, vt accusas hunc furti, an sacrilegij? Re-
pondebis, de vtroq; aut de neutro. Exponēs & ex-
positum debent esse in eodem casu: in eodem exē-
plo, de vtroq; hoc est, furti & sacrilegij, d̄ neutro,
hoc est, neque furti, neq; sacrilegij. Coniunctio co-
pulatiua debet similes casus connectere, vt arguā-
te homicidij, & adulterij, & de pluimis alijs: non di-
ces plurimorum.

¶ De verbis emendi & vendendi.

Ex eodem genere sunt verba emendi, & venden-
di pretium significātia, qualia sunt, emo, coe-
mo, redimo, paro, comparo, mercor commercor,
præstino, pro emo, por comprar o adquirir, ven-
do, venundo, v̄neo, reuendo, distraho, indico,
addico, scribo, por vender o librar en almoneda.
Et illa quoque verba quorū actus pretio seu mer-
cede efficitur, qualia sunt, loco, conduco, ædifico
doceo, ago, liceo, passiuum liceor, licitor, nundi-
nor deponentia, sto, cōsto, paciscor, & si qua sunt
alia similis horum significationis. Quę præter ac-
cusatiuum personæ patientis, exigunt post se abla-
tiuum pretium rei significantem, vt quanti emisti

hoc pileum; tribus solidis, tribus sestertijs, quatuor obolis, quinque teruntijs, pecunijs omnia parantur, omnia licebunt praesenti pecunia, equum emi centum aureis, emi agrum viginti minis, doceo grammaticam quatuor drachmis. Verum hic ablatius pretij nullam idiomatis hispani praepositionem recipit, quamobrem non dices, pro quatuor argenteis pileum emi, sed quatuor argenteis: qui ablatius non potest mutari in genitiuum, quippe qui barbarè sole clarior diceretur, emi librum quatuor denariorum, si genitiuus ille pretium denotet, quo emptus est liber.

¶ Exceptiones praepcepti generalis.

Sunt tamen triplicia nomina adiectiua, quae verbis pretij iunguntur, diuersam sequuntur rationem: nam eorum quaedam ponuntur in genitiuo, alia in ablatiuo, postremo alia neque in genitiuo neque in ablatiuo, sed fiunt aduerbia, ut per ea cum verbis pretij loqui liceat. Agamus de primis. Excipiuntur undecim nomina adiectiua, quae si secum appellatiuum nomen adiunctum non habeant, in genitiuo poni semper solent. Sunt autem simplicia quatuor, tanti, quanti, pluris, minoris. Composita septem, quantiuis, quantilibet, quanticumque, quantidem, tantiuis, tantidem, tantilibet, ut res tanti ualeat, quanti uendi potest, item tu minoris reuendes quam emeris, pluris conducis domum, quam emi

Cic. lib. 3
offici.

poterat, quanti emisti hunc panem? tribus numis, an pluris? nō pluris: imo minoris, hic liber minoris emptus est quā tuus, non pluri vel minori. Cicero. Vēdo meū non pluris quā ceteri, fortasse minoris. Quāticunq; alius estimet, ego nō magnificio: non dicendam est quanto cunq;, hanc rē tantidem tibi tradam, quanti mihi constat: & sic de reliquis. Hæc autē nomina adiectiua in genitiuis ponuntur substantiue, atq; ita si illis adiungas appellatiuū nomē quo pretium indicatur, orationē conuertes in ablatiuū, nā in genitiuis nō admittūt in consortiū nomina substantiua: neq; enim dices: Mercatus sum equum tanti pretij, sed tanto pretio: neq; minoris pretij sed minori pretio. Plus autē nō recipit substantiuū in ablatiuo, quoniā duo substantiua nō coherēt, sed per maior, cōficitur oratio, vt maiori pretio. Excipitur tantidem, quod in ablatiuū resolui nō potest, quia duos casus tantūm habet: tantundē, & tantidē. Nec liceret sic resolvere. Emi prædiū tantidē quanti tu, idest tantodē pretio: sed sic eodē pretio, aut tanto eodē pretio, quam rationem sequitur quantidem, si in vsu sit.

Pluris itē & minoris, cū ablatiuo ex vi cōparationis cōstrui possunt. Vt nō minoris talēto te disciplinas docebo. Iūguntur etiā his ablatiuis, fide. spe, opinione, solito dicto, equo, iusto: vt pluris opinione librū emi, minoris solito mercatus sum librū, atq; etiā his, duplo, triplo, quadruplo, & similibus, vt minoris duplo thoracē emisti, quā tunicā,

Asciscunt prætereà sibi aduerbia illa, tanto, quãto, eò, quò, vt tantò pluris, quãtò minoris, eò pluris, quò minoris, tãto pluris tibi oleũ vendã, quãto minoris vinũ. De genitiuo maioris nulla mētio, quia rarus est eius vsus apud autores.

¶ De adiectiuis quę ponũtur in ablatiuo.

Sunt secundo alia nomina adiectiua, quę cū verbis pretij ponuntur in ablatiuo, quibus addere appellatiuum, vel demere pro arbitrio possis: magno, maximo, paruo, minimo, multo, plurimo, paulo, pauco, nimio, immenso, duplo, triplo, vili, caro, vt magno vel paruo mercatus sum, vel magno vel paruo pretio mercatus sum. Quanti est emptus codex tuus? Respondebis, magno, vel paruo, & non magni vel parui. Iunguntur etiã his verbis hi duo casus genitiuus & ablatius: sic multo pluris emi librum quam tu. Cicero lib. 3. officii. ædesq; vendiderit multo pluris, quã se venditurũ putaret. Duobus tamen postremis, caro, & vili addi appellatiua nõ solent, vt caro aut vili emi, non caro aut vili pretio.

¶ De adiectiuis quę fiunt aduerbia.

Sunt postremo quatuor comparatiua, quę neq; in genitiuo, neq; in ablatiuo, vt superiora cum verbis pretij ponuntur, sed loco eorum aduerbia ex seipsis facta succedunt, carius, vilius, melius, peius, & carè, carissimè, & percarè, vt carius aut vilius emi, nõ carioris aut vilioris. hæc res percarè cõstat.

¶ Duo obseruatione digna.

Dvo supersunt annotanda, ne quicquam eorū prātermittamus, quę necessaria sunt, verbū scilicet valeo cum accusatiuo & ablatiua cōstrui, vt hic liber valet tres nummos argenteos, vel tribus nummis argēteis; postremò notabis, in verbis pretij quemadmodum in verbis accusationis, tres illas regulas, quarum in superioribus meminimus, frangi. Quo casu quæreris, vt quanti emisti pileū? Respondebis, quatuor argenteis nummis. Exponens & expositum debent &c. vt tanti, idest, tanto pretio. Coniūctio copulatiua, emi equum centum nummis aureis, & pluris. Quę regula etiā cum nominibus & pronomibus possessiuis violatur, domus materna & patris, domus mea & fratris. Item in verbis impersonalibus primi ordinis, vt mea interest atque discipulorum in humanioribus disciplinis diligenter elaborare.

¶ De verbis estimandi.

Præterea verba estimandi, qualia sunt, æstimo, curo, duco, facio, habeo, pendo, puto, refert, interest, & si qua sunt sunt similia, per estimar o tachar, eandem habent constructionem. Nisi quòd præter genitiuos illos, tātī, quanti, pluris, minoris, etiam hos quindecim sibi subiūgunt, magni, parui, maximi, minimi, multi, plurimi, nauci, flocci, pili, infiniti, assis, teruntij, huius, nihilī, æqui, boni, qui omnes genitiui verbis solūm æstimationis iungū-

tur, vt hęc rem parui facio, parui refert hoc feceris necne, in tribus tamen postremis genitiuis nihili, æqui & boni notabis, licere scilicet aliquando loqui per ablatiuum, nihilo cū præpositione pro, cum verbis habeo, duco, puto, sum, vt pro nihilo habeo, pro nihilo duco, pro nihilo puto, pro nihilo est habenda præterita voluptas. Cicero: Anscythes Anacharsis potuit pro nihilo pecuniam ducere, æqui & boni vtimur cum verbis facio & consulo, vt æqui boniq; fac siue consule adhortationem meam, idest, in bonam partem accipe.

Cic. lib. 5.
tuf.

¶ De verbis abundantia & egestatis.

EX neutris, quę significant abundantiam vel egestatem, genitiuum, vt proprium casum, vel ablatiuum post se exigunt. Qualia sunt, abundo, exundo, redundo, por abũdar, careo, egeo, indigeo, por no tener, vt ille abundat diuitiarum, vel diuitijs, indigeo auxiliij, vel auxilio, qui mores carpit la-be carere debet, Vnde quatuor participia descendunt, carens videlicet, cariturus, cassus & carendus. Afluo, circumfluo. exubero, scateo, solũ ablatiuum exposcunt, vt Petrus affluit diuitijs, hic liber scatet mendis, satago vel absolutè vel cum genitiuo vsurpatur, vt Martha satagebat circa frequens ministerium CHRISTI, hic rerum suarum satagit.

¶ De verbis memoria & obliuionis.

Verba memorię & obliuionis, cuiusmodi sunt, Recordor, Reminiscor, Obliuiscor deponen-
tia, & memini agens pro recordor, genitiuū post
se exigunt, vel accusatiuum, vt huius rei vel hanc
rem recordor obliuiscor iniuriarum, & subito to-
tam causam oblitus est, memini tui vel te. In men-
tem venit mihi, occurrit mihi, succurrit mihi, su-
bijs mihi pro recordor, vt in mentem venit mihi
eius diei, vel venit mihi in mentem ille dies. Et su-
bijs me pœnitentia, sera pœnitentia subijs regem.

¶ De verbis misericordię.

Verba misericordię duo sunt, misereor, êris, vn-
de miseresco, & miseror, aris, illud genitiuo,
hoc autē accusatiuo gaudet, vt misereor tui, Et ab-
diti in tabernaculis cum familiaribus suis commu-
ne periculum miserabantur: misereor & si apud
quosdam datiuum habet, rectius tamen genitiuū
habere exigit: Vt miserere nostri, potius quàm
nobis.

¶ De verbis cū datiuo & accusatino cōstructis

Verba dandi, imperandi, iubendi, nuntiandi, de-
clarandi mittendi, commodandi, committen-
di, promittēdi & anteponendi, aut his contraria
actiua sunt, quę præter accusatiuum patientem, si-
bi datiuum acquilitiuū vt proprium casum ascii-
scunt, in quo persona acquirens aliquid reponat,

vt do tibi pecunias. Qualia sunt, do, dedo, dono, tribuo, trado, concedo, porrigo, impendo, confero. Impero, iubeo, mando, praecipio. Nuntio, narro, dico, refero. Mitto, scribo, commodo, mutuo. Credo, commendo, committo, promitto, confirmo, polliceor. Suadeo, persuadeo, dissuadeo. Praepono, praefero, posthabeo, postpono. Et multa alia sibi datiuum asciscunt, de quibus certa regula tradi non possit. Vnde à veteribus grammaticis hæc verba acquisitiua sunt appellata. Qui datiuus licet damnum aut commodum videatur significare, non regitur ab his verbis vt casus communis & generalis, de quibus postea, sed vt proprius & peculiaris. Vt qui tertiam speciem constituit. Non negatur posse recipere casus generales, postquam eorum natura fuerit expleta, vt praetor panes distribuit pauperibus propria manu in foro. Hic idem datiuus, si per vocem passiuam conuertatur oratio, manere perpetuo debet, & nominatiuus in ablatiuum cum praepositione a, vel ab, conuerti debet, non in alterum datiuum, vt do tibi pecunias, pecuniae dantur tibi à me, non tibi mihi. Quod fieri solet ad euitandam amphibologiam: nesciremus enim, vter datiuus esset persona agens. Verum cum similis ambiguitas in oratione non fuerit, recte nominatiuus conuerti potest in datiuum: vt cani porrigis ossa, ossa porriguntur tibi cani. Tunc enim nullus dubitat datiuum tibi agentem personam esse.

GRAMMATICAE

Hęc verba antecello, antecedo, anteeo, antesto, excello præcello, & præsto, excellentiam significan-
tia regunt rem excedentem in nominatiuo, rem
excellam in datiuo aut in accusatiuo, & proprieta-
tem in qua fit excessus in ablatiuo sine præpositio-
ne. Ergo tum actiua, tum neutra esse possunt, vt Io-
annes cæteris vel cæteros præstat doctrina, Petrus
verò præcellit virtute. Ego antecello, antecedo, an-
teeo, antesto, & præsto tibi vel te ingenij acumine.
Alfonfus cæteris vel cæteros virtute anteit seu ex-
cellit.

¶ De verbis cum datiuo solo constructis.

DEinde verba adulandi, auxiliandi, studendi, &
diligentiam adhibendi, gratulandi, fauendi,
nocendi, aut repugnandi, obsequendi, famulandi,
occurrenti, medendi, & veniam petendi, solum da-
tiuum vt propriū casum efflagitant, & neutra vel
deponētia sunt omnia: vt adulator, assentor, palpor,
blādiator, opitulor, auxiliator, suffragor, patrocinator,
studeo, incumbo, indulgeo, insudo, inuigilo, insi-
sto, vaco gratulor, gaudeo, faueo, arrideo, subscri-
bo, assentio, assentior, accedo, hereo, astipulor, dis-
sentio, & dissentior, noceo, resisto, contrarior, re-
pugno, reluctor, detraho pro derogo famę aut ho-
nori alicuius, quia alias accusatiuum exigit, pareo,
obtempero, morigeror, moremgero, obsequor, fa-
mulor, seruior, inseruior, occurro, obiam procedo,
medeor, medicor, parco, & innosco: & multa alia
quę in certum numerum colligi non possint.

De verbis

¶ De verbis compositis cum quibusdam
praepositionibus, quæ datiuo iunguntur.

Postremò, verba composita cum his praepositionibus, ad, con, præ, re, ob, sub, in, & inter, neutra vel deponentia, datiuo quoque iunguntur. Qualia sunt Adiaceo, assurgo, adsto, accubo, assideo, accedo, accumbo, adhaereo. Cõdo, conlurgo, comuiuo. Præsideo, præbibo, præluceo, præpolleo, repugno. Obuio, obisto, obrepo. Subuenio, succubo, succubo, succurro, supplico. Incesso, inhio, innitor, immoror, indormio, inuideo, inludo, incumbo, inuideo, inseruio, insto, illudo, inuigilo, interuenio, intercurro, intercedo cum verbis excessus: vt præuenio, præcello, præsto, præcurro, præluceo, præpolleo, quæ omnia licet cum accusatiuo constructa reperiantur aliquando, plerumque tamen sunt huius ordinis, vt omnis urbanus assurgit præceptori: Petrus accubuit, assedit mihi, cõuixit nobis tribus annis, ego resideo ciuitati, præbibo tibi, præpolleo omnibus, ne repugnes doctrinæ Ciceronianæ, literæ tuæ sunt mihi obuiæ, ego obuio tibi, vide ne succumbas oneri, subenias oppressio, inniteris arundini, indormis saxi, ne incumbas mense, figulus figulo, faber fabro inuidet, interuenit colloquio. Et verba composita ab his tribus aduerbijs, benè, malè, satis: vt benè facio, malè facio, benècupio, malècupio, vt lex diuina iubet omnibus benefacere, nemini malè, cumulatè satisfacere.

D

alicui, ne malè cupias præceptori. Quæ verò cum satis composita sunt si genitiuo iungantur genitiuus ab aduerbio satis, non à verbo ex natura sua regetur, vt satis dedit pecuniarum.

¶ De verbis actiuis cū accusatiuo cōstructis.

OMne verbum actiuum & cōmune actiue sumptum exigit post se accusatiuum persone patientis, vt proprium sine præpositione (interdico dēpto) qualia sunt hæc paucula, largior, experior, veneror, criminor, osculor, amplector, interpretor, & hæc deponentia, vt abominor, adipiscor, adhortor, adorior, aggredior, amolior, assequor, aucupor, auersor, caulor, confiteor, conor, cōsolor, consequor, demereor, demolior, deprecor, detestor, diffiteor, emulor pro imitor, execror, fateor, furor, hortor, imaginor, imitor, insequor, loquor, miror, mereor, nāciscor, opperior, popolor, persequor, prosequor, precor, præstolor, patior, profiteor, reor, sequor, suspicor, solor, tueor, vlciscor, & venor, & id genus alia de quibus passim reperies.

¶ De verbis cū duplici accusatiuo cōstructis.

Verba docendi, monendi, rogandi, vel petendi, & vestiendi duplicem accusatiuū recipiūt, alterum quidem principalem ex vi transitionis, alterum minus principalem ex natura verbi. Quorum alter ablatiuo cum præpositione sæpe mutatur, præterquam in verbis vestiendi, quæ præpositi

tionem nunquam admittunt. Qualia sunt, doceo, dedoceo, erudio, moneo, admoneo, rogo, oro, precor, posco, postulo, obsecro, impetro, flagito, exigo, peto, interrogo, percontor & sciscitor deponentia, vestio, induo, cingo, calcio, cum contrarijs exuo, expolio, excalcio, excingo, vt docebo iniquos vias tuas, dedoce puerum corruptos mores, erudij leges belli, Admoneo te virtutem, Oro te, vel à te rem honestam, interrogas me vel à me questionē arduā: te vel à te veritatē exigā, Peto te rem satis facilem, induo te vestem vel veste. Interdū recipit etiā datiuū, vt induo tibi vestē, sic etiā expolio, exuo, cingo, excingo, calcio, & excalcio, accusatiuū cū ablatiuo admittūt, rari⁹ duos accusatiuos, vt exuit se chlamydē, siue chlamyde, accingit se gladiū, siue gladio, excingo me pugionē, calcias te ocreas, sola verba monēdi præter accusatiuū, etiā genitiuo iūgūtur, vt admoneo grāmaticos officij sui, & nōnunquā ablatiuo cū præpositione, vt putavi ea de re te esse admonendū, doceo etiā ablatiuo iūgitur, vt de oīmbus me doce. Quatuor tamen verba sunt docendi, quæ post accusatiuum principalem, cū ablatiuo potius sine præpositiōe, quàm cū altero accusatiuo minus principali constructui gaudēt: imbuo, instituo, instruo, informo, & aliquādo erudio, vt magni refert quibus artibus, & quibus moribus puerorū animos imbuanus: quæ oratio per reliqua verba simili constructione variari poterit.

Sed tria hic notes oportet: primum quis dicatur accusatiuus principalis, quis minus principalis, deinde quare hæc verba dicantur significare transitionem vehementissimam; postremo, quo pacto in his verbis fiat cōuersio vocis actiuæ in passiuā.

Accusatiuus principalis dicitur, in quem transit & dirigitur actio verbi, & rem significat recipientem, minus principalis in quem actio verbi, non dirigitur, & rem significat receptam vt in hac oratione, Magister docet discipulos grāmaticam, docēdi actio ad discipulos refertur, ac propterea discipulos, erit accusatiuus principalis, grāmaticā, erit minus principalis, quia docēdi actio ad grāmaticā nō refertur, non enim magister grāmaticā instituere vult, sed discipulos,

Vt secundum expediamus, notare oportet triplicem esse transitionem, vehementem scilicet, debilem, atque vehementissimam. Transitionē vehementem significant verba actiua primi ordinis, quæ accusatiuum tantum regūt. Debilem verò verba neutra, quorum actus in accusatiuum non transit. Vehementissimam autem verba quarti ordinis, propterea quod eorum actus tanti sit vigoris, vt in duplicem accusatiuum transire valeat: hæc eò notare libuit, ne ignotū esset scholasticis, quæ est et transitio vehementissima, quam hæc verba significare dicuntur.

IN conuersione autem vocis actiuæ in passiuā, quæ fit per hæc verba, accusatiuus principalis minus

tatur in nominatiuū, & minus principalis manet, vt doceo te grammaticam: tu doceris à me grammaticam. In verbis verò petendi seu orandi, vterque accusatiuus mutari potest. Verùm si mutetur principalis, minus principalis manet eodem pacto, quo erat in actiua, vt miseri orant principes veniã, principes orantur à miseris veniam. Sed si mutetur minus principalis, accusatiuus principalis vertetur in ablatiuum cum præpositione, ex, vt venia oratur à miseris ex principibus.

¶ De verbis actiuis præter accusatiuū cum ablatiuo constructis.

Verba accipiendi, auferendi, & remouēdi, præter accusatiuum trãsitionis cum ablatiuo & præpositione a, vel ab, vel e, vel ex, vel abs, post se construuntur. Qualia sunt: Accipio, Suscipio. Recipio, Audio, Disco, intelligo, cognosco. Peto, impetro, quæro. Aufero, abduco, eripio, defendo, libero, amoueo, abigo, arceo, auerto. Remoueo, his adde abstineo, contineo, cohibeo, tempero. Deniq; cum multis alijs, quæ lectio autorū cūctum assidua docebit.

Verba huius classis vocantur separatiua, quia separationem quandam significant, quæ per ablatiuum importari solet. Hic autem ablatiuus cū præpositione, licet casus sit communis & generalis, huius tamen classis proprius est, nam & speciem

GRAMMATICAE

constituit, & à reliquis distare facit.

Notabis, per passiuam personam agētem in datiuum, & non in ablatiuum debere conuerti, vitandæ amphibologiæ gratia, vt literę acceptę fuerunt mihi à te, non à me à te, nescires enim vter ablatiuus esset persona agens. Aut ablatiuus verbi vertatur in ablatiuum cum præpositione, ex, vt literę acceptę fuerūt à me ex te. Per hæc igitur verba quãdo nõ fuerit ambiguitas in oratione, rectè persona agens ponetur in ablatiuo, vt in hoc exemplo, Cicero eripuit rempublicam Romanam à faucibus Catilinę: benè sic conuertes in passiuam, respublica Romana erepta fuit à Cicerone à faucibus Catilinæ.

Iunguntur etiam huic ordini verba originis qualia sunt prouenit, emanat, pullulat, prodit, descendit, ducit, deducit, proficiscitur. Deducitur, nascitur, & id genus alia. Vt ille ex Italia ducit originem, ab humilitatis virtute deducitur bonũ, ab ea re id mali oritur, ex eo malum hoc nascitur & proficiscitur, à clarissimis maioribus illud prouenit, emanauit, pullulauit prodijt.

¶ De verbis passiuis cū ablatiuo cōstructis.

OMne verbum passiuum, & commune passiuè captum exigit post se ablatiuum vt propriũ cum præpositione præsertim a, vel ab, vel abs, vt in verbis passiuis fuit à me latius superius annotatũ,

videatur illic. Et hæc neutra, vapulo, veneo, fio, cum cōpositis vt calesio, tepeño cum reliquis, vt fures vapulant à lictoribus, serui veneunt à mågone, domus fit ab architecto, præter exulo, & liceo, quæ talem ablatiuum in persona agentis nunquam admittunt, ideo secūdum aliquos male dicitur ille exulat à rege, liber licet à me. Nam exulo nūquam construitur cum ablatiuo rei animatæ media præpositione pro persona agentis, sed illius loco utimur his verbis, relegor, & mittor cum nomine exilium & cum præpositione, in, vt relegor à prætore: vel mittor in exiliū à prætore: bene tamē ablatiuum cum præpositione rei inanimatæ recipit significantis locum, vt exulo ab vrbe, vel in Italiam. Titus Liuius, non solum à patria procul Italiaque, sed ab hoste etiam, relegati sumus. Cicero. Cum est ab Albino cōsule relegatus. Et casus locales generitiuū videlicet, vt exulo compluti, datiuum cum ablatiuo, vt exulaui hispali, & Carthagine. Quod si quis rationē exigat, cur verbū hoc ab aliorū verborum constructione excludatur, nec non verbū liceo, respondendum est, quia nunquam apud doctissimos viros cum ablatiuo rei animatæ constructa reperiuntur.

Titus liui.
lib. 5. bel.
punici.

Cic. lib. 12
cpl' a. 25.

¶ De verbis præter accusatiuum
cum effectiuo constructis.

Verba afficiendi in bonam aut malā partē, & donandi, imbuendi, onerādi aut cōtrā deone

randi & vacuandi, liberandi, & priuādi, actiua vel deponentia, præter accusatiuum, ablatiuo vt proprio, à tergo gaudent. Qualia sunt, afficio cū alijs à facio compositis, cuiusmodi sunt, reficio, conficio, & inficio, dono, priuo, orbo, viduo, defraudo, onero, leuo, exonero, imbue, satio, saturo, mutuo, peto, percutio, vt afficio te voluptate, vel molestia. Dono te corona laurea, vestes sedore inficis, saturo te galinis, tu verò me perdicibus satia, onerasti puerum præceptis, imbue filiū bonis moribus, ego hoc te face leuabo, liberabo te laboribus, mutuaui glandem arista.

Sub hæc notabis diligenter significationem & constructionē huius verbi afficio, is, quod est frequentissimum atq; elegatissimum apud oratores, dum modo rectè eo vtaris, habet igitur significationem iuxta ablatiuum, quē regit ex natura speciei: vt afficio te muneribus, afficio te lætitia, afficio te molestia: & consimili modo de alijs. Circa constructionem verò quia videntur aliqui sepe decipi, hæc accipe. Quando audieris hispanum dari per ago, vel do, vt yo te ago vel doy plazer enojos: vel beneficios, persona quæ dat, vel agit, est persona agēs, & debet poni in nominatiuo, & cui das vel agis, est patiens ideoq; in accusatiuo collocatur, quod das vel agis, in ablatiuo situatur, & sic fit per actiuam. At si hispanum datum fuerit per recipio, vt yo recibo vel tomo plazer, enojo, beneficios, qui recipit est persona patiens, & à quo reci-

pit, vel capis agens erit, vt yo recibo plazer de ti: ego afficior à te voluptate. Et hoc modo fiet per passiua. nisi volueris variare per actiuam, & tunc haud difficile est cognitu, quomodo fieri debeat per praceptionem mutationis verbi actiui in passiuum superius traditam. Hoc tamen notabis, quod quando persona agens est res inanimata, in hac specie transit melius in ablatiuum sine praepositione, vt tuę literæ me affecerunt letitia, affectus sum lætitia tuis literis.

¶ De verbis cum ablatiuo solo, vel potius cum effectiuo constructis,

Verba quæ affectionem quãdam animi, vel corporis significant, ablatiuo sine praepositione vel effectiuo gaudent. Neutra vel deponētia sunt, vt caleo, ferueo, æstuo, flagro, ardeo, frigeo, algeo paleo, rubeo, langueo, tumeo, madeo, tepeo, stupeo, tremo, gaudeo, exulto, gestio, doleo, mareo, tristor, letor, delector, vtor, fruor, fungor, potior, & vescor. His additur victito neutrū, mano, fluo, scaturio: vt ardeo amore, caleo feбри, puer friget imbri, animalia algent frigore, mulier estuat calore, palleo timore, rubeo ignorantia, lætor meis rebus, & tu calamitatibus tristaris. Item & verba in sco terminata quæ vulgo incohatiuia dicuntur, quæ incrementum passionis innatæ, idest, in tus natæ semper significant, & nullomodo incohatationem (vt grammatici antiqui dicunt) quæ formantur à

secunda persona primitiuorum praesentis indicatiui modi addita, co, vt à caleo, es, fit caleſco, à mado, es, fit madesco, quæ omnia deſectiua ſunt, quia præteritis & ſupinis carent, aut præterita capiunt à verbis vnde formantur. Eſt tamen duplex differentia inter hæc verba & primitiua à quibus formantur, prior eſt in ſignificatione, nam primitiua paſſionem perfectam & iam conſummatam ſignificat, vt frigeo, id eſt frigidus ſum, deriuatiua verò ſignificant paſſionem nondum perfectam, ſed tantum inchoatam, vt frigeſco, id eſt, frigidior fio. Poſterior eſt in reſolutione, nam primitiua reſoluuntur per verbum ſubſtantiuum, & nomen adiectiuum. Vt caleo, id eſt, calidus ſum. Deriuatiua verò per adiectiuum & fio, vt caleſco, id eſt, calidior fio, vnde colliges nullam eſſe differentiã inter verba in ſco, & fio, cum vtraque paſſionem ſimilem ſignificet. Itẽ verba terminata in fio, vt caleſcio frigeſcio, tepeſcio.

¶ De verbis cum ablatiuo vel accuſatiuo & præpoſitione conſtructis.

Verba viuendi, mouendi, ſeu quieſcendi, pugnandi, iocandi, & verba nature, neutra vel deponentia, nominatiuum agentis à fronte exigunt, à tergo accuſatiuum vel ablatiuum patientis, media tamen præpoſitione. Qualia ſunt. Viuo, Deſco, eo, curro, venio, incedo, ambulo, deambulo, gradior, ſto, ſedeo, quieſco, concionor, frumentor, nato, otior, reſipiſco, ſalio, ſalto, tumultuor, labor, pugno, certo, contendo, digladiator, & congregior, pluit gran

dinat, ningit fulgurat, tonat, Rorat, serenat, nocte
 scit, diescit, aduesperascit. Et id genus alia, vt
 ego uiuo in vrbe, eo in forū, in ecclesiam, cōcio-
 natus est ad populum, respuit ex phrenitide, pug-
 no tecum, vel cum illo. Sic certo, contendo,
 & congredior, cohærent etiam datiuo, vt pugno
 tibi, certo tibi, contendo tibi, cōgredior tibi, io-
 cor tecum & in te, Pluit, ablatiuo cohæret sine
 præpositione, vt pluit sanguine, pluit lapidibus.
 Ningit nullum casum admittit, nisi media præpo-
 sitione, vt dictum est, huius ordinis verba di-
 cuntur absoluta natura, quia nullum casum sua-
 pte natura, post se regunt, pro persona patien-
 ti, nisi media aliqua præpositione. Cetera ver-
 ba, cum suis casibus posterioribus quos sua na-
 tura regere solent, priuantur, dicuntur absolu-
 ta casu, vt ego amo, tu doces. Verba autem natu-
 re vt supra diximus nempè pluit grandinat: &c. In
 tertia persona singulari frequētissimè inueniuntur.
 Terenius, lufcescit, sed cessio ostiū vicini pulsare,
 idē, aduesperascit, & nō nouerūt viā, sed aliquando
 omnibus numeris & personis cōstāt, Vt rorate ce-
 li de sup, & nubes pluāt iustū. Quæ cum in tertijs p-
 sonis reperiuntur, resoluēda sunt p nomē & verbū,
 sum, es, fui, aut fio, fis, vt diescit, hoc est, dies est,
 aut fit, noctescit, id est, nox est, aut fit, siue fieri inci-
 pit.

Hic tamē accusatiuus vel ablatiuus cū præposi-
 tione, casus proprius nō est, sed tāquàm p prius cū

quintam speciem cōstituat à reliquis diuersam ac distinctam, possunt tamen huius speciei verba accusatiuū regere quinque modis, primò, cū accusatiuus ille significat rem verbi: vt viuo vitā, dormio somnū, nauigo equor, sed tunc potius actiua quàm neutra dicēda sunt. Secūdò per synedochē, vt tremis pauore ossa, idest, habes ossa pauore tremētia. Tertiò, p̄ transumptionē, quādo verbū scilicet neutrū ponitur p̄ actiuo: vt auorū & proauorū nomina sonare, idest superbo quodam & elato sono representare. Quartò, per enallagem partium orationis, quando vna pars orationis pro alia ponitur: vt bacchanalia viuit, dulce sonat, furit indomitum, idest, bacchanaliter, dulciter, indomitè. Quintò, compositione quando scilicet componuntur cum præpositione, quæ sua natura accusatiuum regit, vt obire mortem, adire periculum.

¶ Actus verbi.

OMnia verba neutra, quin etiam quātuncunq; absoluta possunt habere post se accusatiuū, qui vel rem aut actum verbi significant, vt viuo vitam, curro cursum, gaudeo gaudium, eo iter, ambulo viā, seruiio seruitutē, certo certamen, pugno pugnam, pecco peccatū. Verūm hæc actiua poti⁹ quàm neutra dicenda sunt, cū ea per passiua conuertere liceat: vita viuitur à me, peccatum peccatur, iter à me itur, vel ad mensuram eorum actus pertineat: vt percurro stadium, vixi ætatem, lōgam viā

iui, lōgum nauigauī iter, dormiui totam hyemem, aut figuratē, hoc est, quæ virtute tranſumptę ſignificationis accuſatiuo iunguntur: vt depereo virginem, id est, deperditē amo virginem. Corydon ardebat Alexin, id est, ardentē amabat. Nec per figurā, hic intelligas metaphoram, aut aliud genus tropi, sed tranſumptionem, quæ facit, vt verbum neutrum pro actiuo positum regere possit accuſatiuum. Repete ad præſentem locum quinque illos modos, quos supra descripsimus, quibus contingit verba neutra abſoluta regere posse accuſatiuum. Huc etiam spectant & illa, quę ex proprietate linguę latinę accuſatiuum regunt, tam in metro, quam in ſoluto ſermone, virtute enim nouę ſignificationis quam viſurpant, vt ſapit picem, id est, ſapore refert picem, olet vnguentum, id est, odore repreſentat vnguētū, neſcio quis me manet exitus, id est, expectat, ſimile iudicium erit de reliquis. Alijs quoque modis verba neutra accuſatiuum expoſcere ſolet ex vi ſynecdoches, vt frigeo pedes, caleo manus, languo animum, rubeo faciem, doleo illia. Nonnulla quoque participia & adiectiua nomina, vt percullus pectora, vulneratus cor, albus dentes, horridus barbam, niger oculos.

Omnia etiam verba qualiacunq; vbi adest ſententia ſeu ſignificatio præpoſitionum ablatiuum exigentium, poſſunt talium virtute præpoſitionū habere ablatiuum poſt ſe, ſicut & accuſatiuum, virtute præpoſitionum exigentium: vt adeo templū,

egredior domo, ex eo tēplo. Potest enim ex eo cōponi cum ex, vel extra, vt ex eo domo, vel extra domū, ex eo domo, id est ex domo, sepe tamen prepositio reperitur, vt accedo ad ignem, adeo ad urbem & c.

Sed quæres, quis dicatur accusatiuus rem verbi significās: vt supra diximus, id ego facile expediā, si prius intellexeris eos grāmaticos deceptos fuisse: qui arbitrati sunt, eum accusatiuum dici rē verbi significare, qui esset nomen verbale à verbo ipso deductum, nā in his, Nato aquas, nauigo equor, accusatiuus à verbo non promanant. Erit igitur accusatiuus rem verbi significans, ille qui significat id, quo verbi actus exercetur, vt in hoc exemplo, viuo vitam, accusatiuus significat rem verbi, quia actus viuendi exercetur vita, nisi enim vita nobis esset, viuere non possemus.

¶ De verbis impersonalibus vtriusq; vocis.

pra
Cum primo huius tractatuli capite, abundè dictū fuerit, quidnam sit verbū impersonale, & vnde dicatur, ideo nunc à diuisione verborū impersonaliū exordiamur. Quod duplex est, Alterū videlicet vocis actiuę, alterum verò vocis passiuę, vocis actiuę illud est, quod est simile tertijs personis numeri singularis verbi personalis vocis actiuę, vt miseret, pudet. Passiuę vocis quod est simile tertijs personis verbi personalis passiuę vocis, vt curritur, statur. Neq; existimes dicta fuisse aut actiuę vocis, quòd actionē significēt, quā im-

propriè dicuntur significare, aut passiuè vocis, quòd passionè significèt, cum in aperto sit ea, à quibuscunque verbis descendant actionè significare, sed id pro certo habeas actiuæ, aut passiuè vocis appellata fuisse, ppter similitudinè quam habèt cū verbis personalibus, tam actiuè, quàm passiuæ vocis. De verbis impersonalibus passiuè vocis posterior erit disputatio, nunc de impersonalibus vocis actiuè differamus.

¶ De tribus verbis impersonalibus actiuæ vocis cum genitiuo constructis.

Verba hæc tria actiuæ vocis impersonalia, est, interest, & refert, cum habeant quinque significationes idè valètes. Cumple, va, haze al caso, con uiene ò pertenesce, ante se genitiuū exigūt, post se verò infinitiuū, vt præceptoris interest legere, senatoris refert administrare rēpublicam, recusant tamē hos genitiuos, mei, tui, sui, nri, vri, nrum, vrum, pro quib⁹ interest, & refert, exigūt has voces, mea, tua, sua, nra, vra, vt nra itereft, vel nra refert mādati obedire diuinis. Est aut exigit istas, meū tuū, suū, nrum, vrum, vt meū est tibi optēperare, & tuū est mihi præcipere, illud est tamē notādum, quod est oīum maximè necessariū hos ablatiuos, mea, tua, sua, nostra, vestra, capi substantiuè, vnde fit vt nominibus substantiuis iungi non possint, nisi facta circumlocutione per verbum substantiuum, sum, es, fui, & nomen relatiuum, qui, quæ, quod, in hūc modum, Vt mea qui sum præceptor interest

legere, tuâ qui es discipulus refert audire, nec dices
mea præceptoris, tua discipuli, præterea nec iungū
tur adiectiuis nisi facta eadem circumlocutione:
vt mea qui sum fortis refert ꝑ patrię salute mor-
dem subire, non mea fortis.

Cæterum excipiuntur certæ quædã adiectiuorū
formę: quibus ex vſu latinorū iungi poſſunt. Pri-
mum omnium iunguntur his genitiuis vnus, solius, ip-
sius, vt mea vnus interest literas colere, tua ipsius
refert vitia odio afficere. Sed si has orationes in
pluralem numerum conuertas, loqueris per ad-
uerbia, nostra solum interest, nō nostra solorum,
vestra tantum interest, non vestra vnorum: quo-
niã solus & vnus genitiuis pluralibus carent. Cæte-
rum cum genitiuo ipsorum satis latinè & elegan-
tea dices, nostra ipsorum, vestra ipsorum. Cicero
itaq; contentus ero nostra ipsorum amicitia, cu-
ius fiducia peto à te, vt absente me, quibuscunque
in rebus opus fuerit, tueare,

Item iunguntur participijs præsentis temporis,
vt mea legentis refert bonos libros euoluere. Cete-
ris verò participiorum formis, præteriti scilicet &
futuri non ita eleganter adhærere solent, vt mea
percussis interest chirurgum quærere, mea locuti re-
fert dicta defendere.

Item adherent nominibus numeralibus car-
dinalibus: vt vestra duorum interest ad literas ani-
mum conuertere, vestra trium refert mori pro
patria.

Præterea iunguntur nominibus adiectiuis quæ à grammaticis vniuersalia appellantur, vt omnis, cunctus, vniuersus, vt nostra omnium interest in literas vehementer incumbere, quibus adde & partitiua multorū, paucorum, vt nostra paucorū vel multorū interest patriam defendere.

Postremo nostra & vestra iunguntur huic nomini collectiuo vterque, sed prærogatiua quadam nominis & linguæ latinæ proprietate in genitiuos migrant vt vtriusque vestrum refert, non vestra vtriusque.

Genitiuus huius nominis, quis vel qui, & cuius ab eo deductum adherent etiam his verbis, vt eius interest fures suspēdere, cuius vel cuius refert iustitiam inuiolatam seruare.

Admittunt tandem post suam peculiarem constructionem, quosdam genitiuos æstimationem significantes, cuiusmodi sunt, tanti, quanti, magni, parui, & pluris, vt tanti mea interest esse disertū, quanti tua esse studiosum, permagni interest discipulorum linguæ latinæ fideliter initiari. Cicero. Cic. lib. 13. magni sua interesse arbitraretur. Idem meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur, in reliquis vero sæpe habent vel nomina, vel aduerbia, multum, plus, plurimum, parum paululum, paulum, pauxillum, nihil nunquid, aliquid, quid, siquid, magis, minus, maximè, minimè, & siqua sunt similia, vt multum, seu permultum interest, quo tempore hæc epistola tibi reddita sit. Quod mea refert scire

Cic. lib. 13.
ep. 10 Idē
lib. 13. Ep.
11.

GRAMMATICAE

Terent. in fac sciam. Terentius. Verum id tua refert nihil. Cicero. Hecy. ac. cero tātum refert quā magna dicam. Dictiones
 4. de 3. namq; in neutro genere non mutant horum ver-
 Cic. lib. 5 borum naturam.
 de fin.

Aliquando cui conuenit, si est res, nō persona
 ponitur in accusatiuo, cum prepositione, ad. Cicero.
 Cic. lib. 16 ro. Quamquā magni ad honorē nostrum interest,
 epl. 3. idem. Equidem ad nostram laudem non multū in-
 Idem. lib. teresse video, sed ad properationē meam quiddā
 5. ep. 12 interest. Idem. Quantum interesse vis, ad rationē
 Idem. pro petēdā, quod in dictionibus incorporalib' seruat.
 planco.

¶ Grammatices regulæ, quæ in his
 ablatiuis franguntur.

VT ultimam manum imponamus huic primæ
 impersonalium classi, notabis propter naturā
 pronominum possessiuorum aliquot grammaticę
 regulas deficere. Prima est coniunctio copulatiua,
 vt mea & Petri interest. Secunda, exponēs & ex-
 positū, vt mea interest, id est Alfonsi. Tertia. Quo
 casu quæreris, vt cuius interest deo seruire? omniū.
 Quarta, Adiectiui & substantiui concordantia, vt
 mea clamantis, mea ægrotātis. Quinta, Relatiui &
 antecedētis, vt nostra qui sumus boni, interest dei
 mandatis obtemperare. Sexta, verba impersonalia
 primæ formæ regunt genitiuum, cum his tamen
 pronomibus regunt ablatiuum. Violātur tamen
 omnes hæ regulę voce tenus tantū, nam in signi-
 ficatione omnes manent saluæ & incolumes, cum

mea, tua, sua, ponantur loco genitiuorum, mis, tis, sis qui iam interciderunt, nostra, vestra, cuius, loco genitiuorum nostrum, cuius, qui adhuc in latino- rum ore, & linguis versantur.

¶ De verbis impersonalibus cum datiuo constructis.

^{2^a} **H**Ec verba impersonaliter sumpta, Accidit. Cōtingit, Euenit, Obtingit, vsueuenit por acōtecer.

Conducit, expedit, confert, cōpetit, conuenit, por conuenir, cum cōtrarijs, obest, nocet, officit.

Constat, liquet, patet, por ser manifesto, libet, placet, por contentar.

Licet, vacat, por poder, o ser licito,

Præstat, por ser mejor, Restat, por faltat, sufficit, por bastat, ante se exigūt datiuū, post verò infinitiuū, vel oī onē subiūctiui, vt conuenit tibi audire, vel vt audias, licet mihi deum diligere, vel vt diligā. Quæ cum infinitiuo & sine supposito, impersonalia sunt, vt mihi studere magnopere placet, cū datiuo verò, & supposito fiūt psonalia, vt magnū mihi accidit infortunium. Si verò infinitiuus, quē regūt à tergo, sit esse vel fuisse, sequetur post infinitiuum datiuus vel accusatiuus. De datiuo, vt non licet esse tam disertis. De accusatiuo, vt nobis esse bonas non licet. Ratio huius præceptionis est, nā ante infinitiuū, esse subauditur alter accusatiuus,

GRAMMATICAE

¶ De verbis impersonalibus cum
accusatiuo constructis.

3.

HAE. C autem verba etiã impersonaliter sumpta oportet, por cõuenir. Decet, es honesto, o parece bien, dedecet, por no parece bien, delectat, iuuat, por, plazeme. Ante se exigunt accusatiuum sine præpositione, post verò infinitiuum vel orationem subiunctiuam, vt decet te facere vel vt facias, decet me deo seruire, vel vt seruiam, Cicero. Oratorem verò simulare non dedecet. Quæ cum supposito & accusatiuo sunt impersonalia, vt talis oratio non decet virum honestatis studiosum, sine supposito & cum infinitiuo, impersonalia sunt vt decet me legere. Sed si infinitiuus quem regunt à tergo, sit, esse, vel fuisse, semper post infinitiuum sequetur accusatiuus, vt decet te esse honestum hominem, loco tamen infinitiuam, quem à tergo determinant, habent aliquando accusatiuum participij præteriti temporis, vt nos exoratos decet, id est, exorari, hæc verò pertinet, attinet expectat: Por cõuenir o pertener, impersonaliter sumpta, accusatiuum cum præpositione, ad, exigunt ante, post verò infinitiuum, vt ad discipulum spectat suum venerari magistrum, & ad magistrum attinet suum docere discipulum.

Cic. lib. 4.
tuscu.

Adijciuntur prætereã huic ordini alia tria, quæ vsitatus personalia sunt, latet, fugit, præterit, quæ vsitatus personalia, quàm impersonalia reperiuntur, vt hæc res præ

terit me, latet me, fugit me, hoc est, ignoro hęc rē.

¶ De verbis impersonalibus etiam cum accusatiuo vel infinitiui constructis.

HAE C verba pænitet, por tener pefar, tedet, por enoiarse, o tener alco, pudet, por tener verguença, miseret, ac miserescit, por tener misericordia, piget, por tener dolor y tristeza impersonaliter sumpta, accusatiuum exigunt ante, post verò genitiuum vel infinitiuum loco genitiui, quando genitiuus rem verbi significat, aut à verbo descendit. Vt pænitet me vitæ, vel viuere, pudet me peccati vel peccare. Si verò à verbo nō descēdat, loco genitiui non ponitur infinitiuus, vt pudet me patris, miseret me pauperis. Et hęc sunt propriè impersonalia si vlla extant in vsu, duabus de causis, aut quia genitiuus his verbis suppositū nō reddit, neq; etiam infinitiuus, cum pro eo accipitur, aut quoniam admodū rarò certos numeros, atque personas habent.

¶ De verbis quæ nūquàm impersonalia fuerunt, sed verè transeuntia

HAE C autem verba, cepit, incipit, desinit, solet, debet, potest, si prater accusatiuum construuntur cum infinitiuis verborum quinq; proximè antecedentium, & verborum impersonalium

vocis passivæ impersonalia sunt, vt incipit me tædere vitiorum, solet bonos pænitere, debet malos pudere, solet curri ab omnibus, incipit bene viui à malis, non potest iucundè viui, nisi cum virtute viuatur. Sin aliorum verborum infinitiuis adhærēt, impersonalia esse non possunt, nisi personalia, vt incipio legere, iam desijt malus morari apud vitiosos. Interdum quoq; fiunt personalia (dum modò accusatiuus in nominatiuum conuertatur) vt solet boni pænitere, debent mali pudere. Adhærent aliquando infinitiuis verborum naturæ vt incipit diescere, lucefcere, solet tardius in quibusdam regionibus aduesperascere.

¶ De verbis impersonalibus passivæ vocis.

posita

Cic. eo .fa
miliarum.
Seneca E-
pist. 5.
Tacit. lib. 1

Verba impersonalia passivæ vocis ablatiuū cū p̄positione, a vel ab, significatē generalitatē exigunt ante, post verò casum verborum vnde descendunt, vt curritur ab omnibus, siue ablatiuū nominis collectiui, vt curritur ab vtroque, certatur à populo. Aliquando tamen hic ablatiuus ex auctorum usu est numeri singularis. Cicero. Nihil est à me inferuitum temporis gratia. Seneca. Sapiēti nocet nō à paupertate, nō à dolore, Tacit⁹. A Marco Martio prospere pugnatum est. Descendunt autē vt plurimū à verbis neutris datiuum, vt proprium casum post se exigentibus, præter ablatiuum, vt ab omnibus seruitur deo. Vel à neutris quæ nul

nullum post se casum, ut propriū exigunt, hoc est, à verè & propriè absolutis, benè tamen casus generales, quales sunt casus præpositionum, ut à militibus viriliter pugnatur in bello, itur in antiquam Siluam. casus locorum, ut itur Romam. Casus temporis, ut decem annos à Græcis cum Troianis certatū est. A reliquis verborum neutrorum formis, cæterisq; verborum generibus improprè & rarò descendunt. & quamvis sint passivæ vocis, significationē tamen habent actiuam, à quibuscunq; verbis oriantur, idq; ex resolutione patere potest. Resoluuntur enim per verbum actiuum numeri pluralis sub eodem tempore, & ablatius personę agētis in nominatiuum mutatur, ut ab omnibus reclamatur, id est, omnes reclamāt, currēt ab omnibus, id est, omnes currunt, ab omnibus seruitur Deo, id est omnes seruiunt deo.

¶ De verbo infinito.

Quoniam infinitiuus varijs modis accipit, vixq; posses intelligere de quo infinitiuo finitio tradi debeat, ut omnis de medio tollatur ambiguitas, eos in principio disputationis libuit p̄currere.

¶ Usurpatur primò pro nomine, idq; potissimum in tribus casibus, nominatiuo. Persius. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter, id est, scientia tua nulla est. Accusatiuo, idem. Tunc cum ad caniciem, & nostrum istud viuere triste aspexi, id est, nostram istam vitam tristem. Genitiuo (tametsi rarò TERENTIUS. Certè, extrema

Persius i
saty.

Idē eadē
saty.

Terent. in
Eunuch.

linea amare haud nihil est, id est amoris. Tunc vero quando pro nomine capitur, ab alia parte orationis non determinatur nec regit casum, sed perinde ac nomen siue à fronte, siue à tergo regitur. ¶ Secundo, pro praeterito imperfecto indicatiui tantum vocis actiuae, quam passivae, & tunc nominatiuum pro supposito ante se exigat, post se casum verbi finiti. Terentius. Magnas vero agere gratias Thais mihi: id est agebat. Vergilius, iamque dies infanda aderat, mihi sacra parari, id est, parabantur. Sed hic modus frequenter apud poetas & historicos reperitur, & admodum raro apud oratores. ¶ Tertio, pro gerundio genitiui & accusatiui casus, Graecorum more, qui cum gerundijs careant, infinitiuo pro gerundijs utuntur. Ut in sacris literis, Nescis quia potestatem habeo dimittere & crucifigere te, id est, crucifigendi, dimittendi, paratus cantare, & in sacris, sedit populus manducare, & surrexerunt ludere id est, ad cantandum, manducandum & ludendum. ¶ Quarto, pro participio praesentis & futuri, in, dus. Vergilius Philida amo ante alias, nam me discedere fleuit, id est: discedente, idem Argenti magnum dat ferre talentum, id est, ferendum. ¶ Quinto, pro priori supino, ut vado piscari, id est, piscatum, tamen hic modus infrequens est. ¶ Sexto, pro subiunctiuo, ut non veni soluere, id est, ut solvam. ¶ Septimo, in propria forma & natura, quando à parte anteriori ab aliqua orationis parte determinatur, à posteriori vero regit casum ver-

Terent. in
Eunucho.
Vergil. 2
Aeneid

Verg.

bi à quo originem trahit, vt honestissimum est me voluptatibus carere. De infinitiuo igitur in propria vi capto, traditur sequens definitio.

Infinitiuus est, qui non habet determinatos numeros neq; personas, indigetq; altero verbo, vt perfectum sensum significet. Examinemus partes finitionis. Qui non habet determinatos numeros & personas. Nā infinitiuus per se sumptus nullius est numeri, nec personæ, sed per adiunctionem suppositi ad certum numerum & personam reducitur, ita vt me amare sit primæ personæ, te amare secundæ, illum amare tertiæ, indigetq; altero verbo, vt perfectum sensum significet, siue eiusdem modi, siue alterius. Eiusdē, Cupio posse currere. Alterius cupio modis omnibus deo seruire. Terentius. Me miserum non licere meo modo ingenio frui T etent. in Heu. 2 se. Vergilius. Mene iliadis occumbere campis non potuissē. Vergil. lib I. Aenei. Nota etiam eam partem finitionis non tantum de verbo sed de nomine etiam & participio debere intelligi, nisi enim ab vna harum partium terminetur infinitiuus, perfectum sensum aut sententiā importare non potest. Adeo enim debilis est naturæ & imperfectæ, vt per se ipsum, nec numeros certos, nec certas personas, nec certam sententiā habere possit, nisi aut nominis, aut verbi, aut participij, præsijs adiuuetur,

¶ De determinatione infinitiui.

E v

EX definitione patet, infinitivum esse modum
 imperfectum, & indigere determinatione alicuius
 partis orationis, ut aliquid perfectum significet. Declare
 mus igitur necesse est, quid sit infinitivum determina-
 ri, & à quibus partibus orationis huiusmodi determina-
 tionem accipiat. Tunc infinitivum determinari dicitur
 cum ad certam personam & numerum coarctatur, ita ut ex va-
 ga & incerta natura, tum numeris tum personis certum fiat.
 Solet autem determinari à tribus partibus orationis, no-
 mine, verbo, & participio, de quibus singulis dica-
 mus oportet. Nomina autem sint substantiva aut ad-
 iectiva, si substantiva, adherere solent gerundio
 genitivi, praeter pauca quaedam quae determinant
 infinitivum. Ea sunt, res, opus, fas, nefas, operae pre-
 tium, usus, & adiectiva in neutro genere substan-
 tiive capta. Id exemplis verum esse ostendamus. Op-
 tima res est agricolare, non agricolandi, non est mi-
 hi opus respondere, non respondendi, fas siue ne-
 fas est dicere, non dicendi, operae pretium est audi-
 re, non audiendi, honestum est inopi succurrere,
 non succurrendi, De usus idem censeo, quod de
 opus. Si verò sint adiectiva, ex his quaedam deter-
 minant infinitivum tantum, ut latus te bene vale-
 re, dignus habere multas opes. Quaedam tan infiniti-
 vum, quam genitivi gerundium, illa praesertim,
 quae à verbis originem trahunt, ut timidus, cupi-
 dus, avidus navigare & navigandi, certus & incer-
 tus ire vel eundi, gnarus bellare vel bellandi, peri-
 tus imperitus medicari vel medicandi.

Secundò, determinatur infinitiuus à verbis varij generis volutatis, vt volo, cupio, defidero, opto, debeo, habeo facere. Item à verbis sensus, vt video, audio, intelligo, sentio. Præterà, à principijs medijs, finis, vt incipio, soleo, perseuero, desino, cesso militare. Item imperij, vt impero, Iubeo, præcipio tibi facere. Potestatis, vt possum, valeo tibi injuriam inferre. Item à verbis animi, vt memini, recordor, scio. Postremò, à verbis impersonalibus vocis actiuæ, vt cõuenit mihi docere, iuuat me saltare. Linguae, vt dico, aio, affirmo, & ab alijs verborũ formis, quas superuacaneum esset recẽsere.

Tertiò, à participijs suam naturam retinentibus, vt timens nauigare, cupiens discere, doctus, promptus, consuetus cantare. Cæterum si à sua natura degenerent, & in vim nominis transeant, gerundium genitiui determinant, vt cupiens discendi, timens nauigandi. Dignus, indignus prædicandi, certus incertus eundi, peritus imperitus medicandi, consuetus legendi, Nam participia iuncta infinitiuus, dicuntur seruare vim participiorum, iuncta gerũdio, vim nominũ. Aliquãdo determinatur à verbo & nomine simul iunctis, quãdo altero sublato, alterum determinare infinitiuũ nõ potest, vt nõ est animus acerbitatẽ tuarũ literarũ hic cõmemorare. Itẽ graue est rẽpublicam gubernare.

¶ De constructione infinitiui.

VT certa de infinitiuorũ cõstructione p̃ceptio tradi possit, distinguas oportet de infinitiuo,

Nam aut est personalis, aut impersonalis, si personalis aut adiectiuus aut substantiuus. Agemus igitur primo loco de infinitiuo personali adiectiuo. 2. de substantiuo. 3. de impersonali. Infinitiuus personalis verbi adiectiuus, ante se regit accusatiuum pro persona agentis, si actionem significat, atque post se casum verbi vnde descendit, vt me amare deum bonum est, parentes castigare filios laudabile est. Diuitem subuenire pauperi, & te beneficiorum recordari, & carere voluptatibus iucundissimum est. Infinitiuus verò passiuus, id est, qui passionem significat, accusatiuum personæ patientis à fronte exposcit, atq; post se ablatiuum cum præpositione, a, vel ab, aut datiuum pro persona agentis, seu facientis, vt deum à me, vel mihi amari bonum est, filios à parentibus vapulare seu castigari laudabile. Quoties tamē infinitiuus actiuæ significationis cum duobus accusatiuis ante se construitur, quorum alter à parte anteriori, alter à posteriori regatur. Amphibologia est constructio quæ tanquã vitiosa modis omnibus fugienda est, quia dubium sensum in animo audientis generat. Qualis est ista, bonum est præceptore discipulos amare. Scio Ioannem inimicos vincere posse, dubiū est, præceptorem ne discipulos, an discipuli præceptore debeant amare, dubium est etiam, an Ioānes possit vincere inimicos, an inimici Ioannem, quæ orationes si per vocem passiuam fiant, omnis tolletur amphibologia, in hunc modum, bonum

est præceptorem amari à discipulis. Scio Ioannē ab inimicis vinci posse. Permittitur etiā huiusmodi locutio per duos accusatiuos, quando in sensu orationis nulla est ambiguitas. Qualis est ista, vt ego me Petrum amare fateor, Petrus verò me illū nō amare suspicatur. Aduertas etiam oportet infinitiuum à fronte aliquando, cum accusatiuo constructui non posse, sed cum nominatiuo, quando scilicet verbi determinati, & determinantis est idem suppositum, quod contingere solet cum verbis voluntatis, potentia principij, medij, & finis, & alijs, vt cupio legere, non cupio me legere, gestio tibi declarare voluntatem meam, non gestio me tibi declarare, possum tibi inferuire, non possum me tibi inferuire, licet aliquādo in oratione exprimat. Cicero. Cupio me esse clementem. Terentius. Mori me malim, malim me esse diuitem quàm haberi pro cupio esse clemēs, mori malim, & malim esse diues quàm haberi. Cæterum quando suppositum verbi determinantis & determinati, non est eiusdē personæ, necessario exprimitur accusatiu⁹, vt cupio te id facere, volo te vti amico nostro familiarissimè. Pater exoptat filiū in re literaria magnos progressus facere.

¶ De infinitiuo esse.

Secundo loco promissimus nos tractaturos de infinitiuo verbi substantiui, cui⁹ cōstructio, quoniam varia est, quibusdā regulis explicabitur. Sit

Cic. in Catilinam.

Terent. in Euncub.

GRAMMATICAE.

prima, Si præcesserit nominatiuus solus infinitiuū esse, sequetur alter nominatiuus, vt cupio esse poëta. Si vero nominatiuus cū datiuo, aut sunt eiusdē personę, aut diuersarum, si eiusdem, sequetur nominatiuus, vt videor mihi esse doctus, non docto, nec doctū, si diuersarū, aut casus sequens respōdet nominatiuo aut datiuo, Si nominatiuo, sequetur nominatiu⁹, vt videor tibi esse doct⁹, si datiuo, sequetur etiā datiuus, vt deus dedit tibi esse beato.

¶ Sit secunda, si præcesserit genitiuus, sequitur accusatiuus, & non alter genitiu⁹, vt Ciceronis interfuit esse eloquentē, Romanorū retulit esse bellicosos, non eloquentis, aut bellicosorū, quia huiusmodi constructio est latinis auribus inaudita.

¶ Sit tertia, Si præcesserit datiuus, sequetur datiuus, vel accusatiuus, quia alter accusatiuus à fronte intelligitur. Vt natura dedit omnibus esse beatos, vel beatos. De datiuo, Cicero licuit ocioso esse themistocli, De accusatiuo idem. Cui Romano licet esse gaditanum.

¶ Sit quarta, Si præcesserit accusatiuus, sequetur semp accūs, vt volo me esse poëtā, & nō poëta.

¶ Sit quinta, Si præcesserit vocatiuus, sequetur nominatiu⁹, quia alter nominatiu⁹ secūde personę à fronte intelligitur, vt petre vis esse cōtubernalis me⁹?

¶ Sit sexta, Si præcesserit ablatiu⁹ sequetur accusatiuus, & nonnūquā ablatiu⁹, vt familiariter vtor petro volenti esse sodalē meū, vel sodale meo.

¶ Sit septima, Si nullus casus præcesserit sequetur

tur accusatiuus, qui casus magis quadrat infinitiuorum nature, vt esse doctum confert plurimū, praestat beneficij, quā maleficij, memorem esse. Quae regulę tradite sunt pro infinitiui, esse, constructione. Poterūt ad verba reciproca & vocatiua accommodari, cuiusmodi sunt quę sequuntur, fieri, fore, euadere, effici, manere, videri, haberi, dici, Vocari, & alia à verbis substantiuatis infinitiua, vt volo dici amicus tuus, Petrus studet videri diues, licet tibi vocari amico meo, vel amicum meum, idē de alijs est dicendum.

¶ De infinitiuo impersonali.

In infinitiuo verbi impersonalis ante se nullū casum regit, post se verò tam in voce actiua, quā in passiua construitur cum aliorum modorum casibus, vt mea referre in virtutis studio immori quis dubitat? Item, nihil est deo gratius quā hominē peccati cōmissi pudere. Item etiā ab scholasticis in arena literaria strenuē certari quis non gaudet?

¶ De conuersione infinitiui actiui in passiuum.

FIT autem conuersio vocis actiuae in passiua, in hunc modum. Accusatiuus patiens, qui est à tergo, mutatur à fronte in eodem casu, accusatiuū verò agens qui erat à fronte, mutatur in ablatiuū cū prepositione à, vel, ab, vel in datiuū à tergo, vt bonū est me amare deum, bonū est deum amari à me vel mihi. Posses etiam accusatiuum agentem qui erat ante infinitiuum, mutare in accu-

latium post infinitium medijs præpositionibus, per, inter, apud, vt intelligo viros probos Deum colere, intelligo deū coli per viros p̄bos, siue inter, vel apud viros probos, fallit tamen conuersionis regula, quando infinitius determinatur à verbis significantibus potestatem, principium, mediū finem, aut obligationem aliquam, tunc enim accusatiuus patiens mutatur, vt ego possum, incipio, soleo, desino, debeo Deum colere, Deus potest, incipit, solet, desinit, debet à me coli, lectio incipit legi à me, ille potest occidi ab hoste, tu vis amari ab omnibus.

¶ De circumloquijs, tam vocis actiuae quàm passiuę futuri infinitiui.

PErductis iam ad finem infinitiuis, reliquum est, vt de circumloquijs agamus, quę ideo circumloquia dicta sunt, quod per ea futurū infinitiui tam vocis actiuę, quàm passiuę circumloquamur. Nā cū nullum in lingua latina verbum sit, quod propriū habeat infinitiui futurum (præter forem defectiuū, quod habet fore pro futurum esse) illud necessitate quadam ex diuersis partibus conficere coacti sumus, imprimis explicemus, quidnam sit circumloquiū, mox quotuplex sit, deinde sigillatim omnia circumloquia suo ordine percurremus, ex quibus partibus conficiantur ostendemus.

Est ergo circumloquium quidam verborum circuitus, vt si dixeris, credo me consequuturum esse magistratum,

magistratum, diciturque à circunloquendo, quia in circunloquijs vtimur ambagibus quibusdã. Est duplex voluntariũ & necessarium. Voluntarium est, quando id quod vno verbo dicere possemus, pro voluntate & arbitrio nostro pluribus explicamus. Quo pacto omnia vocis actiuæ circunloquia voluntaria sunt, quando ea fieri, aut non fieri, ex nostra pendet voluntate, vt ego sum legens, pro ego lego, vtinam ego essem legens, pro vtinam ego legerem, de quo circunloquio non est in præsentia sermo. Necessarium est, quãdo id quod vno verbo dicere nõ possemus, cogimur plurib⁹ dicere, quo pacto omnia circunloquia vocis passiuæ, quæ sunt per participiũ præteriti, & verbũ substantiuũ, necessaria sunt. Item etiam circunloquia futuri infinitiui modi tam vocis actiuæ quã passiuæ, de quibus modò suscipitur disputatio. Sũt igitur duo circunloquia huius futuri in voce actiua, totidem in passiuã.

¶ De amatum ire, primo circunloquio vocis actiuę.

Primum circunloquiũ actiuæ vocis fit ex prioris supino & infinitiuo ire, vt spero me amatum ire deum, vbi notabis, amatum ire, tempus futurũ significare, non præsens, ac licet ire, per se sumptũ motum significet, in circunloquio tamen nullum motum præferre. Notabis prætereã, hoc circun

F

loquium à verbis significantibus actionem, significare etiam actionem, vt spero amatum ire deū. A verbis verò significantibus passionem, significabit etiam passionem, vt spero te vapulatum ire. Hoc idem circumloquium ante se regit accusatiuum agentis, post se casum verbi cuius est circumloquium. Vt spero te seruitum ire deo.

¶ De amaturum esse, secundo circumloquio vocis actiuae.

SECUNDUM circumloquium vocis actiuae fit ex participio futuri in, rus cum infinitiuo esse vt spero me amaturum esse deum. Quod per omnia genera & numeros variatur, conuenitque semper cum accusatiuo rei agentis in genere, numero, & in casu, vt spero me amaturum esse, Spero virginem nupturam esse, spero viros amatuos esse, & foeminas etiam amaturas. Hoc etiam circumloquium à verbis significantibus actionem, significabit actionem, à passionem significantibus, passionem, vt spero te amaturum esse, spero te vapulaturum esse. Ante se habet accusatiuum, post se casum verbi cuius est circumloquium, vt spero te seruiturum esse deo. Laurentius Valla affirmat, dicitur lib. i. ele ci non posse amaturum fore, ita vt loco esse, possunt. ca. natur fore, ne duo participia tempus futurum significantia coniungantur, tantum enim valet a-

maturum fore, ac amaturum futurum. Cum infinitiuo igitur fore, praecipit loquendum esse per nomina, amatorem vel amicum fore. Caeterum haec praecipio, autorum vsu falsa esse probatur. Cice- Cice. ad
ro. Deinde addis, si quid secus, te ad me fore ven- Atticu.
turum. Idem fit iudicium de amandum fore. Idem Idē Cic.
Cicero, Quasi diuinarem tali in officio fore mi- 3. Famil.
hi aliquando expetendum studium tuum.

¶ De amatum iri, primo circun-
loquio vocis passiuę.

PRimum circunloquium passiuę vocis fit ex
priori supino & infinitiuo iri verbi imperiona-
lis vocis passiuę, vt spero me amatum iri à deo, &
quamuis fiat ex duabus partibus actionem signi- Cice. 2.
ficantibus, totum tamen circunloquium passio- Rhetor.
nem significat. Cicero. Deinde caeteros à virtutis
studio repulsum iri. Ante se regit accusatiuum rei
patientis, post se ablatiuum cum praepositione a,
vel ab, vt nunquam putaram fratrem meum laesum
iri abs te.

¶ De amandum esse, secundo circun-
loquio vocis passiuę.

Secundum circunloquium passiuę vocis fit ex
participio futuri in dus, cum infinitiuo esse, si-

ue fore, vt amandum esse, amandum fore. Quod per omnia genera & numeros variatur, conuenit que semper cum accusatiuo rei patientis in genere numero, & casu, vt spero deum amandum esse à me, vel matrem à me colendam, vel studiosos adolescentes à me honorificis premijs exornandos, significat semper passionem, & ante se regit accusatiuum patientis, post se casum verbi passiuu à quò descendit, vt in exemplis propositis videre est.

Circuloquia futuri infinitiui modi gaudent cū his verbis. Auguro, Confido, credo, Ominor, Spero, suspicor, vt spero meos auditores bonis moribus & literis ornandos esse. Quibus verbis pulchrè succedunt hæ particulae, fore vt, vel futurum esse vt, & verba subiungentis modi, vt spero fore, vt auditores mei bonis moribus & literis ornentur. Credo te disciplinas esse auditurum libenter. Et credo futurum esse, vt disciplinas libenter audias.

Illud est annotadū, si verbū caret supinis, tum namq; caret participio præteriti per quod debet fieri circuitio. Oportet talem orationem per fore, & subiunctiuum confici, vt creo los estudiantes ha uer de aprender la grammatica. Quoniã disco caret supino, sic cõpones. Credo fore, vt scholastici discant grammaticam. Pienso hauer de engordar dos anfares. Quoniam glisco præterito & supino orbatur, sic loquar. Puto fore, vt gliscã duos

Cic. lib. 8 anfares, sic loquitur Cicero. Eram quippe in spe

magna, fore vt in Italia possemus, aut concordia Epi. 15 ad
Acti.
constituere, fore vt possemus dixit, nam possum
caret supinis, & sic fiet in compositis, à sum, es, fui,
& multis alijs.

Hæc sunt circunloquia tam vocis actiue, quàm
passiua. Si tamen quæras, an à verbis deponētibus
regentibus accusatiuum oriatur secundum vocis
passiua circūloquium, Item à verbis neutris passio-
nem significantibus? Respondeo, ex duobus prius
fieri posse, vt spero amicos à me consolādos esse.
Posterius vero minimè, non enim latinè dicitur,
credo me exulādum esse, aut exulatum iri, sed exu-
laturum, aut exulatū ire, ne duo passiuā (teste val-
la) coniungamus.

¶ De Gerundio.

Gerundium est pars orationis declinabilis, per
casus sine tempore, gerens significationem &
constructionem verbi à quo deriuatur, & rei ad-
ministrationem significans.

¶ De gerundij constructione,

Gerundia ante se casum non regūt cum solius
verbi sit à fronte in ratione suppositi casum
postulare, modo loco personæ agentis, modo pa-
tientis. vnde teste valla sacre illę locutiones inau-

GRAMMATICAE

ditæ sunt, In conuertendo Dominus captiuitatem Sion. In deficiendo ex me spiritum meum. In conueniendo populos in vnum. Græca enim figura interpretem decepit, nam infinitiuum his locis habent græci, quo pro gerundijs vtuntur, quibus carent. Casum ergo infinitiui gerundijs accommodauit interpretes, ac propterea in locis illis lapsus est, debuisset enim aut per ablatiuum absolutum è græco idiomate in latinum transferre. Conuertente domino, deficiente ex me spiritu meo. Conuenientibus populis in vnum, aut per subiunctiuum, hoc modo, cum conuerteret dominus, cum deficeret spiritus, cum conuenirent populi. Post se verò regunt casum verborum à quibus descendunt, vt tempus est amandi deum. Inferuendi amicis, miserendi pauperum. Quod intellige, dummodo gerundia actionem significant, nam si passiuè accipiuntur, nullum casum regunt. Nec enim latinè dicitur, veni Complutum ad docendum ab eloquentiæ magistris, sed vt docear. Nec veni ad vapulandum à preceptore, sed vt vapulem. Excipe etiam gerundiū datiuī, quod tametsi actiuè capiatur, cum accusatiuo construi non solet, vt in huius casus constructione latius patebit. Excipe postremò verborum reciprocorū gerundia, quæ cū suorū verborū casibus construi nō solēt, barbara est enim huiusmodi locutio. Veni Complutum gratia euadēdi doctus, barbara etiam illa. Commoda occasio se se obtulit ambulandi latus, sed vt ambulem latus.

Gerundium est duplex, substantiuum & adiectiuum. De adiectiuo postremo loco erit disputatio, De substantiuo modo differemus. Quod non ideo substantiuum dictum est, quod substantiam significet, sed quod cum substantiuis non concordet in genere, numero, & casu, neque eorum velit habere consortium. Reperitur autem in quinque casibus. Nominatiuo, ut seruiendum est, genitiuo, ut est mihi cura colendi parentes, Datiuo, ut non sum soluen- do. Accusatiuo, ut ad seruiendum paratus. Ablatiuo, ut delector seruiendo amicis. Antonius tamen Nebrissen- sis in tribus tantum casibus reperiri affirmat, genitiuo, accusatiuo, ablatiuo, nam gerundium nominatiui prorsus negat, datiui difficulter satis admittit.

¶ De Gerundio substantiuo nominatiui.

Gerundium nominatiui conficitur ex voce qua-
dam neutra terminata in, dum, quae vox à ge-
rudio adiectiuo finito in dus, originem trahit, quod
tametsi in usu non sit, fingendum tamen est, non
tantum in hoc nominatiui casu, sed in reliquis ca-
sibus gerundiorum. Ante se non regit casum, sed deter-
minat à verbo substantiuo per omnes modos & tem-
pora, siue expresso siue subintellecto. Post se per personam
agenti datiuum regit, post quem desiderat casum
sui verbi, praeter accusatiuum, quem si aliquando regit il-
lud est perquam raro, ut carendum est mihi sensibus, ser-
uiendum est mihi deo, utendum est mihi virtute. At

GRAMMATICAE

non dices, legendum est mihi Ciceronem, tametsi aliquando similis accusatiui cōstructio reperitur.

Cic. De Cicero tanquàm viam longam nobis quoq; ingre-
 senu diendum sit. Idem iterandum eadem ista mihi. Itē
 te. Idem Columela. Resecandum est, & vlcera medicamen-
 ad Atti- tis curandum. Varro in fatura dandum potius or-
 cum. lib deaceos, quàm triticeos panes. Huiusmodi oratio
 14. Co- nes tolerabiles sunt, sed nō de latini sermonis splē-
 lū. lib. 2 dore, latinè veniunt componendę vel per verbum
 oportet, vel per participiū futuri in dus, vt oportet
 legere lectionem, vel lectio legenda est. De-
 scendit ab omnibus verborū generibus, & à ver-
 bis significantibus actionem, significat actionem,
 vt amandum est, seruiendum est, cōsolandum est,
 criminandum est, A verbis tamen neutris cū abla-
 tiuo sine præpositione, vel cum ablatiuo & præpo-
 sitione à, vel, ab, constructis, à quibus rarò descen-
 dit, passionem significabit, vt vapulandum est. No-
 tabis etiam importare semper necessitatem quan-
 dā atque ita resolui per opus, vel per oportet, vel
 debeo, cum infinitiuo, vt silendum est omnibus in
 tali re, id est, oportet omnes filere, miserendū est
 mihi pauperis, id est, op⁹ est me misereri pauperis,
 viuendum est tibi tuis moribus, non alienis, id est,
 debes viuere tuis moribus.

¶ De gerundio genitiui.

Gerundium genitiui finitur semper in, di, & fit
 ex neutra terminatione participij futuri in,

dus, ante se non regit casum, sed vult determinari
 à nominibus substantiuis appellatiuis, non ab om-
 nibus, sed ab his potissimum quæ rem significant
 incorpoream, qualia sunt, nomina significantia tē-
 pus, vel temporis occasionem, vt tempus, hora, an-
 nus, dies, mēsis, occasio, commoditas, opportuni-
 tas, copia, facultas, licentia, &c. vt nō est copia cō-
 ueniendi te, venias hora cœnādi. Vergilius, & quæ
 tanta fuit Romam tibi causa videndi. Vult etiam
 determinari interdum secundum aliquos à nomi-
 nibus substantiuis, quæ rem significant corpoream
 vt ab his Magister, Arbiter, præceptor. Quintilia-
 nus. Quanquam apud Homerū præceptore Phœ-
 nicem, tum agendi tum & loquendi. Idem Quin-
 tilianus. Instituebamur oratorem à dicendi magi-
 stris dimissum. Cicero. quæ grœci dicendi artifi-
 ces & doctores reliquerunt. idem Cicero. Tum
 etiam magistri dicendi multi subito extiterunt.
 ¶ Item nomina significantia voluntatem, aut rei
 alicui⁹ desiderium, vt voluntas, amor, cupiditas,
 studium, labor, cura, diligentia, vt subiit mihi cupi-
 ditas visendi te, sit tibi diligētia legēdi lectionem,
 vel legendę lectionis. Non tamen dices, sit tibi cu-
 ra viuendi lætus, si vis esse incolumis, sed per sub-
 iunctiuum, Sit tibi cura, vt viuas lætus si vis esse in-
 columis, neq; nemini est cura viuendi lætus & cō-
 tentus sorte sua, sed nemini est cura vt viuat lætus
 & cōtensus sorte sua, Ratio est, quia gerūdia ver-
 borum reciprocorū reciprocarī nō possunt, quia

Verg.
Eglo. 2.

Quint.
lib. 2. c.
18.

Idem.
Idē. lib.
12. i prin-
cipio.

Cic. lib.
1. De o-
rato.

Cic. De
claris o-
ratori-
bus.

GRAMMATICAE

nullus præcessit casus, vt iam in verbis vocatiuis
 & reciprocis dictum est. ¶ Item significantia cau-
 sam, vel artem aliquam, vt causa, gratia, ratio, ars,
 disciplina, Vt veni huc causa vel gratia colloquē-
 di tecum, optima ars dicendi. ¶ Determinatur se-
 cundò, à quibusdā nominibus adiectiuis, verbalē
 significatiōē habentibus, vt cupidus, timidus, au-
 dus discendi, dignus, indign⁹ prædicādi, quibus ad-
 de certus, incertus nauigandi, gnar⁹ bellādi, perit⁹
 imperit⁹ medicādi. ¶ Determinat tertiò, à partici-
 pijs in vim nominis transcuntibus, vt timens, cu-
 piens, doctus, consuetus, vt timens cadendi, consue-
 tus legendi. Post se verò si actionem significant,
 regit casum sui verbi, vt tempus est deum colendi.
 Si passionem, nullum regit casum, vt temp⁹ est va-
 pulandi, neq; adde à præceptore. Si quæras quid si-
 gnificat: à verbis actiuis, neutris primæ, secundæ,
 & quintæ classis, deponentibus, & communibus
 in actiua significatiōe significabit actionē, à ver-
 bis tamen neutris tertie & quartæ classis, & com-
 munitibus passiuæ significatiōis, passionem signi-
 ficabit. Resoluitur autem gerundium genitiui per
 subiunctiuum media particula, vt, hoc modo, tem-
 pus est docēdi, id est, vt doceam, est tibi desiderium
 audiendi, hoc est, vt audias.

¶ Illud est præterea considerandum genitiuum
 gerundij singularis optimè & frequentissimè pos-
 se iungi genitiuo plurali. Cum his tribus prono-
 minibus, nos, vos, se, vt nullus est mihi labor iu-

uandi vos aut vestri: Omne animal habet desiderium seruandi sui, aut se, & aliquando alijs genitiuis, sed rarò, Cicero Isti magistri dicendi omnium preceptores. Idem fuit exemplorum eligēdi potestas Terentius, in hau. prologo. Nouarum qui spectandi faciunt copiam. Suetonius, tranquil. Exacta iocandi licentia diripiendiq; pomorum & obsoniorū. Cum his genitiuis, nostri, vestri, sui vulgò iungitur genitiuo pluralis numeri. Vt Cicero. Dolebis tamen stoicos nostros epicureis irridendi sui facultatem dedisse. Sui vt docet eruditissimus Antonius in commen. Genitiuus est pluralis, quia ad stoicos refertur. Sic Liuius dixit adhortandi nostri.

Cic. lib. 4. ad heren.

Idē. lib. 2. de inuen. in præ.

Sueton. in Aug. cap. 98.

Cic. ii. 2. de diui. Ant. li. 7. cap. 9.

¶ De Gerundio datiu.

Gerundium datiu finitur in, do, & fit ex neutra terminatione participij futuri in, dus, ante se non regit casum, sed determinatur à nominibus adiectiuis, verbis, participijs, quę sua natura datiuum regunt. De nominibus, vt aptus, idoneus, opportunus seruiendo. De verbis, vt do operam intelligendis autoribus, vaco agro colēdo, vineæ pastinanda, nemori succidendo, incūbo scribēdo.

Determinari etiam solet à verbo substantiuo sum, es, fui, quando significat id quod sufficio aut quod possum, hispa. poder, o abastar, vt non sum soluendo, hispa. no basto, no puedo pagartelo, So

ror mea non est nubendo Petro, hispa, no puede,
no basta casarse con Pedro . Male dubitavit Lau-
 Laure. rentius datiuus, an ablatiuus esset , qui est datiuus
 lib. I. c. manifestò. Vergilius, Quæ cura bouum quis cul-
 27. tus habendo sit peccori. ¶ De participijs, vt prõ-
 Verg. ptus, paratus, consuetus legendo. Post se verò cõ-
 lib. I. struitur cum casu verbi à quo descendit , si actio-
 Georg. nem significet, præter accusatiuũ (vt autor est Lau-
 Laure. rentius: de gerundijs) absurdum nanque ex eius sen-
 lib. I. ele tentia esset dicere, do operam colēdo agrum, vel
 gant. c. legendo librum. Do operam repetēdo lectiones,
 28. sed per gerundium datiuĩ adiectiuum . Do operã
 colendo agro, vineę pastinandę, nemori succidē-
 do, do operam repetendis lectionibus. Verum, vt
 ego quod sentio in hac parte dicam, quando ge-
 rundiũ datiuĩ à verbo sum, determinatur, ferè ab-
 solutè ponitur in oratione , vt non sum soluendo,
 quod si casum regat nullum præter datiuum,
 vt non sum tibi soluēdo. Quintilianus. Placeamus
 Quinti. licet nobis fortuna nostra, pater pauperi soluendo
 in gla- do non sumus. Quare non dices non sum soluendo
 diatore pecunias. Si quæras quid significat à verbis o-
 mnibus actionem significantibus, actionem signi-
 ficabit, exceptis neutris tertiæ & quartæ classis, à
 quibus passionem significat.

¶ De gerundio accusatiui.

Gerundium accusatiui finitur in dum, & fit ex neutra terminatione participij in dus, ante se nullum regit casum, quod est gerundijs omnibus commune, sed determinatur à tribus partibus orationis nomine adiectiuo, participio, & verbo, De adiectiuo, vt idoneus, facilis, difficilis, bon⁹, mal⁹, cōmodus, incommodus, aptus, ineptus, De participio, vt paratus, succinctus, intentus, cōueniens, sufficiens. De Verbo tū motum, tum quietem significanti, vt eo ad legendum, sedeo ad scribendum. Huiusmodi autē determinatio, quæ fit à parte anteriori, fieri solet frequentius medijs illis præpositionibus. Ad, ob, ppter, inter, ante, Vt eo ad emēdum necessaria, venis ad discendum linguam latinam, ego non veni Salmanticam propter ocium agendū, sed ob laborē amplectendū, inter prandēdum quid legitur pupillis? R. Bilibia, vt opinor. Caue ne tu inter cœnandū quicquā loquaris, ante domandū boues veni. Quib⁹ tu addere poteris duas alias, in, & circa. Titus liuius, in fossas & cloacas exhauriēdas demersere. Fabius. Nō enim solū oratoris est docere, sed pl⁹ eloquētia circa mouendū valet. ¶ Hoc in loco aduertēdū est, quasdam orationes, in quibus præcedit augmentū, quæ videntur cōponendæ per gerundiū accusatiui, si per illud componantur, barbaras esse. Qualis est illa, nimis iuuenis es ad initiandum sacris, cū dicēdum est, nimis iuuenis es, vt sacris initieris, vel iunior es, quā vt sacris initiari debeas. Nimis iuuenis es, vt præ-

Titus li
ui.
Fabius
lib. 4.

byter creeris, vel iunior es, quā vt p̄sbyter crea-
 ri debeas. Nimis infipiens es, vt p̄tor creeris, vel
 infipientior es, quā vt p̄tor creari debeas. Post
 se verò si actionem significet, exigit casum verbi
 à quo descendit, si passionem nullum, vt carmen
 difficile ad intelligendum, non dices ab scholasti-
 cis. Notabis, quando determinatur ab inter, & an-
 te, non solere casum regere, vt inter cœnādum, an-
 te cœnandum. A verbis actiuis actionem significat
 frequentius, aliquādo passionem, à verbis neutris
 tertiæ & quartę classis, passionem, à reliquis actio-
 nem, à deponentibus actionem, à communibus a-
 ctionem & passionem.

¶ De Gerundio ablatiui.

Gerundium ablatiui finitur in, do, & fit ex neu-
 tra terminatione eiusdē participij in, dus, an-
 te se nullum casum regit, sed determinatur à ver-
 bis, aut participijs, aut nominibus, medijs his p̄-
 positionibus. A. ab, in, de, e, ex. Quibus adde, pro,
 & cum. Vt amor ab amando deducitur, dictio à
 dicendo, vt in nauigando venti posuerunt, est li-
 bellus de componendis moribus, & ex defenden-
 do, quā ex accusando, maior gloria cōparatur.
 Quinti. Quintilianus, Ratio rectè loquendi, cum scribēdo
 lib. II. c. iuncta est. Plautus. Pro vapulando hercle ego abs-
 te mercedem feram.

Duo tamen hic notabis, in primis gerundium hoc ablatiui non posse determinari à verbo significanti motum explicitum. Non enim dices, venio ab orando, sed ab oratione potius, non redeo à spectando, sed ab spectatione, nō reuertor ab orādo, sed ab oratione. Si tamen verbum illud nō motum explicitum, sed motionem quādam animi internam significet, non dubito ab eo, determinari posse. Quam præceptionem quā plurimis auctoritatib⁹ firmare placuit. Cicero, ipse à discēdo refugisti. Idem Anaxagoras à regendis ciuitatibus totos se se ad cognitionem rerum transfulerunt. Idem Stoici traducti à disputando, ad discendum inopes reperiuntur. Idē. Non videor omnino à defendendis hominibus subleuandisq; discedere. Vbi quis negabit, in verbis refugio, transfero, traduco, discedo speciem quandam motus interni representari atq; ab illis gerundium ablatiui casus determinari.

Cic. lib.
2. de ora
to.

Idem in
bru.

Idem in
verrem.

Notabis deinde, in huiusmodi determinatione aliquādo non posse præpositionem intercedere. ¶ Tum primò, quando determinatur à verbis sua natura regentibus ablatiuum sine præpositione, t delector legendo, non in legendo, ¶ Tum secūdò, quando gerundium denotat instrumētum aliquod vt hos accusando, illos occidendo totam Ciuitatē labefactasti. ¶ Tum tertio, quando gerundium significat passionem. Vergil. Vritq; videndo fæmina, id est, dum, aut cum videtur. Quintilianus, sed

memoria excolendo, sicut alia omnia, augetur, id est, dum excòlitur. Post se verò si passiuè capiatur, nullum regit casum, si verò capiatur actiuè regit casum sui verbi. Quod intellectum volo, quãdo prepositionibus illis in, de, e, ex, a, ab, cum pro, non adhæret, nam si ab illis determinetur, ex frequentiori autorum vsu absolute ponitur in oratione, aut loquemur per gerundium adiectiuum. Nõ enim qui optimè ac latinè locuti sunt, huiusmodi loquendi formis vtuntur. Vaco ab scribendo epistolas, in iuuando homines multum operæ posui. Sed aut absolute, aut per adiectiuum sic, vaco ab scribendo, aut vaco ab scribēdis epistolis. Item in iuuandis hominibus multum operæ posui. Quæres, de significatione, A verbis actiuis significat actionem, aliquando passionem. Vergil. Alitur vitium, viuitq; tegendo, id est, dum tegitur, à neutris tertiæ & quartæ passionem, à reliquis actionem, à deponentibus & communib⁹ actionem & passionem. Vergil. AEgrefcitq; medendo, id est, dum illi medicamenta adhibentur.

¶ De Gerundio adiectiuo.

Gerundium adiectiuum, exit semper in dus, da, dum, & omnia genera, numeros & casus habet, significat, semper passionē, à quibuscunq; verbis deducatur: Adhæret nominibus substantiuis, quibus cum ac si nomen adiectiuum esset, conuenit

nit in genere, numero, & casu. Vt voluenda dies en attulit vltro. Sustineo curam erigende Reipubl. Da operam rebus agendis. Ad tuendos amicos libenter accede. Et orationem latinam efficies profecto legendis nostris plenior. Differtq; a participio futuri in dus, propterea quod gerundium adiectiuum significat rei administrationem sine tempore, saltem futuro, & nullum regit casum pro persona agentis, sed cum suis substantiuis tantum concordat. Vt cura legendae lectionis tenet me, non quae legetur olim, sed quam legere debeo. At vero participium significat tempus futurum, sine aliqua administratione, & regit casum verbi, a quo descendit, hoc est ablatiuum, aut datiuum, loco personae agentis. Vt lectio est a me vel mihi legenda, hoc est quae a me legetur. Differtq; etiam gerundium a participio, propterea, quod gerundium nominatiui per quis & verbum praesentis temporis indicatiui modi vocis passivae resoluitur, vel per nomen verbale in vilis, vt voluenda dies, id est quae voluitur, vel volubilis. Reliqui casus gerundiorum resoluntur in sua substantiua vt mox praecipiemus. At vero participium resoluitur per futurum imperfectum vocis passivae vt causa est a me oranda, lectio est a me, vel mihi legenda, id est, quae a me orabitur, vel legetur.

Notabis tamen gerundia adiectiua accusatiui, non determinari ab illis prepositionibus, cum his verbis, loco, conduco, mando, curo, habeo pro de

beo. Deposco, puto, duco, existimo. Cēseo, dico, video, intelligo, arbitror, quibus adduntur, do, trado, suscipio, & propono, & similibus, vt locauit hominē purgandas foricas, & faciendam sepulturam, gerasus conducet foricas purgandas, pater mā davit mihi hoc negotium gerendum. Magis habeo consolandos parētes, quā ignotos. Curavi hominē seruandum, Magister non vult tradere discipulos erudiendos Ipodidascolo, sed ipse erudiendos suscipit. propono vobis bonos autores imitandos.

¶ De conuersione gerundij substantiui in adiectiuum, & è conuerso.

¶ Illud imprimis pro certo habeas, nullam orationem conuerti posse ex gerundio substantiuo in adiectiuum, nisi adsit accusatiuus, qui si adsit, fiet conuersio in hunc modum, Accusatiuus conuertetur in casum gerundij substantiui, deinde gerundiū substantiuum conuertetur in adiectiuū in eodē casu. Confirmem⁹ id exēplis per omnes casus. De genitiuo cura legendi lectionē tenet me, cura lectionis legēda tenet me. De datiuo, do operam legendo lectionē, do operā lectioni legēda. De accusatiuo, veni ad legēdū lectionē, veni ad lectionem legendā. De ablatiuo, delector legendo lectionē, delector lectione legēda. De nominatiuo mentionē non feci, quia oratio quę per nominatiuum fit conuerti non solet. Ex adiectiuo in substantiuum fit cō

uersio in hunc modum. Genitiuus siue quicumque alius casus in accusatiuum conuertitur, adiectiuũ in substantiuum in casum gerũdij, Si verò sit nomen verbale, resoluitur per hoc nomen dignus & infinitiuum vocis passiuæ, vt Magister colendus, id est, coli dignus, puer amandus, id est, amari dignus. Ne aliquid prætermittamus, quod ad rectam puerorum institutionẽ, in re grammatica videatur necessarium, notet puer, quatuor modis orationẽ ex gerundio substantiuo in adiectiuũ cõuerti non posse. ¶ Primò, quãdo accusatiu⁹ nō adest, vt cura seruẽdi deo tenet me. ¶ Secũdò, quãdo significat passionẽ, vt cãtando rumpit̃ anguis. ¶ Tertio quãdo accusatiuus est nominis relatiui, vt hic dies attulit initiũ dicendi, quæ vellẽ, nō dices, dicendorũ eorũ quæ vellẽ. ¶ Quartò, quãdo accusatiuus est nominum primæ aut secundæ declinationis, tunc enim inelegãter cõuerteretur oĩo in adiectiuũ, vt tẽpus est querendi bonos libros, non querendorũ bonorũ librorũ. Itẽ tempus est inuestigãdi bonas musas, non inuestigandarum bonarum musarum.

¶ De cõstructione supini.

Q Vanquã quænam pars orationis supinũ sit à multis in controuersiam vertitur, tamen illorum opinionibus prætermis̃is, dicendum est, supinũ esse aliam orationis partẽ indeclinabilẽ quæ desinit in, um, vel in, u, gerens significationem, &

nonnunquam constructionem verbi à quo descēdit, vt eo auditū autores. Res horrenda dictu, quod duplex est, prius & posterius, prius finitur semper in, tum, sum, & xum, vt amatum, visum, amplexū, Posterius verò terminat in, tu, su, & xu, vt delectu, visu, amplexu.

¶ De priori Supino.

TRia potissimum de priori supino explicabimus, vnde determinetur, quid à tergo regat, quid significet. Prius supinum ante se non regit casum, sed vult determinari à verbis significantibus motum, siue explicitū siue implicitum. De explicito, vt eo venatum. Decreuerunt ire socij venatum lepores. Quid? arbitraris te venisse huc lectatum coruos. De implicito, vt do filiam nuptum. Do venum seruos, sum admissus spectatum. ¶ Determinatur etiam à participijs ab his verbis descēdētibus. Horatius. Spectatum admissi risum teneatis amici? Motus explicitus est, qui fit motione corporis de loco in locum, implicitus verò, qui mutatione propositi, & voluntatis cōuersione ad rē aliquā fieri solet. Ex hac determinatione colliges differentiam inter prius supinum & gerundium accusatiui casus, nam prius, supinum semp̄ determinatur à verbo significanti motū. ¶ At verò accusatiui gerundium determinatur à verbis motus, vt eo, ad legendū, aut quietis, vt accedo ad audendum. Vnde fit vt omnis oratio per prius supinum

constituta, conuerti possit in gerundium accusati-
 ui, non contrà, inde etiam fit, vt prioris supini ora-
 tio, per varias partes orationis aut dicēdi formas
 variari possit, quod in sequenti oratione patebit.
 Eo petitum veniam, eo ad petendum veniam, eo
 ad petendam veniam, eo petiturus veniam, eo vt
 petam veniam, eo petere veniam græcorum mo-
 re, eo gratia petendi veniam, eo gratia petendę ve-
 nię. ¶ Post se si actionem significet regit sui verbi
 casum, vt eo deo seruitum. Si passionem, nullum
 recipit casum, vt eo vapulatum. Nam vix licebit
 dicere, eo vapulatum à matre. A verbis omnibus
 significat actionem, à neutris tertię & quarta pas-
 sionem.

¶ De posteriori supino.

EO ordine procedemus in posteriori supino,
 quo in priori ante se non regit casum, sed de-
 terminatur à nominibus adiectiuis, cum quibus in
 re nulla cōuenit, vt res horrēda dictu, res miserabi-
 lis visu. ¶ Itē determinatur ab adiectiuis, quę sūt
 substantiua in neutra terminatione, vt horrendū
 dictu, miserabile visu. ¶ Item à tribus nomi-
 nibus, fas, nefas, opus, vt fas dictu, nefas dictu,
 opus siue per opus dictu. ¶ A verbis autem
 motum significantibus determinari non vult, ne-
 que enim latinē dixeris, venio lectu, sed de lectio-
 ne, venio venatu, sed de venatione. ¶ Post se verò

nullum casum regit, sed semper ponitur absolute, neque enim dixeris, puer dignus flagellatu à præceptore, sed aut per subiunctiuū, vt flagelletur à præceptore, aut per infinitiuum vocis passiuę, flagellari. Cuius ratio est, quia perpetuò significat passionem, in qua significatione supina non habent de more casum regere. Vnde fit, vt à verbis tantum passiuis & communibus orientur, & aliquando à verbis etiam deponentibus tertię classis, quę olim communia fuerunt.

¶ Resoluitur autē posterius supinū tripliciter, aut per indicatiuum cū his particulis, dum, cū, quādo, vt monstrum horrendū vilū, id est, dū videtur, cū vel quādo videtur, aut per subiunctiuum cū, vt, vt vir dignus celebratu, hoc est, vt celebretur. Aut per infinitiuum vocis passiuę, in eodem exemplo, dignus celebratu, id est, celebrari,

¶ Differentia posterioris supini à nomine verbali quartę declinationis.

Posterius supinum, & ablatiuus verbalis quartę declinationis in voce conueniunt, differunt tamen multis ac varijs modis. ¶ Sit prima differentia Gubernatu, quando est nomen variatur per casus, quando supinum minimè. ¶ Sit. 2. Quando est nomen significat actionem, quando supinū passionem. ¶ Sit. 3. Quando nomen, regit genitiuum, vt dignus gubernatu reipublicę, quādo supinum nul

lum casum regit. ¶ Sit. 4. Quando nomen recipit consortium adiectiui, vt dignus magno gubernatu, quando supinum non adhæret adiectiuis. ¶ Sit 5. Quando nomen recipit præpositionem, vt recessit ex gubernatu, quando supinum, similem præpositionem admittere non potest. ¶ Sit. 6. Quando nomen exponitur per aliud nomen, vt dignus gubernatu, idest, gubernatione, quando supinũ per verbum, vt gubernetur. ¶ Sit. 7. Quando nomen regitur à verbo. Vt orbatus est gubernatu Reipublicæ, quando supinum à simili verbo regi non potest.

¶ De constructione participij

Participia duplicia sũt, quædã actiuæ vocis, quædam passiuæ. Actiuæ duo, præsentis & futuri, in rus, vt amans amaturus. Passiuæ duo, præteriti & futuri in dus, vt amatus, amandus. De quibus prius quàm suo ordine dicamus, non erit à re præsentis alienũ explicare quo pacto à singulis verborũ generibus orientur participia. ¶ A verbo actiuo duo participia trahuntũ, præsentis & futuri in rus, vt amans amaturus. ¶ A passiuo, duo, præteriti & futuri in dº, vt amatus, amandus. ¶ A neutro, duo, præsentis & futuri, in rus, vt seruiens, seruiturus. ¶ A verbis tamen neutro passiuis, nascitur & participium præteriti, vt à gaudeo, gaudens, gauisus, gauisurus, ab, audeo, audens, ausus, ausurus, à Careo quatuor orientur, carens, casus, cariturus, carendus.

¶ A deponēti, tria, pręsentis, pręteriti, futuri in, rus, vt recordās, recordatus, recordatur⁹, si verò sit ter-
tię speciei, quatuor, sequens, secutus, secuturus, se-
quēdus, consolans, consolatus, consolaturus, con-
solandus. ¶ A communi quatuor, secūdum formā
quidem actiuam pręsentis & futuri in rus, vt crimi-
nans, criminaturus, secundum passiuam autem for-
mam pręteriti & futuri in, dus, vt criminatus, crimi-
nādus. ¶ Ab impersonali verò participia, nisi vsur-
pata fuerint non veniūt, vt à pœnitet, pœnitēs &
pœnitendus, hoc fundamento iacto, agamus de
singulis.

¶ De Participio pręsentis.

Participium pręsentis, duas habet terminatio-
nes, ans, verbum primę cōiugationis, vt amās,
ens, aliarum coniugationum, vt docens, legens, au-
diens. ¶ A verbis actiuis significat actionem, exce-
ptis paucis, quę gręcorum more passiuè capian-
tur, ea, sunt, voluens, volutans, quassans, precipitās
tondens, euidēs, pro eo, quod voluitur, volutatur,
quassatur, precipitatur, tondetur, perspicuū t ue
perspectum est. ¶ A verbis neutris primę, secūdę,
& quintę classis significat actionem, vt carens, ser-
uiens, currens. ¶ A neutris tertię & quartę classis
passiouem, vt ardens, vapulans. ¶ A deponentib⁹
& communibus actionem, vt cōsolans, criminās,
nisi sit à deponentibus sextę, à quibus, quoniā ea
verba passiuia sunt, passionem significat. vt oriēs,

nascens, Est notandū (vt docuit Valla) participium presentis poni in significatione praeteriti actiui. Valla lib. I. cap. 31. Cicero. cum è Cilicia discedens Rhodum venissem idest cum discessissem, quod non memini in alio verbo inueniri. ¶ Ante se nullum regit casum, sed more adiectiuorum substantiuus concordat, post se regit casum verbi à quo descendit, vt colēs deū. Solet autem exponi varijs modis, aut per nomen relatiuum & suum verbum, vt ego sum colens deum, idest, qui colo deum, aut per gerundium ablatiuus, vt benefaciens gaudeo, idest, benefaciendo. aut per has particulas, cū, dum, si, quia, vt me presente nō ausus es peccare, idest, cū, vel dum ego praesens essem. Item viuente patre tantam peccatorum labem non cōtraxisses, idest, si pater viueret. Item sole lucente dies est, idest, quia sol lucet.

¶ De Participio praeteriti.

Participiū praeteriti tres habet terminationes, in tus, vt amatus, in sus, vt visus, in xus, vt complexus. Quòd cū à supino formetur addita. s. fit vt verbum carens supinis, careat etiam participio praeteriti, & habens duplex supinum, habeat etiā duplex participium, vt tentum vel tensum, tentus vel tensus. ¶ A verbis passiuus significat passionē, vt doctus, amatus, Exceptis quibusdam quæ actionem significant, Qualia sunt, argutus, cautus, circū spectus, consideratus, contentus, disertus, falsus, flu

xus, ignotus, profusus, scitus, tacitus, sparsus, tutus, coenatus, pransus & similia. ¶ A neutris raro descendunt, & actionem significant, vt solitus, fluxus, placitus, aliquando passionem, vt gauisus. ¶ A deponentibus actionem, vt recordatus, misertus, exceptis verbis tertiæ classis, quæ passionem aliquando significant. Nam cum deponentia omnia fuerint omnia communia, aliqua participia præteriti remanserunt passionem significantia. ¶ A communibus, actionem & passionem. Vt criminatus.

¶ Ante se nullum casum regit, sed cum substantiuo concordat, post se verò casum verbi, vt deus est à me, vel mihi dilectus. Exponitur per relatiuū & suum verbum, vt doctus te docebit, idest, qui doctus est. Aliquando per postquam, vt perlecta lectione id faciam libes, idest, postquam perlegero lectionem. Notabis vltimò, in ablatiuo & accusatiuo participium præteriti solere poni eleganter, p infinitiuo, cum his verbis, volo, oportet, cupio, & opus est. vt oratos vos velim, idest, orare, huic mades si quid rectè curatum velis, idest, curare, factum oportuit, idest, facere, parenti morem gestum oportuit, idest, morem gerere, Visum te cupio, idest videre, mihi opus est cōsulto, idest, consulere, tibi in arcem transuerso opus est, idest, transcurrere.

¶ De Participio futuri in rus.

Participium futuri in rus, formatur à postferio ri supino addita, rus, atq; ide fit, vt verba quæ

carent supino, careāt etiam participio futuri in, rus, ea vero, quæ duplex habent supinum, duplex etiam futurum habent, vt tenturus vel tensurus.

Sunt tamen multa verba, quæ cum habeant supinum carent nihilomin⁹ eo participio. vt à nosco notum, non noturus, à pando pansum, non pansurus, à cano cantum, non canturus, à neco nectū, non necturus, & sic de similibus. ¶ Ab omnibus actionem significat, nisi sit à neutris tertię & quartę classis, vt arsurus, vapulaturus.

¶ Ante se nullum casum regit, post se verò regit casum verbi, à quo descendit, vt sum amatur⁹ deum, exponi solet per relatiuum, & futurū sui verbi, vt ego lecturos libros voluo, idest, qui legam, vel legere saltem debeam.

¶ De Participio futuri in, dus.

Participium in, dus, à quibuscunq; verbis significat passionem, vt amandus, criminandus, cōsolandus. ante se nullum casum regit, post se verò, casum sui verbi, vt magister est à discipulis colendus, elegantius tamen datiuum quàm ablatiuū regit, vt præter cæteros magister mihi potissimū colendus. Exponitur per futurum passiuum & relatiuum, vt video puerum à me amandum, idest, qui à me amabitur.

¶ Quot modis participiū fiat nomen.

Q Vinque modis participia fieri solēt nomina
 ¶ Amissione temporis, vt amandus, pro dignus amari, pater amandus est, hoc est, dignus amari, putauī ad te id scribendum, existimaui hanc rem tractandam, id est, dignum scribi, dignamq; tractari. ¶ Amissione constructionis, cū casum sui verbi relinquunt atque alienum assumunt, quod in verbis actiuis frequētius fieri videmus, vt amās virtutis, nomen est, amans virtutem, participiū, fugiens litium, nomen est, fugiens lites, participium est. ¶ Amissione significationis, cū a sui verbi significatu degenerat, vt diligens, non pro eo qui diligit, sed pro eo qui solers est. ¶ Compositione, quoties componuntur cum præpositione cū qua suum verbum componi non potest, vt innocens, non est innoceo, indoctus, indiligens, nō est indoceo, neq; indiligo. ¶ Comparatione, cū ex se formant cōparatiua aut superlatiua, vt amātor vxoris, notissimus omnibus. Participium item in, dus, nomen fit, quando exponitur per dignus, vt puer amandus, id est, dignus amari.

Quot de causis inuenta fuerint
 Participia.

Laurent.
 lib. 1.
 Elegant.
 cap 32.

L Laurentius Valla tradit tribus de causis inuenta fuisse, breuitatis & elegantiæ grā, breui⁹ em̄ & elegant⁹ loquimur per participium, quam per aliam orationis partem, breuius, quia interueniē-

te participio, modo excusatur aduerbium. Vt cœnatus iui cubitum, idest, postquã cœnaui. Vbi est magister? pransus iuit deambulatum, modò copula, vt comedens tace, modò relatiuũ cum verbo, vt magistrum legentem attentè audio, pro qui legit, postremò, necessitatis gratia, vt in huiusmodi locutionibus. circundedimus castris fossam & vallum, ne venientes hostes, aut ne aggressi hostes, nos opprimant, non autem, ne hostes veniant & opprimant. Itẽ mulieres ornãt se, ne homines videntes irrideant, aut ne visẽ ab hominibus irrideãtur, non autem mulieres ornant se, ne homines videant & irrideant.

De Nominum constructione.

Postquã iam egimus de verborum, gerundiorum, supinorum, participiorumq; constructione, incipiamus iam ab hoc loco diserere de nominum, aliarumq; partium orationis syntaxi. Nomina igitur duplicia sunt, aut substantiua: aut adiectiua. Agamus igitur primo loco de nomine substantiuo, secundo, de adiectiuo.

De constructione nominis substantiuu cum genitiuo.

Nomen substantiuum per aliud substantiuum declaratum, exigat illud in genitiuo, dũ mo-

do vtrunq; ad idem non pertineat, vt Creator mūdi, seruator reipublicæ. Si enim ad idē ambo pertinerent, rectius in eodem casu ambo ponenda forent, vt vidi urbem Romanam.

Item nomen substantiuum rem aliquam possessam significans, exigit suum possessorem in genitiuo, vt liber Ciceronis, Pallium Petri. His tamen dēptis genitiuis, mei, tui, sui, nostri, vestri, nostrū, vestrum, ab ego, tu, & sui, pro quibus vti debemus his pronomibus, meus, tuus, suus, noster, vester, in eodem casu, genere, & numero, cum rei possessē substantiuo, vt liber me⁹, vestis mea, caput meū.

Cum Genitiuo vel ablatiuo.

Nomen substantiuum significans subiectum exigit suam proprietatem cū adiectiuo laudis vel vituperationis in genitiuo vel ablatiuo. vt vir singularis eloquentiæ, vel singulari eloquētia, vir excellentis virtutis, vel excellenti virtute, homo sanæ mentis, vel sana mente, Senex ardentis auaritiæ, vel ardenti auaritia, eruditor maxime doctrinæ, vel maxima doctrina, Puer bonę indolis, vel bona indole, mulier egregiæ formæ, vel egregia forma.

Item nomen substantiuum significans totum exigit suam partē cum adiectiuo in genitiuo vel ablatiuo, vt vir duri capitis, vel duro capite, Popul⁹ durę ceruicis, vel dura ceruice, herba magnæ radicis, vel magna radice, vir magni nasi, vel ma-

gno naso, domus multarū fenestrarum, vel multis fenestris, virgo faciei honeste vel facie honesta.

De constructione nominis adiectiui
cum genitiuo.

A Diectiua nomina numeralia, qualia sunt, vn^o, duo, tres, quatuor, quinque, sex, & alia quęcūq; sequentia (cum suo interrogatiuo quot) & ordinalia, vt primus, secūdus, tertius, quartus, quintus, & quęcūq; cętera (cum suo interrogatiuo quotus) etiam saepe partitiuē sumpta exigunt post se genitiuum eiusdem generis, vt vnus virorum, vna mulierum. Talem etiam genitiuum partitiuum exigunt quę sequuntur. Quis, qualis, quisquis, quisq;, vnusquisq;, aliquis, quidam, quispiam, null^o, nemo, vllus, alter, vter, neuter, vterque, alteruter, ali^o, quiuis, vteruis, quisquam, vt quis hominum, quę mulierum.

Item nomina certę cuiusdam significationis, hoc est, habitum vel priuationem rei alicuius significantia exigunt quoque genitiuum, vt integer vitę, sceleris purus, pręceps animi, prodigus vitę, dubius itineris, tenax propositi, cupidus honoris, largus opum, particeps bonorum. Quibus tu etiā adde, certus, incertus, compos, impos, memor, immemor, doctus, indoctus, auidus, rapax, capax, curiosus, ambitiosus, sciens, nesciens, eruditus, nuncius, auarus, ignarus, rudis, parcus, inops, conscius, fertilis, emulus, significatiuus, susceptibilis, & alia si-

De constructione nominis adiectiui cum genitiuo

GRAMMATICAE

milia, quæ ex assidua lectione facile constabunt, vt memor beneficij, cōpos voti, ambiciosus laudis.

Item nomina sensum actiuum habentia, in ans, vel in, ens, vel in tus, finita, ex participijs in nomina conuersa, exigunt etiam genitiuum, vt amans virtutis, patiens laboris, negligens amicorū, appetens alieni, doctus grammaticæ, expertus belli, & similia.

Postremò, nomina verbalia in, or, quæ formantur ab vltimo supino, u, mutata in, or, vt ab amatu amator, à doctu, doctōr, & fœminina terminata in trix quæ formant à masculinis tor, in trix, vt ab amator, amatrix, à doctōr doctrix præter nutrix, fotrix, tonstrix, & assestris (quæ irregulariter formantur) quæ omnia genitiuū exigūt, vt doctōr veritatis, cultor sapiētiae, expultrix vitiorum, actrix causarum. Notabis verbalia in or, quæ masculina sunt, reperiri aliquādo generis neutrius, Vt tempus est rerum omnium repertor. Itē actionē significare, præter vector, quod tam passiue, quàm actiue capit. Passiue, Cicero. Sūmi gubernatores in magnis tēpestatibus à vectoribus admoneri solent. Actiue, Ouidius. Ecce rudēs rauco fileni vector asellus, intempestiuos ædidit ore sonos.

Cum Datiuo.

A Diectiua nomina, quibus aperte vel tacite applicatur aliquid damni vel utilitatis exigunt tantum datiuum significantem illum, cui damnū tale vel commodum infertur. Qualia sunt, bon⁹, malus,

malus, vtilis, inutilis, beniuolus, commodus, incō-
 modus, gratus, ingratus, damnosus, charus, notus,
 iucundus, nociu⁹, contrarius, modestus, molest⁹,
 asper, infestus, dulcis, affabilis, grauis, iratus, facilis,
 difficilis, proximus, rebellis, alienus, par, impar,
 æqualis, inæqualis, aptus, ineptus, vt gratus ami-
 cis, ingratus hosti, pergratus patri, gratiosus po-
 pulo, acceptus deo, facilis omnibus, difficilis ne-
 mini, aptus bello, charus suis, iucundus alienis.

Item nomina finita in bilis, vt amabilis cūctis,
 visibilis nulli. Quæ formantur in verbis primæ, ter-
 tiæ & quartæ coniugationis, à secunda persona in-
 dicatiui, s, mutata in bilis, vt ab amas, amabilis, à
 credis, credibilis, à scis, scibilis, in verbis autem se-
 cundæ, e, in, i, mutatur, vt à terres, terribilis, à do-
 ces, docibilis. Quòd si secūda illa persona nō fue-
 rit, fingenda est, vt à lamentas, lamentabilis. Quæ
 dam tamen ex his ab vltimo supino formātur, u.
 mutata in bilis, vt à contemptu, contemptibilis, à
 visu, visibilis, à sensu, sensibilis, & reliqua irregula-
 riter. Hęc nomina passionem significant. terribi-
 lis tamen & affabilis actionē, vt terribilis homo,
 affabilis vir, duo actionē & passionē, horribilis, &
 penetrabilis, vt horribilis puer, horribile nemus,
 sagitta penetrabilis, lignū penetrabile. Quæ actio-
 nem significant, exponuntur per relatiuū qui, quæ
 quod, & presens indicatiui modi, vt terribilis ho-
 mo, idest, qui terret. Quæ passionem, variè expo-
 nuntur, aut per relatiuum qui, quod, & presens in

dicatiui modi vocis passiuę, vt visibilis nulli, idest, qui à nullo videtur. Aut per relatiuū quis vel qui, cum verbo possum & infinitiuo passiuo, vt amabilis cunctis, idest, qui potest amari à cunctis, aut per dignus, a, um, cum infinitiuo, hoc modo, amabilis nulli, idest, qui à nullo est dignus amari, amabilis cunctis, idest, qui potest amari à cunctis. Quę vtrunq; denotant, vt penetrabile frig^o, idest, quod penetrat, lignū penetrabile, idest, quod penetrat.

Cum genitiuo vel datiuo.

Adiectiua nomina, quibus similitudo vel dissimilitudo, fidelitas, propinquitas loci, vel coniunctio sanguinis, aut vitę, aut contrarietas exprimitur, exigūt genitiuū vel datiuū, cuiusmodi sunt, similis, dissimilis, fidus, infidus, proximus, affinis, cognatus, propinquus, amicus, socius, vicinus, cōterminus, finitiuus, conformis, communis, par, proprius, conscius, alienus, contrarius, inimicus, aduersus, vt similis, dissimilis patris vel patri, fidus, infidus regis vel regi, cognatus affinis, amicus, vicin^o, socius Cæsaris aut Cæsari, cōmunis, propinquus Caroli vel Carolo, Par Ioannis vel Ioanni, Contrarius, inimicus, aduersus Petri vel Petro.

Cum ablatiuo.

Omne nomen adiectiuum exigit in ablatiuo illud, quod est effectiuum rei significatę per ipsum tale adiectiuum, vt hilaris aduentu tuo, tristis fortuna aduersa.

Omne etiam adiectiuum nomen exigit in ablatiuo illud, circa quod consistit res seu versatur, proprietas significata per adiectiuum tale, vt vir magnus doctrina, vir durus capite, egregius forma, præclarus sapientia. Et generaliter omne adiectiuum nomen habere potest omnes ferè casus communes, quos explicari relinquimus, cū de his post verborū & aliarū partiū constructionem percurremus.

Cum genitiuo vel ablatiuo.

A Adiectiua nomina, quæ significāt abundantiam vel penuriam, plenitudinem vel carentiam tacite vel aperte, genitiuum vt propriū casum, vel ablatiuū post se exigunt. Qualia sunt, plenus, locuples, Satur, diues, abundans, refertus, vacuus, fœcundus, egenus, immunis, inops, pauper, truncus, oneratus, onustus, orbis, orbatus, dignus, indignus, viduus, vacuus, contentus, priuatus, lapsus, miser, sanus, vt plenus rimarum vel rimis, locuples auri vel auro, diues pecuniarum vel pecunijs, abundans diuitiarum vel diuitijs, vacuus rationis vel ratione, orbis, orbatus parentis vel parente, dignus, indignus honoris vel honore.

Cum ablatiuo & præpositione.

N Omina diuersitatis, originis & ordinalia, & cardinalia, ablatiuū cū præpositione exigunt. Qualia sunt, Alius, alter, alien⁹, diuersus, differens, oriundus, primus, secundus, & omnia alia ordinalia nomina, vt alter ab illo, aliud à libertate, alien⁹ à di-

gnitate, diuersus à vitijs, oriūd^o ex Africa, id est originē trahens, vnde fuerunt parentes, vnde tamen ortus non est, nam ortus & oriundus differunt, quorum differentia sic habet, Ortus est participiū präteriti, & differentiam loci in quo ort^o aliquis est significat. Vt ego sum ortus Toleti, id est, in vrbe Toleti natus sum. At verò oriundus est nomē verbale, & differentiam loci vnde aliquis ducit genus suum, significat, vt oriundus ex Africa, oriundus ex Italia, id est, cuius maiores fuerunt Africani seu Itali. Item ordinalia, vt secundus ab illo, hoc est, post illum secundus, sic tertius à Ioanne, id est, post Ioannem tertius.

¶ Cum accusatiuo.

Nomina adiectiua dupliciter accusatiuum regere possunt, aut figuratè, aut citra figuram. Figuratè, quando id quod est partis, attribuitur toti per sinecdochen, & pars ponitur in accusatiuo, vt niger oculos, horridus barbam, flauus capillos, quæ resoluuntur per habens habentis, vt niger oculos, id est, habens oculos nigros, horridus barbā id est, habens horridam barbam. Citra figuram regunt accusatiuum nomina adiectiua verbalia in, bundus, vt populabundus agros, venerabūndus sanctos. Quæ exponuntur, aut per participium presentis illius verbi à quo descēdunt, aut per verba frequentatiua adiūcto hoc aduerbio. vehemēter aut valdè, vt ludibundus, id est, lusitans, vel vehemēter, aut valde ludens, errabundus, id est, erritās, vel

vehementer aut valde errans, sitibundus, idest, vehementer aut valde sitiens, moribundus, iam, iam, moriens,

Cum accusatiuo vel ablatiui.

Adiectiua nomina, quae significant mensuram, siue dimensionem, accusatiuum vel ablatiuum indifferenter postulant, ut latus, altus, crassus, longus, profundus, quingentos pedes, vel quingentis pedibus. De quorum constructione seu regimine latius dicemus in casuum communium regimine.

De constructione huius nominis adiectiui opus cum ablatiui.

HOc nomen opus cum substantiuum est, genitiuum exigit, ut opera Ciceronis eloquentiae studiosis semper sinu gestanda sunt.

Cum autem capitur adiectiuè, est indeclinabile idem significans, quod hoc nomen necessarius, a, um, exigitque rem necessariam in ablatiui, & rem quae tali indiget in datiuo, ut opus est cunctis diuino auxilio. Nec rectè ponitur tale adiectiuum nomen opus absque hoc verbo sum, Non enim satis rectè dicitur, habeo opus, pro quo dicendum foret, est mihi opus. &c.

Potest etiam opus construi cum nominatiui, genitiui, datiuo, & accusatiui, sed frequentius cum ablatiui. Interdum solus ablatiuus ponitur sine datiuo, ut quid opus est verbis? Aliquando loco ablatiui ponitur infinitiuus, ut opus est beneface-

re his qui de nobis benemeriti sunt.

¶ De constructione comparatiui
& superlatiui.

EXplicata nominum adiectiuorum constructio ne disputandum nunc est de constructione comparatiui & superlatiui, sed antequam eorum constructionē aggrediamur oportet prius scire, quid sit compararium & superlatiuum, deinde à quibus partibus orationis oriantur comparatiua & superlatiua, mox, quo pacto formētur, postremo, quomodo cōstruantur cōparatiua & superlatiua.

¶ Quid sit compararium &
superlatiuum.

Compararium nomen est, quod supra significatum sui positiui vnde descendit, adhuc significat excessum huius aduerbij magis, vt doctior, hoc est, non solum doctus, sed magis doctus, tantum nanq; valet doctior, quantum doctus & magis, Superlatiuū autem nomē est, quod super suis primitiuis, adhuc significat excessum huius aduerbij, maximè, Vt doctissimus, hoc est, nō solum doctus, aut magis doctus, sed maximè doctus.

Vnde oriantur comparatiua &
superlatiua.

Partes autem orationis, à quibus comparatiua & superlatiua deducuntur, quatuor sunt, nomen, verbum, prepositio. Aduerbium, quas neces-

se est figillatim percurrere, nequis sibi falso persuadeat, ab omnibus in vniuersum nominibus ori posse comparatiua & superlatiua.

Nominum alia sunt substantiua, alia adiectiua, substantiuorum alia propria, alia appellatiua. A proprijs non deducuntur comparatiua, nisi fortè per iocum dixeris à Nerone, Neronior, à Catone, Catonior. Appellatiua duplicia sunt, alia absoluta, quæ ultra principale significatum nihil aliud important, vt homo, leo, lapis, paries, à quibus comparatiua nõ formantur, cum substantia ipsa incrementũ, aut diminutionem suscipere non possit.

Alia quæ à dialecticis connotatiua appellantur, quorum ea natura est, vt præter præcipuam significationem qualitatem aliquam præferant, quæ minui aut augeri possit, & in qua fieri etiam possit comparatio. Ea autem sunt, diues, pauper, iuuenis, senex, adolescens, & similia, quæ diuitias, paupertatem, iuuentutem, senectutem, adolescentiã important, quibus omnibus vnus altero maior, aut minor esse potest ac propterea ab his pulchrè nascuntur cõparatiua, ditior, pauperior, iunior, senior, adolescentior. De substantiuis dictum est.

Adiectiuorum duplex est forma. Nã alia sunt, quæ qualitatem aut quantitatem significant, quæ minui, aut crescere non possit, qualia sunt, summus, vnicus, ingens, omnipotens, imus, quæ ex seipsis cõparatiua, aut superlatiua gignere nõ possunt. Alia quorũ significatio crescere, aut diminutionem sus-

cipere possit, & ab his formantur comparatiua, ut, à forti fortior, à grandi grandior. ¶ Excipiuntur tamē ab his nomina primūm quæ ante, is, vel, us, vocalem habent, qualia sunt, pius, strenu⁹, assiduus, tenuis, quæ non formant comparatiua. Euphoniæ, idest, boni soni gratia. Quanquam sæpissimè apud bonos autores inueniuntur ab huiusmodi adiectiuis comparatiua, vñ enim & consuetudine effectum est, ut sonus ille eruditas aures nō offendat. Cicero. Sed ille tenuius, & acutius, & subtilius tractantur, Suetonius. Assiduissimi usus. Plinius, exiguissima legata. Milites strenuissimi ex agricolis gignuntur, & alia innumera. ¶ Excipiuntur item nomina omnia numeralia cuiuscunq; ordinis sint, quæ comparatiua non formant, qualia sunt primus, secundus, duplus, triplus, bini, terni. ¶ Excipiuntur præterea pronomina omnia in propria natura capta, à quibus non promanant comparatiua. Dixi si in propria natura capiatur, nam ipse pro similis format ipsissimus, idest, similimus. ¶ Excipiuntur deinde signa omnia vniuersalia, & particularia, ut omnis, cunct⁹, aliquis, quidam, Itē possessiua, ut paternus, maternus, Vergilianus. Postremo, significantia patriam, ut Complutensis, Burgensis, Cordubensis, & alia, de quibus certa regula tradi non potest, à quibus omnibus nec comparatiua nascuntur, nec superlatiua. Solent in multis eorum suppleri comparatiua per magis & positium, superlatiua, per maximè & suum etiā po-

fitium, vt magis strenuus, pro strenuior, maximè strenuus, pro strenuissimus.

Iuxta multorum sententiam, à duobus verbis prodeunt comparatiua & superlatiua, à detero deterior, à potior potissimus . Sed ego ita existimo, deterior, non à detero, sed à deter antiquo positivo, sed obsoleto nasci, & potissimus non à verbo potior, sed à nomine potis & e, deriuari.

A prepositione proficiscuntur comparatiua, vt, à prope propior. Item ab aduerbijs, vt à pridem prior, à saepe sapius, sapissimè. Quæ res, Vtrum à participijs formentur comparatiua? Respondeo, pulchrè satis formari posse, non quatenus participia sunt, sed quatenus nomina, idq; tantum contingit in participijs presentis, & preteriti, vt ab amas amantior, à doctus doctior.

Quo pacto formentur.

Formatio est nouæ vocis noua quædam compositio. Est autem quantum attinet ad præsentem materiam, duplex, regularis, & irregularis, Regularis est, quando prima syllaba positiui seruetur in comparatiuo & superlatiuo, Irregularis verò, quando eadem prima syllaba non seruetur. Agamus de regulari. Comparatiua, regulariter formantur à positiuis primæ & secundæ declinationis, à genitiuo singulari masculini generis addita, or, & us, vt albi albior & albius . A quo eodem genitiuo formantur superlatiua addita, s, & simus, vt al

bi albiſſimus. A poſitiuis verò tertie declinationis à datiuo ſingulari addita, or, vt à forti fortior, & fortius, Superlatiua verò à genitiuo ſingulari addita, ſimus, tantum, vt fortis, fortiſſimus.

De formatione irregulari. Excipiuntur ſexcuplia nomina, à quibus oriuntur comparatiua & ſuperlatiua, nō ſeruata regula formationis. ¶ Prima, adiectiua in ficus cōpoſita à facio, vt magnificus, beneficus, à quibus non formantur comparatiua, ſed à participijs magnificēs, beneficēs, quæ in vſu non ſunt. ¶ Secunda, Adiectiua in dicus compoſita à verbo duo, vt benedicus, maledicus, à quibus non deducuntur comparatiua, ſed à participijs benedicens, maledicens. Tertia, Adiectiua in olus, cōpoſita à verbo volo, vt beneuolus, maleuolus, à quibus comparatiua originem non trahunt, ſed à participijs beneuolus, maleuolus. ¶ Quarta, Adiectiua à verbo loquor compoſita vt magniloqu⁹, grandiloquus, vaniloquus, à quibus comparatiua non pfluunt, ſed à participijs magniloquens, grandiloquens, vaniloquens. ¶ Quinta, Adiectiua finita in, er, à quorum nominatiuo formantur ſuperlatiua in, rrimus, vt, à, miſer miſerrimus, à tener tenerrimus, quorum proportionem ſequuntur vet⁹ veterrimus, maturus maturrimus. ¶ Sexta, adiectiua in, lis, quæ per hanc dictionem ſagus intelliguntur, quæ comparatiua formant ſecundum regulā, Superlatiua præter regulam, à nominatiuo, is, in linus, ea autem ſunt facilis, agilis, gracilis, humilis

similis, Ex hac formatione liquidò omnino constabit, triplicia esse comparatiua, voce tantum, vt nouissim⁹, significatione tantum, vt melior, peior, voce & significatione simul, vt albior, fortior.

Quomodo construuntur comparatiua & superlatiua.

Comparatiua nomina construuntur cum ablatiuo, hoc est, quod rem excessam querunt in ablatiuo, vbi fit comparatio inter res siue duas, siue plures generis dissimilis. Partitiuè autem sumpta in comparatione quæ fit inter duas res similis generis exigunt genitiuum.

Superlatiua verò nomina exigunt genitiuum, ponenda tantum in comparatione inter res similis generis plures duabus.

Comparatio autè inter res similis generis, isto in proposito est, quando res excessa significata per casum à comparatiuo vel superlatiuo rectum, etiã rem excedentem significat, eamq; sub se comprehendit, vt hominũ Christiani sunt beatissimi, hæc enim dictio hominum etiam sub se comprehendit Christianos excedentes, sicut & mahumeticos, & alios excessos homines.

Cõparatio verò inter res dissimilis generis est, Quando dictio significans rem excessam non sub se comprehendit rē, vel res excedentes, vt mahumeticis Chřiani sunt beatiores, hæc em̄ dictio ma-

GRAMMATICAE

humetici significans res excessas, nō sub se cōprehendit christianos excedentes, cum Christiani nō sunt mahumetici.

Vbi ergo est comparatio inter res similis generis plures duabus superlatiuo est vtēdum, vt medius est digitorum longissimus, hominum beatissimi sunt Christiani. ¶ Vbi autem fit comparatio inter res similis generis, duas tantum, est vtendum comparatiuo partitiuē sumpto cum genitiuo, vt dextera est fortior manuum. ¶ Vbi verò fit comparatio inter res dissimilis generis, siue duæ tantū fuerint, siue plures. vtendum est comparatiuo cū ablatiuo, vt dextera est fortior sinistra, angeli sunt nobiliores hominibus.

Possunt etiam talia comparatiua & superlatiua nomina, præter suam constructionem habere nonnunquam post se casum suorum primitiuorū, vnde descendunt, vt sum te similior patris vel patri, & tu es omnium fratrum charissimus matri, sicut similis patri, vel charus matri.

Possunt quoq; comparatiua aliquando & alterum ablatiuum habere rem seu mensurā ipsius excessus significantem, Vt Erasmi⁹ doctior est me latino sermone, ego sum longior te quatuor digitis, tu es duplo, vel quadruplo maior me, multo antiquior Socrate, nihilo senior illo. Et hos ablatiuos, opinione, spe, æquo, iusto, solito, dicto, qui non significant rem excessam, neq; conuertuntur in nomina, sed in verba vnde descendunt, vt tu es do-

ctior opinione hominum, idest, quàm homines opinantur, tu es tristior solito, idest, quam soles, venisti celerior spe mea, idest, quàm sperabam, citius dicto venit mors, idest, quàm dici posset.

Aliquando comparatiua non regunt ablatiuũ, sed alium casum pro illo, quem particula quàm p ratiõe verbi subintellecti copulat, vt Plato est eloquentior quàm Demosthenes, tu auuidior es glorię quàm pecunię. Quis ignorat Platonem eloquentiorem esse quàm Demosthenem. Hęc enim coniunctio quã eligit similes casus in comparatione.

¶ Aliquando loco quàm ponuntur ac, atq; , vt lōgius oratione sum progrediens, ac siue atq; mihi constitueram. ¶ Interdum post quàm sequuntur illa particulae, pro, qui, vt, Exemplis confirmemus. Maiorem geris pileũ, quàm pro magnitudine capitis, Maiorem prætefers iactantiam, quàm pro nobilitate generis, hic adolescentior est, quã qui posset Rempubicam gubernare: hoc pallium lōgius est, quàm quod te deceat, hic imbecillior est, quã vt tam grauem prouinciam humeris possit sustinere. ¶ Vtinur etiam elegantius comparatiuo in genere neutro, quàm masculino, aut foeminino, vt nihil est hoc homine melius, nihil hac muliere castius. ¶ Comparatiuum autem quandoque plus significat, quàm superlatiuum si postponatur illi, vt Aristoteles est doctissimus, sed Plato doctior.

¶ Aliquando verò absolutè positũ, significat quã tum positiuum (autore Quintiliano dicente) vti-

Quint. l. i.
9. ca 3.

Vergil.
lib. I.
Aenei.

mur vulgo cōparatiuis pro absolutis, hoc est, cōparatiuis p̄ positiuis, vt tristior p̄ tristis, doctior pro doctus, segnior pro segnis.

Construuntur etiam comparatiua & superlatiua cum ablatiuo cum his prępositionib⁹, e, ex, de, vt è fratribus hic pedibus velocior. Ex gręcis fortissimus Achilles, poterit hęc oratio per alias prępositiones variari. Item etiam cum accusatiuo medijs prępositionibus inter, ante, super, Vt inter omnes tyrānos crudelior nero, inter omnes oratores Romanos Cicero eloquentissimus. Variato p̄ alias prępositiones.

De Diminutiuis.

Nomen diminutiuum est, quod minus quā principale, vnde deducitur significat, p̄ principale, intellige dictionem primitiuam à qua formatur, vt à soror, sororcula, à frater fratercul⁹, & ob hanc causam dictum est diminutiū, quia semper minus quā suum principale significare debet, alioqui nō meritō diminutiuum appellaretur. Nomen diminutiuum duplex est, qualitatis, et quantitatis. Qualitatis, quod qualitatem tātūm minuit, vt delicatulus, candidulus, putidul⁹, & reliqua, quę ab adiectiuis formantur. Quantitatis, quod diminutionem facit quantitatis, vt à liber libellus, ab ensis ensicula, a soror sororcula, & quę formantur a substantiuis.

Distribuitur adhuc diminutiuum in propriū, & impropriū. Ad propriū & perfectū dimi-

nutiuū tria necessaria sunt. Nēpe, Quòd sui principalis significationem cum diminutione seruet. Quòd formam, idest, quod ritè formetur. Quòd genus, idest, quòd seruet genus primitiui. Quòd si significationem seruauerit cum diminutione, non tamen genus, diminutiuum erit, impropriū tamē, vt puluisculum à puluere, bacillum à baculo, conuenticulum à Conuentu, terebellum à terebia, epistolium ab epistola. Quæ verò genus & formā seruant, non tamen, suorum primitiuorum significatum cum diminutione, ea nec propria, nec impropria diminutiua censenda sunt, qualia sunt, annuculus, musculus, pediculus, acicula, lenticula, & alia id genus, quæ omnia à suis primitiuis in significatione degenerant.

Fuit autem diminutiuum quatuor de causis inuētum. Primo, necessitatis gratia, vt regul⁹ à Rex, non enim est aliud nomen, quo eum magistratū explicare possimus, tum causa contemptus, vt homuncio, argutulus, nasutulus, meretricula. Deinde blandientis siue adulationis causa, vt Corneliola, suauiolum, Corculum, animula, filiulus. Postremò extenuationis gratia, vt ingeniolum, opella, musculus.

De diminutiui terminationibus.

Diminutiua non habent certam rationem qua formari possint, exeunt tamen in varias terminationes, quæ ad octo reducuntur.

In ulus, quæ partim substantiua sunt, partim adiectiua. Quæ substantiua sunt, partim sunt masculina, vt fraterculus, pisciculus, vermiculus, partim foeminina, vt sororcula, virgūcula, securicula, partim neutra, vt munusculum, corpusculum. Adiectiua, vt anniculus, vernaculus, ridiculus.

In ellus, quæ formantur à nominibus secūde declinationis siue substantiuis, siue adiectiuis finitis in, er, de substantiuis, vt à culter cultellus, à liberlibellus, à puer, puellus, De adiectiuis, vt à tener tenellus, à miser misellus, à facer facellus.

In illus, quatuor sunt substantiua ex sententia Laurentij, duo masculina, pallus paxillus, tallus taxillus, duo foeminina, mala maxilla, ala axilla. His tu adde pugillus. Sunt etiam adiectiua, vt à tantus tantillus, à paruus pufillus.

In aster, diminutiua propriè non sunt, quia non diminutionem, sed imitationē potius significant. vt Philosophaster, qui philosophum imitatur. Antoniafter, qui Antonium. Excipiuntur tria, quæ vera diminutiua sunt, surdaster, qui surdulis auribus est, recaluafter, qui fronte caluus est, non toto capite, quasi recaluatulus, palliastrum, rude ac vile pallium, qua dictione vsus est Apuleius. Ecce Socratem contubernalem meum conspicio, sedebat scissili palliastro semiamictus.

In, io, vt à sene senecio, ab homine homuncio, à quo etiam nascuntur tria illa, homulus, homunculus, homululus, neque id mirum, cum ab vno diminuti-

minutiuo formari possint & plura alia, vt à parū Paulum, à Paulum paululum, à paululum pauxillum.

In leus, vt equus equuleus, in olus, vt à sergio Sergiolus, a corona corolla, a pallio palliolum, in ifcus, vt à pan, paniscus, a fyro fytiscus, sed hæc forma est a nominibus græcis.

De Relatiuis.

Relatiuum est, signum rei antecedentis repræsentatiuum, hoc est, quod rem antèdictam nostro repræsentat intellectui, & ad præsentem eius memoriam nostros animos reuocat. Vnde colliges, relatiuum a re antecedenti pendere profus, nam quemadmodum imago in speculo ab eo pendet, cuius imago est, ita relatiuum à re quæ antecessit in oratione. ¶ Est autem duplex relatiuum, substantiæ & accidentis, relatiuum accidentis in posteriorem locum reiecto, primum agamus de substantiæ relatiuo. Est igitur relatiuū substantiæ, quod antecedens repræsentat substantiuum, & cum eo genere, numero, & persona concordat, vt petrus disputat, qui loquitur, relatiuū qui, petrum refert. Hoc autem relatiuum substantiæ rursus diuidit̃, in relatiuum scilicet substantiæ identitatis siue similitudinis & diuersitatis. ¶ Relatiuum substantiæ similitudinis est, quod antecedens repræsentat substantiuum, & pro eodem in oratione accipitur, vt in superiori exemplo, petrus disputat, qui loquit̃, qui relatiuum est substantiæ identitatis: primum,

quia reddit antecedens substantiuū, deinde, quia pro eodem quod, refert accipitur. Huius autē generis septē sunt, eademq; sūt relatiui substantiæ, qui quæ quod, sui, suus ipse, ille, is, idem.

Relatiuum substantiæ diuersitatis est, quod rem diuersam à suo antecedenti significat, non genere, aut specie sed numero, vt voluo Ciceronem & reliquos oratores, quo exemplo significo Ciceronē esse oratorē, sed diuersum à ceteris oratoribus numero tantum. Quamobrē malè diceretur. Relego Vergiliū, & alios oratores. Nam Vergilius nō habuit oratoris nomē, sed poëtæ. Et cū relatiuis substantiæ diuersitatis ultra congruitatē orationis veritas requiritur. Huius generis quatuor tantum sunt alius, alter, reliquus, Cetera, Cæterum. Nam Ceter vix reperitur.

¶ Relatiuum accidentis est, quod refert antecedens adiectiuum, veruntamen consequenti affinitate respondet, vt ego sum humanus, qualis fuit pater, turris est magna, quātus est mons, Huius generis sunt vndecim, qualis, quantus, quot, quotus, quotennis, quotēnarius, quotenni, quotuplus, quotuplex, cuius, a, um, cuias, cuiatis. De quib' ordinatim est habenda disputatio, atque imprimis de relatiuis substantiæ similitudinis, deinde de relatiuis substantiæ diuersitatis, postremò de relatiuis accidētis.

De relatiuis substantiæ similitudinis.

Inter hæc relativa primum locū tenet quis, quod irregulare est, quia certam declinationem non habet, & deinde quia vocatiuo vtriusque numeri caret. Sortitur autem in recto quinque voces, quis, qui, quæ, quod, quid, quarum quis, & quid, tribus modis capiuntur: nempe interrogatiuè, vt quis est ille? quid boni portas: & infinitè, vel dubitatiuè, vt nescio quis mihi in aurē insurrexit, quis nunquam relatiuè capitur. Interdum quis vsurpatur pro qualis, tum in oratione interrogatiua, vt dic mihi quis tibi videar: id est, qualis, tū in oratione infinita, vt nescio quis tibi videar, id est qualis. Differt ab vter, nam vter de duobus dicitur, & comparatiuo iungitur, quis de pluribus, & adhaeret superlatiuo. Quod Quintilianus. Hisce verbis docet, ex duobus vter ^{Quint.} dignior, ex pluribus quis dignissimus, atque quid ^{lib. 7.} fit aduerbium, aut quādo capitur pro cur, aut quomodo, vt quid taces? id est cur taces? quid dicant scripturæ nescio, hoc est, quomodo. Capitur etiam pro in quo, vt quid te laesi? Quid te malè merui? id est in quo. Est postremò substantiuum, & genitiuum post se regit, tam in appositione, quam in compositione, vt quid tibi mecū rei est? aliquid boni nobis narra.

Qui tribus modis capitur, aut interrogatiuè, vt Ter. Nam qui erit rumor populi si id feceris? aut infinitè, nescio qui sis, vel relatiuè, vt video hominē qui mihi fuit semper singulare perfugiū. Capis pro qualis. Cicero in Antonium. Qui vir & quan

tus fuisset, idest, qualis. Efficitur aliquando aduerbium, pro quomodo, vt qui scis? idest, quomodo scis? Efficitur aliquando ablatiuus singularis numeri, qui omnibus generibus deseruit, vt qui cū loqueris? idest, cum quo, vxor dabitur qui cum feliciter viuat, idest, cum qua. & eodem modo dicemus, qui cum animali ille pugnat.

Quæ totidem modis considerari solet, nempe interrogatiuè, vt quæ mulier est illa? infinite, vt dubito quæ mulier sit illa, & relatiuè, vt mulierem video, quæ est honesto vultu & facie liberali. Capitur pro quantus, sicut, is, a, id, pro tantus, quæ humanitas in eo elucet, idest, quanta, idq; solet contingere non tantum in recto, sed in genitiuo, vt cuius humanitatis, idest, quantæ. item in ablatiuo, vt qua humanitate, idest, quanta, cuius ingenij est hic puer? idest, quanti, cuius pietatis est, idest, quantæ pietatis est.

Quod, vbi nomen est, tripliciter capitur, aut interrogatiuè, vt quod consilium cepisti? infinite nescio quod consilium capiam, ac relatiuè, vt consilium quod cepisti, non parum attulit tibi utilitatis. Differt à quid dupliciter, tū quia quod, est adiectiuum, vt video animal, quod velocissimū est, Quid verò substantiuum, atq; ita genitiuum regit, vt quid consilij capiam prorsus ignoro. Tum etiā, quia quid, nunquam capitur relatiuè, sed aut interrogatiuè, vt quid faciā? aut infinite, vt nescio quid faciam, fit etiam aduerbiū pro cur, vt quid taces?

quid tristis es: id est, cur, Quemadmodū & quod, si in compendium redigatur, aut virgula quadam super notetur, efficitur coniunctio, aut declaratiua cum subiunctiuo, vt opinor quòd virtutis studium sequaris, aut causalis, cū indicatiuo, aut subiunctiuo, vt gaudeo quòd scribis, aut scribas.

Hoc in loco aduertendum est, quādo relatiuū qui, quæ, quod, præponitur antecedēti, sic vt antecedens cum eodem verbo construatur, latinè & eleganter in eodem poni casu, vt quas ad me dedisti literas, fuerunt elegantes & iucundæ. Quib⁹ virtutibus ab ineunte ætate studuisti, immortalitati nomen tuum commendabunt. Hinc autem subauditur nominatiuus, hoc modo, vt intelligas, eæ literæ fuerunt iocūdæ, virtutes immortalitati nomen tuum commendabunt. Id autem non tantum per accusatiuum vt in exemplis propositis videre est, sed per reliquos casus fieri potest. De nominatiuo sit exemplum. Quæ literæ mihi traditæ sunt, elegantia plenæ erāt. De genitiuo, Cuius misereor pauperis, probus est. De datiuo, Cui operā das disciplina, non parum adferet lucri. De ablatiuo, Quo vtor præceptore, varia literatura præditus est.

De Reciprocatione sui, & suus.

Quoniam sui & suus (quorum alterum primitiuum est, alterum deriuatiuū) pronomina sunt reciproca, ideo locus hic videtur postulare,

vt pauca quædam de reciprocatione dicamus. Est igitur reciprocatio, eius quod exierat, in seipsum receptio, Quæ fieri solet, cum his duobus pronominibus sui, & suus utimur, vt vnusquisq; amat se, vnusquisq; res suas amat. Vnde tres sunt formæ, reciprocationis, iuxta sententiam Prisciani. Prima quæ proprio vocabulo reciprocatio appellatur, quando pronomen primitiuum sui in seipsum reflectitur, vt vnusquisq; amat se. Secunda, quæ transitio dicitur, Quando fit transitus à possessore in possessionem, vt vnusquisque amat res suas. Tertia retransitio. Quando accedente altero verbo, à possessore in aliam personam fit transitus, & ab illa ad possessorem, si utamur primitiuo, aut ad possessionem, si deriuatiuo. Sit prioris exemplū, instigat me ille, vt sui potiar, hic fit transitus à possessore in aliam personam, & ab ea ad eundem possessorem, quia utimur primitiuo. Sit posterioris exemplum, rogat me ille, vt suus seruus mihi ministret, hic factus est transitus à possessore in alteram personam, & deinde ad seruum rem possessam, quia utimur deriuatiuo.

Quando utendum sit reciproco,
quando, non.

HIS præmissis, doceamus iam quando utendum sit reciproco, quando nō, nam hac vna in re est tota argumenti suscepti difficultas, distinguamus oportet. Nā aut relatiuū poni debet in sim

plici aliqua oratione, aut in duabus, si in simplici, aut in ea est vnicum tantum appositum, aut plura, si vnicum, & ad suppositum referatur, reciproci vltus necessarius est, vt Petrus diligit se, sibi placet, se, ad Petrum refertur, ac propterea reciproco utimur. Si fuerint plura apposita, aut relatiuum refertur ad suppositum, aut ad alterum ex duobus appositis. Si ad suppositum, siue intercedat coniunctio, siue, non, utemur perpetuo reciproco. De coniunctione media sit exemplum, mater tenerrime amat filios & filias suas, non eius, aut ipsius. De sublata coniunctione sit exemplum, tuetur hominem deus propter bonitatem suam, miseretur nostri Deus propter suam clementiam, eiecit me domo sua, non eius, aut ipsius. Si vero referatur ad alterum ex duobus appositis & interueniat coniunctio, nunquam utemur reciproco, nisi intercesserit nomen adiectiuum, aut participium, vt coepi leonem, & eius catulos, non suos. Dixi, nisi intercesserit nomen adiectiuum, aut participium, quia si forte interuenierit, tunc utemur reciproco, vt accepi ab eo epistolam, ceu obsidem sui erga me amoris. Item Christi colae accepimus a Deo immensa beneficia, & filium ad suam imaginem genitum. Si vero referatur ad alterum appositum, & non intercedat coniunctio, tunc utemur reciproco, vel non, sine discrimine. Alloquutus sum hominem ante domum eius, vel suam. Cepi columbam cum pullis suis, vel eius. Cepi columbam in nido suo vel eius. Ut amo Deum

propter suam bonitatem, vel eius. Patitur etiam suam exceptionem, quando interuenit pronome demonstratiuum, aut nomen adiectiuum aut participium, tunc enim vtuntur latini reciproco. De pronomine, vt si Vilo amico dixeris, Reducam illum in domum suam, non eius, aut ipsius. De adiectiuo, vidi columbam tristem in periculo pullorum suorum, inueni leonem iratum ob amissam praedam suam. De participio, video agricolam ferentem agrum suum, vidi hominem ambulantem ante domum suam, non eius, ipsius, illius.

Si in oratione fuerit praepositio inter, & nominatiuus vel accusatiuus praecesserit, vtentur semper reciproco. Vt grammatici inter se disputant. Item, video grammaticos inter se dissentire. Cum vero antecedit genitiuus, datiuus, vel ablatiuus, vt per reciprocu, ita per is, ipse, ille loqui licebit, vt grammaticorum pugna est inter se, vel ipsos, grammaticis inter se, vel ipsos, pugna est, a philosophis etiam mutuo inter se, vel ipsos multa reprehensa.

Si vero duae sint orationes, & appositum posterioris referatur ad suppositum prioris, vtentur semper reciproco, vt amicus importunis precibus postulauit, vt ad se ire, non ad ipsum. Praeceptor orate, vt ad se venias, non ad ipsum. Caeterum si referatur ad appositum, non vtentur reciproco, vt amicus in fidem meam filiam tradidit, vt eam marito collocarem, non se.

Adhaec, vbi Quisque, aut Vnusquisque est sup-

positum principale alicuius orationis, fit semper ad ipsum relatio per pronomē reciprocū, vt quisque sui memor est. Quisque sibi melius esse ma- uult, quàm alteri. Vnusquisque vult se amari, vnus quisque res suas amat. Quando verò nō esset prin- cipale suppositū, tunc fieret relatio per aliud pro- nomē, vt quamuis nemo diligit petrum, vnusquis- que tamen filios eius fouet, si tamen de filijs petri intelligatur, Quisque vult quod ei expedit.

Prætereà. Quoties suus ponitur pro debito aut proprio, aut capitur substantiuè, ferè locū habet, nec eò facilè quis abutetur, vt suis horis id facit, suo loco, suo tempore dicetur, id est, horis debi- tis, tempore debito, proprio loco, sua & suos con- seruat diligens Pater familias.

Postremò, quando ablatiui absolutè cum reci- proco præcedunt, non habet aliud pronomen lo- cum, vt non dices. Tradito ei, sed sibi libro, reddi- ta ei, sed sibi sanitate.

Hæc satis sunt de reciprocatione, illud tamen non te fugiat, pronomen suus aliquando capi pro- prius, et tunc reciprocum non esse, & proptereà licere sic loqui, sua est illius natura, suum est illius ingenium, suus cuique mos, sua cuique sententia, sua quemq; capit voluptas.

¶ De Ipse.

IPse pronomē est, quod ad oēs psonas refertur. Ipse fecit, ipse fecisti, ipse fecit. Vnde pronomi-

GRAMMATICAE

bus omnium personarum iungi solet, ego ipse, tu ipse, ille ipse, idem ipse, hic ipse. Capitur interrogatiuè, vt est ne ipse, qui fecit? Infinitè, nescio an ipse fuerit, Relatiuè, vt rationem Petro reddes, nam ipse pedagogus est tuus. Item demonstratiuè. Ipse est de quo erat sermo.

De Ille.

ILle, capitur intererrogatiuè, vt est ne ille? infinitè, ignoro an ille fuerit huius autor facinoris. Relatiuè, vt nuntius rē affirmauit, & ille planè mētītus est. Differt autem ab hic, atq; ab iste. Nā hic ad primam personam refertur, vt hic liber est mēdosus, hoc est, meus, iste verò ad secundam, vt ista manu scripsit, id est, tua, ille autem est tertię personę, vt ille multa fuit passus. Demonstratiuè, vt ille est tanti mali seminarium. Est præterea differentia inter iste, & ille, quoniam iste capitur per contemptum, vt iste fecit, ille capitur emphaticos vt Alexander ille magnus. Est quoque discrimē inter hic, ille. Nam hic refert rem magis propinquā. & ille magis remotam, vt Plato & Homerus sapiētissimi fuerunt, hic in Poesi, ille verò in Philosophia.

De is, & idem

IS, & Idem relatiua etiam sunt, quemadmodū superiora, vt accepit per hæreditatem grādem pecunię summam, & eam siue eandem paucis diebus dilapidauit. Audiui lectionem, & eam relego, vel

eandem relego. Sed differt, is, à composito, nam is, indiget coniunctione, & idem includit in se, vt quancunq; in sedem te contuleris, & in eam, aut in eandem te sequar.

De relatiuis substantiæ diuersitatis.

RELatiua substantiæ diuersitatis quatuor sunt, nimirum alius, alter, reliquus cetera, ceterum, quibus additur à quibusdam residuus. Horum ea est natura, vt genere, numero, & casu cū subsequēte semper conueniant, pro quo accipiuntur, deinde vt antecedens referant eiusdem generis, vel speciei cum subsequēte, illudq; sub se comprahendāt necesse est. Vt expertes rationis equi, boues, & reliquæ aues, falsā esset oratio, cū equi & boues, inter aues nō referātur. In his enim relatiuis diuersitatis, præter orationis cōgruitatem, necessaria veritas est.

Alter, Alius.

ALter & alius differunt. Nam alter dicitur de duobus vel de rebus positus in secundo loco (non absq; elegātia) vt altera manu lapidē portas, altera verò panem, è duobus filijs alter duxit vxorem, alter in bello perijt, Petrus amissit alterū oculū. Alius ad vnum de pluribus, vt milites interfecti sunt alius sagitta, alius ense, alius hasta. Aliquando geminatur alter in diuerso casu, vt alter alterū cōtēnit, alter alterū accusat, nō ambo ambos contēnunt, aut accusant. Capitur interdum pro secun

GRAMMATICAE

us, vt tu alter eris ab illo. Quādoq; denotat similitudinē, vt tu es alter Cicero, id est, Cicero nis similis, dicitur etiam, vnus aut alter, semel aut iterū. Alius capitur etiā pro diuersus. Vt alia est facies mea, alia est facies tua, id est, diuersa, alius es multo quā̄m soles, id est, diuersus. Vnde nascuntur aduerbia illa, aliās, aliter, alioqui, & hęc localia, aliā, aliò.

¶ Reliquus.

Reliquus, præter vulgatam significationem capitur pro superest, siue reliquo, vt quando tā arcta familiaritate coniuncti sumus, reliquum est, vt officijs certemus inter nos, id est, superest. Item spem reliquam nullam video salutis, id est, relictā, nihil reliqui fecit fortuna, id est, nihil reliquit.

Cætera Cæterum.

Cæter in masculina terminatione, aut cæterus non reperitur, in foeminina tamen & neutra, huius vocis frequens vsus est apud autores. Inde Cæterum, cætero, cæterôqui aduersantes particula, vt multa quidem dicta sunt, cæterum plura supersunt dicenda, coniunctio aduersatiua, Est que diuersitatis substantiæ relatiuum, vt Cicero, Cætera ex tabellario cognosces. Reliquæ particulae vulgarissimæ sunt.

De Relatiuis accidentis.

Vndecim diximus esse relatiua accidentis, quæ antecedens habent adiectiuum, inter quæ pri-

mas tenet qualis, quod tripliciter accipitur, primò interrogatiuè, vt qualis est magister tuus? infinite, nescio quali vtar victu ad salutem, atque relatiuè, vt talis populus, qualis princeps. Habet antecedentia talis, & nomina adiectiua qualitatem significãtia, qualia sunt, bonus, malus, sapiens, ignarus, ignorans, candidus, niger, clemens, pius, humanus & similia, vt hic est humanus, quales parentes eius fuerunt, hic est doctus, qualis pater, per hæc eadẽ nomina respondemus ad interrogationem factã per qualis, vt qualis esse debet probi hominis oratio? Verecunda, honesta, pudica. Geminatur aliquãdo qualis qualis, p̄ qualiscũq; vt qualis qualis sum, in tuo amore totus sum, qualis qualis est, ille habetur vir doctissimus. Hinc deducitur aduerbium qualiter, quod tribus etiam modis vsurpatur, nempe interrogatiuè, vt qualiter vales? infinite, vt nescio qualiter frater se habeat, & relatiuè, vt taliter, qualiter, nunquam elegantius es loquutus. Et huius antecedentia sunt, taliter, & aduerbia qualitatem significantia, vt benè, malè, doctè, sapiënter, urbanè, per quæ etiam ad huius aduerbij interrogationẽ respondemus, vt qualiter vales? malè, qualiter ille legit? benè, eleganter, aut expeditè.

¶ Quantus.

Tripliciter sumitur quãtus, nempe interrogatiuè, vt quantus est pater tuus? infinite, vt nescio quantus sit pater tuus, & relatiuè, vt tantus est

pater tuus, quātus est petrus, tāta est domus mea, quanta est tua. Habet antecedentia, tantus, & adiectiua quantitatem significātia, qualia sunt, magn⁹, paruus, breuis, longus, latus, amplius, angustus, grādis, & similia, vt longa est oratio mea, quanta tua. Per hęc eadem nomina respōdemus ad huius nominis interrogationem, vt quanta est domus tua? magna, aut parua. Solet geminari quantus quātus, pro quantūcunq; vt quantus quantus es, nihil nisi sapientia es.

¶ Quot.

Quot numerum tantūm habet pluralem, & est indeclinabile, referturque ad numerum. Capitur interrogatiuè, vt quot habitatores incolunt domum hanc? iufinitè, nescio quot habitatores incolant, relatiuè, vt habeo decē fratres, quot tu nō habes, habet antecedentia, tot, & nomina numeralia cardinalia, qualia sunt, vnus, duo, tres, quatuor, viginti, Centum, mille, & similia, vt tot sunt mihi amici, quot cognati. Per hęc eadā nomina respondemus ad huius interrogationem, vt quot scholastici audiunt lectionem? vnus tātūm, duo, aut tres, & sic de reliquis. Geminatur quotquot, pro quotcunq; vt gratum me his omnib⁹ prestabo, quotquot me affecerint beneficio. Hinc pficiscitur aduerbium quoties, quod tribus etiam modis capitur. Habet antecedentia toties, & aduerbia numeralia à numeralib⁹ cardinalib⁹ deriuata, semel, bis, ter, quater, quinquies, vicies, vt ter me contulit cō

plutum, quoties tu non iuisti. Per hæc eadem aduerbia reſpondemus ad huius aduerbij interrogationem, vt quoties orationem in theatro Cõplu-
tensi habuiſti? Vicies.

¶ Quotus.

Quotus triplexiter capitur, nempe interro-
gatiuè, vt quotus ſedis in menſa. Infinite,
vt nescio quotus ſedes in conuiuio, & relatiuè, Vt
Rector ſedet prim⁹ in theatro, quotus nemo ali⁹,
Habet antecedentia nomina numeralia ordinem
ſignificantia, qualia ſunt, primus, ſecūduſ, tertius,
vigeliſmus, triceſim⁹, vt ſedeo primus in eccleſia,
quotus tu non ſedes, Per hæc eadem nomina reſ-
pondebimus quoties per quotus fuerimus interro-
gati, vt quotus ſedet Cancellarius in theatro? Se-
cundus poſt Rectorē, Capitur pro quot, habetq;
eius redditua, vt quotus vis coenare? id eſt, quot⁹
tres, aut quatuor.

¶ Quotennis.

Sumitur quotennis interrogatiuè, Vt quotennis
eſt frater tuus? infinite, nescio quotennis ſit frat-
tuus, Et relatiuè, vt triennis eſt fraterculus meus,
quotennis tu non es. Quærit de numero annorū,
habetq; pro antecedētibus adiectiua in ennis, qua-
lia ſunt, biennis, triennis, quadriennis, vicennis,
trecennis, vt pater meus trecennis eſt, quotennis
tuus nō eſt. Hic puer triennis eſt, quotennis eſt fra-
tercul⁹. Numeralia, Cardinalia cū genitiuo anno-
rum, vt pater meus eſt triginta annorū, quotennis

tuus non est. Item adiectiua in imus, vt bimus, trimus, quadrimus, quimus, siue bimulus, trimulus, quadrimulus, vt hic puer est quadrimus, siue quadrimulus, quotennis sororcula mea non est. Per hæc eadem nomina responsum dabimus, si quis per hoc nomen interrogauerit, vt quotennis est soror tua? biennis, duorum annorum, bima siue bimula.

Quotennarius.

Eisdem modis vsurpatur quotennarius quibus & quotenis. Habet antecedentia numeralia finita in arius, qualia sunt, vicenari⁹, tricenari⁹, quinquagenarius, sexagenarius, Centenarius, quæ significant multiplicationem earum rerum quæ nõ nominantur, vt lapis centenarius, non quòd sit centuplus, sed cētum librarum, sic homo cētenarius, non quòd sit centum geminus, sed centum annorum, Probemus igitur exemplis, quotennarius, ea numeralia in, arius, referre, vt auus meus centenarius est, quotennarius tuus non est. Per hæc eadem nomina respondemus ad quotennarij interrogationē, vt quotennarius est auus tuus? nonagenari⁹.

¶ Quotēni.

Quotēni capitur interrogatiuè, vt quotēni ambulant monachi? infinite, vt nescio quotēni ambulant monachi, relatiuè, vt monachi ambulāt bini, quotēni non presbyteri, refert numeralia distributiua, qualia sunt, bini, terni, quaterni, deni, per quæ

nomina respondebimus ad quotēni interrogatio-
nem, vt quotēni ambulant fratres? bini, Quoten-
nas literas accepisti? ternas.

¶ Quotuplus.

Capitur Quotuplus interrogatiuè, vt quotu-
plam portionē habes? infinitè, vt nescio quo
tuplam portionem habes. Et relatiuè, vt habeo du-
plicem portionem, quotupla tibi non obtigit. Re-
fert numeralia multiplicatiua finita in plus, quæ si-
gnificant multiplicationem earum rerum, quæ no-
minātur, qualia sunt, duplus, tripl^o, quadruplus,
Cētuplus, per hæc eadem nomina respondemus ad
quotupli interrogationē, vt quotuplum accipiet,
qui egētibus suas facultates distribuerit? cētuplū.

¶ Quotuplex.

Eisdem modis capitur quotuplex, quibus quo-
tuplus. Quærit de diuersitate, refert adiectiua
finita in plex, deducta à nominibus numeralibus,
qualia sunt, duplex, triplex, quaduplex, quincuplex
sexcuplex, quæ significant diuersitatem partium
siue materiæ, vt habeo vestem duplicem, quotu-
plicem tu non habes. Per hæc eadem nomina re-
spondemus ad interrogationem quotuplicis, vt
quotuplices sunt orationis partes? octuplices, inde
quotupliciter, cui respondent aduerbia illa, du-
pliciter, tripliciter, quadupliciter.

¶ Cuius.

Hoc nomen cuius, anomalum est, cum tantum
reperiatur in nominatiuo, accusatiuo, ablati-

uo singularibus, & in accusatiuo plurali nascitur à genitiuo cuius, & eius significationem habet in omnibus casibus. Capitur interrogatiuè, vt cuius est pecus? infinite nescio cuius sit pecus, Et relatiuè, vt hoc prædium est paternum, cuium est & pecus. Habet antecedentia nomina siue pronomina possessiua, vt hoc pecus est meum, siue paternum, cuius domus non est. Item substantiua siue propria, siue appellatiua in genitiuo posita, vt hoc pecus est petri, siue patris, cuius non est domus. Per hæc eadem nomina, siue pronomina respondebimus ad huius nominis interrogationem, vt cuium est pecus? meum, paternum, patris, petri.

¶ Cuias,

Nascitur etiam cuias à genitiuo cuius, inflectebatur olim cuiatis & cuiate. Capitur interrogatiuè, vt cuias es? infinite, vt nescio cuias sis, Et relatiuè, vt ego Toletanus sum, cuias tu non es. Refert nostras, vestras & nomina gentilia, patriam, nationem, sectam seu professionem significantia, per quæ ad cuias interrogationem respondemus, vt cuias es? Patria Toletanus, Vir Romanus, Cuius Phrisiensis, natione Hispanus, hebreus, professione seu statu Grammaticus, sum Burgensis, sodalis, Ciceronianus, Franciscanus, Dominicanus, Mahumeticus, Et hæc hæctenus de relatiuis.

De constructione Præpositionis.

Præpositiones accusatiuo deserviētes sunt, Ad, apud, ante, aduersus, aduersum, eis, citra, circum,

circa, circiter, contra, erga, extra, inter, intra, infra
iuxta, ob, pone, per, prope, propius, proxime, pro-
cul, post, præter, propter, pridie, postridie, penes,
supra, secundum, secus, trans, ultra, versus, versum,
vſq; De quibus suo ordine dicemus.

¶ De Ad,

AD, Cum accusatiuo motum ad locum & per
sonam significat, vt eo ad villam, eo ad Cato-
nem, sæpe etiam sine vſlo ponitur motu, & signifi-
cat idem quod apud, vt ad templum habito, inter-
dum significat iuxtà vel propè, vt erat ad ripam
fluminis ingens arbor. In comparatione: vt nihil
ad illum, nihil ad nostram hanc, pro nihil vel pa-
rùm in comparatione illius vel nostræ. Ponitur ꝑ
circiter, seu quasi, vt ad duomilia hominum, id est,
circiter duo milia. Accipitur etiam pro ante, vt
discipulus veniam petens ad præceptoris pedes se
abiecit, id est, ante pedes, sic ad limina te expecto,
id est, ante limina. Pro versus, vt ad orientem, ad
meridiem, id est, versus oriẽtem & meridiem. pro
propter, vt ad meum commodum hoc factum est
id est, propter meum commodum. pro præterea,
vt ad hoc, vel ad hæc, vt ad hæc multa mihi alia di-
xit, quæ nõ memini. Dicitur etiã ad diẽ venire, seu
cõparere, pro die determinato. Dicitur quoque,
oës ad vnũ hoc est nullo excepto, vt oës ad vnũ
occidit. Dicitur præterea, ad vnguẽ ꝑ perfectè. Ad
amufim ꝑ rectè, Ad quid ꝑ quare siue ꝑpter quã

causam. Ad tempus pro aliquo tempore, vel donec fuerit opportunum. Ad summum pro ad plus. Ad summam vel in summa pro breuiter omnia dicendo, vt doctus, facundus, diues, clarus, in summa omnibus deorum muneribus ornatus. Pro eodem inuenitur semel, vt semel dicam aut finiam, idē efficit. Denique quem multis commemoratis quod vltimum est addimus.

¶ De apud.

A pud, preposito est, quæ nunquam composita reperitur, apposita verò casibus, quandoque locum denotat. Hispane, Cerca, vt apud Salmanticam hæc scripsi. Quandoque personam, vt apud Cæsarem fui. Quandoque loci & personæ coniunctionem, vt cœnaui apud regem. Sed quū ad personam refertur plærunque familiaritatem significat, non dominiū, vt fui apud te, id est, tecū, vel domi tuæ, penes verò & potestatem, & personam, & dominium, vt latius docebimus suo loco. Aliquādo apud significat vulgariter para, vt apud te non indigeo manibus.

¶ De ante,

A nte, prepositio accusatiui, pro ante, hispane, antes, ò adelante, extra compositionem quandoque personam, quandoque locum, quandoque tempus denotat, vt filius mortuus est ante patrem suum, ante templum te conueniam, ante locum alloquar tecum multa. Quando verò nulli deseruit casui, est aduerbium & idem significat, vt ante vi-

ta claudetur mihi, quàm tui obliuiscar. Iungitur aduerbio, vt multò ante quàm tu, ego veni. Aliquãdo ante, est apta ad significandum vnus rei supra aliam excellentiam, vt Didacum amo ante alios, Cato, ante alios omnes literarum studiosissimus est, id est, plusquam alij.

De Aduersus & aduersum.

ADuersus vel aduersum præpositio significat contra, vt aduersus hostes bellum geritur, aduersus patrem ne loquaris. Aliquando idem significat quod erga, vt id gratum fuisse aduersum te habeo gratiam, adhibenda est quædam reuerentia aduersus homines.

De Cis, Citra, & Ultra.

CIS & Citra significant quod vulgò dicimus desta parte, ultra, dela otra, Vt valentia citra turiam est, Regia domus ultra eum. Vnde cis & citra differunt, quòd Cis magis proprijs nominibus fluminum vel montiũ præponi solet, reliquis magis citra, vt Cis Rhenum, Cis Alpes, Citra forũ, Citra templum. Cis etiam per compositionẽ nominibus montium, vel fluuiorum coniungitur, vt Cisalpinus, Cispadanus. Citra etiã quandoque p sine ponitur, vt citra gloriam loquor, hoc est, sine gloria. Ponitur etiam citra pro minusquam, vt mãucas citra necessitatem, hoc est, minus quam exigit necessitas. Dicitur quoque cum ornatu mãduca citra crapulam, bibe citra ebrietatem, labora citra excessum, hoc est mãduca temperatè, adeo vt

GRAMMATICAE

non incidas in crapulam. &c. Ponitur etiam citra pro ante, vt citra diem, citra calēdas, pro ante diē vel ante calendas. Ultra verò ponitur pro magis quam, vt manducas ultra necessitatem, hoc est, plusquam necessitas exigat, tu es literatus ultra famam, id est, plusquam homines putent, quod & dici potest p̄ ultraquàm, & supraquã, ac præterquã, vt manducas ultra quàm debeas. &c.

De Circum circa.

Circum, præpositio accusatiui, & componi solet, & separari, separata locum tantum significat, sicut & composita. Hispane, enderredor, vt vt circum muros Troianos accepi vulnera mea, circumanimum sunt mille dolores. Circa præpositio est accusatiuo seruiens casui, idem significans quod iuxta, Hispane, cerca, vt circa te ego sum, circa forum habito. Ponitur & pro circiter, & tempus denotat, vt redito huc circa meridiem, circa horam tertiam.

De circiter.

Circiter, aduerbium & præpositio est, significans plus minusue. Hispane, poco mas o menos. Cum accusatiuo præpositio est, sine accusatiuo aduerbium iudicatur, & refertur ad tempus, vt circiter calendas Martias huc veni, refertur etiam ad numerum, vt circiter centum millia hominum, congressi sunt. Refertur postremò ad locum siue spatium, vt in media circiter vrbe templum constitui solet.

De contrà.

Contrà, præpositio accusatiui significat aduer-
sum, vt tu contrà me es semper, inuenitur etiã
contrà pro eregione, siue ex opposito, & signifi-
cat enfrente, vt tu habitas contra domum meam.
Ponitur & ornatè pro econtrariò, vel ediuersò,
vel e conuersò, cauendū est ne dicatur e contrà.

De Erga.

Erga, præpositio significat proximitatem, vt er-
ga te nihil ego sum. Interdum beneuolentię ple-
na est. Hispane, cerca en amor y voluntad, vt pro-
pter patris tui beneuolentiam erga me summã, fa-
ciam, quod iussisti, idque libentissimè.

De extra.

Extra, præpositio separata seruiens casui accu-
satiuo, cui contraria est intra. Hispane, defue-
ra, vt pater meus est extra domum. Aliquando po-
nitur elegantissimè pro præter, exceptionis gratia,
vt neq; enim est alius extra te, quem magis amen,
id est, præter te.

De intra.

Intra, præpositio significat spatium tēporis aut
loci. Hispane, dentro, vt intra horam reuertar.
Mater mea est intra domum aut intra cubiculum.
Aliquando dicitur ornatè intra modū pro mode-
stè seu cum modo. Cuius contrarium est ultra mo-
dum. Sic dicitur etiam ornatè pro sine modo, hoc
est nimium, vt ultra modum loqueris, cum intra

modum sit loquendum. Dicitur etiam intra famam vel citra famam pro minusquam homines putet, ultra vero famam, pro plusquam homines putet. Cauendum est etiam ne pro intra ponatur infra, quoties ad numerum fit relatio, seu ad temporis spatium. Non enim dicendum est, ut dici solet infra tres horas, sed intra, cum infra exigat locum vel dignitatem, intra vero numerum, aut temporis spatium. Ut intra tres horas haec scripsi.

¶ De infra.

Infra, significat Hispanice, debaxo. Et sine casu quidem aduerbium est, adiuncta vero casui, prepositio. Et tunc refertur ad locum & dignitatem, nunquam ad tempus, ut ego sum infra tectum, infra dignitatem meam est, id est, minusquam dignitatem meam decet.

De iuxta.

Iuxta, prepositio semper separatur & significat apud vel prope, Hispanice, Cerca, ut iuxta equum rem tenes, id est, cerca dela verdad estais, Aliquando vero est aduerbium equalitatis, similiter, eodem modo, ut vir est doctus iuxta ac probus. Interdum significat secundum, ut iuxta Aristotelis sententiam, iuxta Augustini opinionem, id est, secundum sententiam vel opinionem.

De ob.

Ob, prepositio aliquando causalis coniunctionis locum tenet, & significat propter, Hispanice

ne, por, vt ille ob amorem dei largitus est pauperibus multa, ego ob amorem tuum patior mille labores. Aliquando accipitur pro ante, vt mors ob oculos saepe versatur, nunc demum experior ob oculos caliginem.

De Ponè.

Ponè, præpositio accusatiuo deseruiens significat retro, aut à tergo, Hispanè, detras, vt ponè respiciens animaduertit immensè magnitudinis serpentem Terentius. Puer ad me accurrit, Ponè apprehendit pallio. Quandoque significat post, vt ponè maritum venit mulier, id est, post.

De Per.

HAEC præpositio per, vel est in appositione, vel in compositione, si est in appositione regit post se accusatiuum, & tunc quandoq; locale, quandoq; temporalem habet significationem, vt per urbem vado, per meridiem operor, Hispanè, por, Quandoque habet vim aduerbij iurantis, vt per deū, Quandoq; affectum obsecrantis, vt per filium tuum fac hoc. Quandoque medium quendam & quasi intercessionem significat, vt per meos amicos obtinui, sic per me, per te, per illum. Per etatē etiam pulchrè dicimus, pro eo quod est permittēte etate, vel dum ætas adest in qua fieri potest. Vt si esses homo sineres nūc facere dum per etatem licet. Per eos dies, vel per eos annos venustè dici-

GRAMMATICAE

mus, quod vulgus indoctum diceret, durātibus his diebus, vel annis, vt per eos dies Hispaniarum Regina ab humanis discessit. Per idem tempus, id est, pendente eo tempore, vt multa mihi per idem tēpus accesserunt mala. Per me licet tibi hoc facere, id est, te non impedio, licet mihi per te puerū corrigere, id est, permittas velpossim à te nō impeditus, Per me didici legere, hoc est, ex me ipso nullo adiuuante, aut nullo docente, Sic per te, per se, &c. Aliquando per se significat ex sese, sua natura, siue naturaliter, vt per se sibi quisque charus est, per te stetit quo minus hoc fieret, id est, tenuit p te, vt barbari loquuntur, sic per te, per illud. &c. Per tempus, id est, in tempore, tempestiuè, opportunè, vt per tempus aduenis.

Cū verò per est in compositione iunctum nominibus adiectiuis, capitur pro valde & iungitur positiuo, in quo differt à quàm, nam quàm pro valde superlatiuo iungitur, vt quàm optimus, quàm doctissimus, per verò iungitur positiuo, vt perbonus, perdoctus, pro eodem etiam capitur, iunctum aduerbijs, siue verbis, vt perpulchrè, id est, valde pulchrè, hoc mihi perplacet, id est, valde placet. Interdum cum aduerbijs tempus denotat, vt parumper, tantisper. Aliquantisper.

Ex per & quàm fit perquàm, quæ vox positiuo etiam iungitur, vt nuntius matris tuæ defunctæ mihi perquàm accerbis fuit. Perquàm pauci sunt literarum amatores. Perquam velint scire quid agas

quia indecens videretur duo aduerbia vehementiam significantia superlatiuo anteponi. Quam legem sequuntur etiam illae particulae vehementiae, sanequam, admodum quam, valde quam, oppido quam, nimisquam. Mirum immodum, imprimis, cum primis, inter primos, impaucis, cum paucis, inter paucos, & similia, quae omnes positiuis iunguntur, non superlatiuis, vt aduentus tuus fuit mihi sanequam gratus, admodumque iocundus, ac mirum immodum prosper, oppido quam lubens, ad scripsissem, si per chartae angustiam licuisset, imprimis sapiens, imprimis eruditus. Vnde cauendum est ne ista duo per, & perquam superlatiuis, aut comparatiuis iungantur, non enim dicimus perquam optimus, nec per optimus, nec peroptimè, sed quam optimus, quam optimè. Iungitur etiam perquam verbo sicut per, vt perquam velim, perquam placet, sicut per velim, perplacet.

¶ De Propè.

Propè, praepositio est compositionem non admittens, idem valet quod iuxta, Hispanè, Cerca. Vt mors celerata est propè nos. Iungitur loco. vt ego habeo domum propè fontem. Ponitur aliquando pro aduerbio ferè, seu quasi, vt intra fores templi propè occisus est Petrus, id est, ferè, vel quasi, propèsemper loqueris incongruè, hoc est, quasi semper.

De propius & proximè.

Propius, præpositio accusatiui significat Hispanane, mas cerca, vt ego sum propius Ciuitatē, proximè etiam præpositio accusatiui significat, Hispanane, muy cerca, vt Rex habet exercitum proximè hostem. propius & proximè cum sunt aduerbia regunt etiam accusatiuum, vt propius urbem habitant. proximè Hollandiam Brabātia est, quas à te proximè accepi literas fuerūt mihi gratę.

¶ De procul.

Procul, aut est aduerbium, aut præpositio. Quando est aduerbium accipitur absolutè, idem significans quod longè, quasi procul ab oculis, vt qui procul sunt venient ad me. Sic dicimus procul hinc, id est, longè ab hoc loco. Habet aliquando sequentem a, præpositionem cum ablatiuo, & dicimus culpa hæc procul à me abeat, id est, longè à me, Quando verò est præpositio seruit suo casui, vt procul oculos sunt inimici mei, procul urbem habitat Ioannes: proculdubio significat sine dubio, Hispanane, sin duda, vt nihil proculdubio magis diligo, quàm qui literas colit.

¶ De Post.

Post, præpositio quæ & composita, & separata inuenitur, Hispanane, despues, separata ordinem demonstrat siue loci, siue temporis, siue alicuius alteri rei, & deseruit accusatiuo, vt ille se post pallium tegebat, ego post cœnā deambulo, post aliquot dies te visam. Quandoque tamen ponitur

loco aduerbij postea, & hoc quādo nulli casui seruit, aut quando iungitur ablatiuo, vt post mihi nō simili pœna commissa luetis, ille longo post tempore venit ad me, paucis post annis, paucis post diebus. Aliquando post, ponitur pro retro, hispane, Atras, Vt venite omnes post me, & ostendam vobis multa. Ineptè enim dicitur retro me, pro post me. In compositione etiam eādē ferè habet significationem, quā separata, vt postpono, post habeo, post hac, postea, de quibus suis locis.

¶ De Præter.

PRæter, præpositio accusatiui modō composita, modō separata inuenitur. Separata vim excipiendi habet, & semper accusatiuo iungitur. Hispane significat, sacando, o fino, vt nullus præter Deum perfectè bonus est, hoc est, nullus excepto deo, neminem præter te diligo, hoc est, neminem te excepto, vel nisi te. Ponitur etiam aliquādo ornate pro vltra, vt præter hæc superest aliud dicendum. Aliquando ponitur pro contra, vt operaris præter mores, hoc est, contra mores. Aliquando pro fine, vt præter te nihil fit, id est, sine te. Præter modum loqueris, hoc est, sine modo, vel vltra modum. Dicitur etiam præter spem, præter opinionem, pro insperato & inopinato, hoc est, quando non sperabamus seu opinabamur. Aliquando præter apta est ad significandum vnius rei supra aliā excellentiam, vt tu mihi lachrymari præter cæ-

teros visus es, id est, plusquam ceteros. Et componi potest cum quam, ut praeterquam, quae dictio est excipiendi quidem vim habens, quemadmodum & praeter, sed hoc differunt, quod praeter semper regit accusatiuum, praeterquam vero illum casum habet quem habuit verbum praecedens. Hispane significat, faciendo, o sino, ut nullus praeterquam Deus est omnipotens, nullus autem praeter Deum est omnipotens, nullius rei auarus sum, praeterquam laudis, vel praeter laudem, nulli id placet, praeterquam Didaco, vel praeter Didacum, neminem praeterquam praceptorem timeo, a nemine praeterquam a praceptore didici. Potest etiam dici praeterquam quod, id est, nisi quod, ut omnia nobis ex voto successerunt, praeterquam quod in itinere defunctum patrem audiuius. Potest quoque dici praeter propter, pro non solum propter illud, sed etiam propter aliud, ut praeter propter Deum hoc fecisti, hoc est, non solum propter Deum, sed etiam propter proximum.

De propter.

Propter, praepositio accusatiui est causam significans, quae non nisi separata legitur, Hispane por, ut propter mortem vnus alteri a fabile tempus euenit, Aliquando idem significat quod prope vel iuxta, Hispane, Cerca, ut propter aquae riuum volitat auis, id est, prope vel iuxta. Aliquando sine casu possum migrat in aduerbium, ut hic propter est spelunca quaedam, id est, prope vel iuxta.

¶ De Pridie & postridie.

PRidie, significat priori vel præcedenti die, Hispanane, vn dia antes, postridie idē est quod postero, vel sequenti die, Hispanane, El dia siguiente, ò vn dia despues. Et ordinantur sic, primò cum genitiuo, vt pridie siue postridie illius vel eius diei tuas accepi literas. Pridie seu postridie calendarū Martij recessi, Deinde cum accusatiuo, vt pridie calendarū Ianuarij ad te veniam, & postridie nonas Ianuarij recedam. Postremò, habet post se aduerbiū quàm, vt pridie ei⁹ vel illius diei quàm ad te veni, morbo capt⁹ sum, postridie eius vel illius diei quàm à te discessi, & veni Romam febris laborare capi: pridie quàm recessi, te alloquit⁹ sum, postridie quàm urbem intraui, te salutavi. Quod latius in materia de pridie & postridie inferius disputabitur.

¶ De Penes.

Penes, præpositio est accusatiuum exigens, significatq; dominium, personam, aut potestatem Hispanane. Cerca, penes te, amplius est quàm apud te, nam apud te est, quod qualitercunq; à te tenetur, penes te est quod quodāmodo à te possidetur, vt cum omnis copia frumenti penes te sit, distribue largè pauperibus. Penes paulum est omne iudicium & sapientia, nonnunquam tamen pro apud accipitur, vt penes Cæsarem fui, id est, apud Cæsarem.

¶ De Supra.

Supra, modò præpositio est accusatiuo casui seruiens, Hispanane, sobre, o encima. Supra non di-

eit contiguitatem, vt supra nos volat aquilia, non
 super, nam super contiguitatem dicit, vt sedeo su-
 per lapidem, non supra. Modò aduerbium, vt pau-
 ca supra repetam, quæ de bello sunt facta. Quan-
 do præpositio est aliquãdo ponitur p̄ vltra, vt su-
 pra modũ p̄ vltra modũ, supra necessitatẽ, supra
 morẽ, supra iustũ, hoc est, vltra necessitatem, vltra
 morem, vltra iustum. Dicitur quoq; tres supra vi-
 ginti tres, &c. Item supra viginti pro plusquam vi-
 ginti, supra mille pro plusquam mille, &c. Potest
 & dici supra quam pro plusquam, vt doctus est Eras-
 mus supraquam credatur, id est, plusquam credat.
 Canis omniũ dulcissimẽ supraquam credibile est
 id est, plusquam quis facile crediderit. Cuius con-
 trarium ornatẽ significatur per infraquam, vel ci-
 traquam.

¶ De Secundum.

Secundum, præpositio accusatiuo casui seruiẽs,
 Sidem significat quòd propè, vel iuxta, Hispan-
 ne, Cerca, Vt Rex secundum mare deambulat, id
 est, propè vel iuxta mare. Petrus secundum aurem
 vulneratus est, id est, propè vel iuxta aurem. Inter-
 dum idem valet quod post. Hispane, Despues, Vt
 secundum Platonem, plurimi facio Aristotelem,
 id est, post Platonem, interdum idem valet quod
 pro, significat Hispane, Enfavor, vr Rex iudicabit
 secundum me, id est, pro me. Item aliquãdo sumi-
 tur pro in, vt secundum quietem, id est, in quiete
 somni. Dicitur secundum Platonem, id est, ex sen-
 tentia

tentia Platonis. Denique imitationē quandā indicat, vt secundum Pythagoram viuendum nō est.

De trans.

TRans, præpositio idem ferè significat quod vltra, Hispanè, dela otra parte, cui opponitur cis & citra, Desta parte, iungitur enim tam motus verbis, quàm quietis, vt ego ieci lapidem trans flumen, detentus sum ob aquarum affluentiam trans parietem.

De Secus.

Secus, aliquando præpositio est, idem significans quod iuxta, Hispanè, cerca, Vt secus decursus aquarū feruntur salices. Aliquādo est aduerbiū & significat aliter, Hispanè, en otra manera, vt si virtutē colueris hominibus eris gratissimus, si secus feceris & deo & hominibus eris inuisus. Aliquando significat non aliter, Hispanè, no en otra manera, præsertim quando non, vel haud secū comites habet, sequente ac vel atq; pro quàm, vt haud secus tua negotia, ac mea curabo, haudsecus te diligo ac me ipsum, non secus faciā atq; cæteri. Verum de hoc abundè multa inferius dicemus in particula eque, ac per inde.

De Vltra.

Vltra, præpositio est, quū accusatiuo deseruit, significatq; trans, Hispanè, dela otra parte, vt vltra Alpes confugere licet. Aliquando significat præter. Hispanè, allende, vt multa sunt vltra hæc,

quæ obijci meritò possent. Aliquando aduerbiū est, quū sine casu ponitur, idem significās quod præterea, vt si probabile inuenitur, nil vltra requiras. ponitur aliquando pro amplius, vt tanta vi se in hostem intulit, vt sustineri vltra non possit. Aliquando verò ponitur ornatè pro magis quàm, vt māducas vltra necessitatem, hoc est, plusquàm necessitas exigat, quod & dici potest per vltraquàm, & supraquàm, ac præterquàm, vt manducas vltra quàm debeas, &c. tu es literatus vltra famā, id est, plusquàm homines putent, Sicut intra famam, vel citra famam dicitur pro minusquàm homines putent.

¶ De Versus.

Versus, prepositio accusatiuū regit, & ferè semper postponitur suo casui, Hispanè, hazia, vt Romam versus, Complutum versus proficiscor. Cōponitur & dicitur aduersus, aduersum, sursum versus, deorsum versus, vtroque versus, aliò vers⁹, quoquo versus, quaq; versus. Si autē accedat alia prepositio ad, tūc versus aduerbiū est, vt ad occidentem versus, ad Italiam versus.

¶ De Vsque.

Vsque, prepositio est significans continuationem, & finem actus, loci, temporis, aut huiusmodi. Hispanè, hasta, pari quoque ratione postponitur suo casui, tam nominibus proprijs, quàm appellatiuis, vt Romam vsque iter facio, Domum vsque Italiam vsque me confero. Si autem acce-

dat alia præpositio ad, tunc vsque aduerbium est; Ut ad londinum vsque. Ad marsiliam vsque, Ad Galliam vsque, ad Italiam vsque iter arripio, Dicitur etiam hucusque, istucusque, illucusque, de quo latius in materia de aduerbijs loci disputadū est.

Præpositiones verò deseruiētes ablatiuo sunt A, ab, abs, absque, Cum, Coram, Clam, De, ex, pro, præ, palam, sine, tenus, De quibus sigillatim disputabitur.

¶ De, A.

A, præpositio iungitur dictionibus incipientibus à consonantibus, vt à te, à Martino audiui, Ab verò dictionibus à vocali inchoantibus, vt ab Antonio literas disco. Sed aliquando his consonantibus iungitur, i, r, l, s, vt ab ioue, ab rege, ab lege, ab senatu, & etiam his, d, n, vt ab Decio, ab natura, Quæ exempla sunt rara. Abs autem solum iungitur dictionibus, à, t, aut, q, incipientibus, vt abs te hoc quæsiui, abs quouis homine beneficium accipere iucundum est, Quanquam hoc perpetuum non est, sed pendet ab vltu veterum & iudicio aurium.

A, motum à loco significat & ponitur pro de, vt redeo à villa, ab agro, ab vrbe, à campo, à cœna id est. de villa, de agro, &c. Neque solum motū à loco significat, sed etiam tempus importat, & tū maximè declaratur per quū, vt à paruo te noui, id est, quū paruus adhuc es, Sic ab infantia, ab adolescentia te dilexi, quū dico, significo statim quū inciperet infantia, & adolescentia captam

esse meam dilectionem, à teneris annis, à cunabulis, vel ab incunabulis, à crepūdijs, à teneris unguiculis, à pueritia, ab ineunte aetate, &c. Dicitur quoque a, interdum p̄ ex quo, vt à puero hoc feci pro ex quo sum puer. Interdum ponitur pro post cum accusatiuo, vt à cœna, à prandio, à partu, hoc est, post cœnam, post prandium, post partum. A tergo pro à parte posteriori, A fronte, pro à parte anteriori. Dicimus etiam non ineleganter à Rege iecū dus, hoc est, post Regem secundus.

Officiorum præterea & dignitatum nominibus preposita eos significat, qui ijs aut officijs, aut dignitatibus funguntur, qua quidem in re latissimus huius præpositionis est vsus. Nã à rationibus qui nunc vulgò magister computorū dicitur, hoc est, cōtador, A libellis, qui libellis supplicibus præest, hoc est, notario. A caliculis, qui præest vasis, Repostero dela plata. Apoculis, Copero, A pedibus, page, ò moço de espuelas, A secreto, siue à secretis, secretario, vt Ruitius Gomezius est à secretis Regi, Ab epistolis, qui præest epistolis, siue vt eas accipiat, siue vt ad illas respondeat, secretario, A, commentarijs, qui præest commentarijs, hoc est, chanciller, o coronista. Vt Antonius à Guevara qui iam à nobis discessit, erat Cæsareæ maiestati quondam à commentarijs. A consilijs, qui præest consilijs, hoc est, consejero. A confessionibus Reginae, confessor dela Reyna. A confessionibus Regi confessor del Rey, vt, D. Philippo Hispaniarum

Regi est à sacris confessionibus frater Bernardus à Frexneda Franciscanus Episcopus Conchenfis. Sic etiam dicim⁹ ab studijs, à manibus, siue à manu, à pugione, à voluptatibus, &c. ¶ Aliquando cum ab, dicitur ornate ab re pro sine causa, seu inutiliter, vt ab re loqueris, hoc est, sine causa, aut sine utilitate, cuius contrarium est non ab re, significans ornate non sine causa ac proposito, vt non ab re loquor, id est, non sine causa, aut sine utilitate & proposito. Præterea a vel ab cū ablatiuo personæ eleganter domicilium significat, vt a iudice venio, hoc est, à domo iudicis, sic, à te, ab illo, id est, à domo tua, à domo illius. Aliquādo pro a, ponitur e, vel ex, vel de, vt audiui è patre, vel ex patre aut de patre verbum tale, pro à patre. Absque verò ponitur pro sine, vt absque fide nemo saluabit⁹, hoc est, sine fide. Abs autem ponitur pro de, vt abs te hoc cognoui, id est, de te.

¶ De Cum,

Cum, prepositio copulatiua, quæ ablatiuo solet coniungi, notanti societatem & cōiunctionem animi, vt summa cum beneuolētia, summa cū hilaritate & letitia illū excepi, id est, letē nō letitia tanquām instrumento. Aliquando accipitur p̄ cōtra, vt cum hoste pugno, id est, contra hostem. In compositione verò postponitur ornate his ablatiuis, qui, qua, quo, quibus, vt quicum, quacū, quocum, quibuscum, vt habes quicum saltes, est mihi solius quocum familiariter viuo, sunt & amici qui

buscum iocundissima mihi est consuetudo. Cauendum est etiam ne preponatur his ablatiuis, me, te, se, nobis, vobis, cum postponi debeat, vt mecum, tecum, secum, &c. Cum quando est cōiunctio seu aduerbium vide suis locis.

¶ De Coram.

Coram, præpositio ablatiui significat in conspectu vel ante, Hispane, En presencia, o delá te de persona. vt coram iudice causam egi, id est in conspectu iudicis. Coram senatu orationē habui, id est, ante senatores. Sed cū aduerbium est significat presentialiter. Vt cupio tecum coram iocari, cū mihi tecum coram loquendi non datur copia, has ad te literas dare constitui, id est presentialiter. Differt tamen coram à palàm, quòd coram magis ad personas certas, palàm ad omnes refert.

¶ De Clam.

Clam, præpositio ablatiuo casui seruiens idē significat quod secretè siue latenter. Hispane, Oculta y escondidamente. Vt clam deo nemo habet cor prauum, clam patre hoc egisti, id est, secretè siue latenter. Dicitur etiam hoc clam me est pro ignoro, Et clam me hoc fecisti pro me nesciente. Interdum reperitur loco aduerbij posita. s. nullo sequente casu & significat idem quod præpositio. vt clam ingressus est & rursus clam abscessit. Inde clanculum pro valde secretè. vt inuident omnes mihi, & mordent me clanculum. Inde clandestinus pro re in secreto facta, vt clandestinū ma

rimonium, clandestinum odium, Clandestinum
incendium.

¶ De de.

DE, præpositio est, quæ separata significat, hoc est, à, vel ab, vel, ex, vt audiui de patre meo, id est, à patre, vel ex patre. Item iungitur loco, vt venio de vrbe, id est, ab vrbe. Item significat propter, vt hac de causa non sum tibi molestus, id est propter hanc causam. Dicitur etiam cū de, susque deq; fero pro parui curo, vt quicquid in me delatraris susque deq; feram. Composita verò multa significat de qua aliàs.

¶ De E.

E, præpositio est, quæ & separatur, & componitur, separata modò localis est, vt è caelo, è ciuitate. Modò ponitur pro a, eleganter, vt audiui è patre meo, pro à patre, Modò significat pro vel ad, vt è republica, id est, pro republica, è tua dignitate, id est, pro tua dignitate, è re tua, id est, ad utilitatem tuam è republica, id est, ad utilitatē rei publicæ. Modò significat secundum, vt ex Platonis sententia, id est, secundum Platonis sententiam, Dicitur & ornatè pro è diuersò seu ex opposito. Hispane, enfrente, vt è regione boreæ fiat Auster. Idem significat è conspectu, vt è conspectu edium Comitum magister meus habitat, modò ponitur pro in, vt è renibus laboro, id est, morbum seu infirmitatem in renibus patior, & ita de similibus, vt è capite, è pectore, &c. Modò aduerbium & significat è cōtrario. Hispane, el cōtrario

idem significat è diuerso, è conuerso, contra. Cauendum est tamen ne dicatur è contra.

¶ De ex.

EX, prepositio vt alijs atq; alijs verbis iungitur, ita aliam sortitur significationē, Hispane, De. Interdum enim significat locum, vt ex caelo, ex vrbe, interdum tempus, vt idem sit quod post, vt ex eo die quo in ædem tuam conuocati sumus, te nō vidi, hoc est, post illū diem. Interdum ponitur pro postquam, vt ex quo venisti, non es mihi loquut⁹, hoc est à tempore quo venisti, & potest referri ad ad vtrunq; numerū, vt annus est vnus, vel tres sunt anni, ex quo non me vidisti. Dicitur quoque ex illo, pro eo quod ineptè dici solet ex tunc. Ex tempore ꝑ ex improviso, quod & ornatè dicitur impræmeditato ac inopinato. Ex composito, vel dedita opera, vel incomposita opera, pro eo quod rusticè dici solet expressè seu ex industria, Hispane, adrede, vt ex composito, dedita opera hoc feci. Interdum ponitur eleganter pro à, vel ob, cum verbis significantibus cognoscere vel interrogare, vt sunt, cognosco, intelligo, accipio, audio, interrogo, percōtor, sciscitor, quero, vt ex literis tuis intelli xi te mihi esse amicissimum, cetera ex tabelario cognosces. Nonnunquàm etiā significat personam, vt cum dicimus. Audiui hoc ex patre meo. Aliquando quoque causam importat, vt ferè idem sit quod propter, vt quàm morosi sint qui amāt, vel ex hoc facile intelligi potest, idest, ꝑpter hoc.

Alias præterea infinitas habet significaciones p̄ ra-
 tione adiuncti. Ex æquo, idem est, quod æqualiter,
 Hispanè, igualmente, vt hoc discrimen ac pericu-
 lum ex æquo partiemur. Ex animo non simulatè,
 sed ex voluntate & affectu, vt tuus ex animo sum,
 te ex animo diligo. Ex consuetudine, hoc est, secū-
 dum consuetudinem, vt ex consuetudine tua & le-
 gas, & relegas. Ex insperato: id est, præter spem &
 opinionem, vt ex insperato repente venit ad me
 tabellarius. Ex integro, vel de integro, quod
 barbari dicunt denuo. Ex professo, id est, seriò,
 consultò: non dissimulatè: & quasi ex professione.
 Ex animi sententia, idem est quòd ex voto, ad vo-
 tum, secundum desiderium nostrum. Nam ex signi-
 ficat secundum, & sententia voluntatē animiq; ar-
 bitrium, vt si tuum amorem consecutus fuero: o-
 mnia mihi ex sententia succedent: nonnunquam
 interponitur genitiuus animi, vt amicum mihi na-
 ctus sum ex animi sententia, id est, vt anim' optat.

¶ De Pro,

Pro, præpositio est ablatiuo casui seruiens va-
 rios in oratione vsus habens, variasque signifi-
 cationes, Aliquando enim significat ante, vt p̄ cu-
 ria, pro mœnibus, id est, ante curiam, ante mœnia.
 Interdum pro, iuncta ablatiuo significanti locū
 significat in, vt pro tribunali, id est, in tribunali,
 hoc est in loco iudicali. Interdum ponitur ornatè
 pro secundum, vt pro tua in me beneuolentia hoc

GRAMMATICAE

fecisti, id est, secundum tuam benevolentiam. Pro Platonis sententia, pro hominum iudicio, id est, secundum Platonis sententiam, secundum hominum iudicium. Pro meis viribus, id est, secundum meas vires, pro viribus tuis laborasti, seu pro virili, hoc est, secundum vires tuas. Interdum ponitur pro causa siue propter, vt pro amore quem erga te habeo mutuū hęc scripsi, id est, propter amorē mutuū. Interdum pro eo ac, & pro eo atq; vsurpatur pro ita vt, vel perinde vt, vt sanequā p̄ eo ac debui, grauit̄ molestēq; tuli, id est, ita vt debui. Interdū pro, est & interiectio admirantis, vt pro Dij immortales facinus indignum quid narras? Item interiectio dolentis, seu indignantis, vt pro Deum atq; hominum fidem. Sed his duobus modis circū flectitur, & nominatiuo, accusatiuo, vocatiuoq; iū gitur, vt patet ex superioribus exemplis.

¶ De Prę.

PRę, prepositio ablatiuo deseruiens idem significat quod antè, qua tam separata vtimur, quā composita, separata modò significat ante, Hispane, antè ò delante, vt mors semper mihi præ oculis est, id est, ante oculos. Nonnūquam causam denotat, accipiturq; pro ob, vel propter, vt præ amore dei mille patior pericula, hoc est, ob, vel propter amorem dei, præ frigore, præ tristitia, hoc est, propter frigus, propter tristitiam. Interdum idem valet quod præter, vt præ se omnes arbitratur indoctos, hoc est, omnes præter se. Interdum præ apta

est ad significandum vnius rei supra aliam excellentiam, vt Antonius præ cæteris, præ cunctis, præ alijs literarum studiosissimus est, hoc est, plusquàm cæteri, plusquàm cuncti, plusquàm alij. Vnde & verba cum prædicta præpositione composita excellentiam significat, vt præsto, præcello, aliquando significat antè, vt præpono, præfero, aliquando super, vt præfectus, præfideo, aliquando valde, vel mirum in modum, siue præter modum, vt præclarus, præcellus. Hinc etiã deducitur istam præpositionẽ præ iunctam ablatiuis vtriusque numeri triũ primorum pronominum primitiuorum, elegãter præponi huic verbo fero, qui quidem ablatiui pro personarum & numerum verbi diuersitate variãtur, nam debent eiusdem esse numeri, & personæ cum verbo cui iunguntur, vt præmefero, prætefers, præsefert. Et pluraliter, prænobisferim⁹, præ vobis fertis, præseferunt. Significat autem præseferre dicto vel facto, vultu & gestu, ostendere & confiteri qualem opinionem habeat, vt ille præsefert hominẽ ferocem & rixæ auidum. Ioãnes plurimum comitatis & humanitatis præsefert. ille præsefert grauitatem, & ille liberalitatem, & similia mille. Interdum ablatiuis pronominalis omittitur, & dicimus præfero, præfers, præfert, in eadem significatione, vt tuæ literæ summam (qua me affecteris) amicitiam præferunt. præmeduco, præmegero, in eundem sensum recidunt.

¶ De palàm.

GRAMMATICAE

Palàm, præpositio ablatiui significat in conspectu atque oculis omnium, Hispanè, En presencia, o delante, vt palàm omnibus hoc factum est, palàm testibus indicabo testimonium meum. Aliquando est aduerbium & significat manifestè siue in aperto, Hispanè, publicamente abiertamente, vt, fient ista palàm, Differt autem coram à palà, quòd coram ad personas certas tantùm refertur, palàm ad omnes. Hinc fit propalà eiusdem significationis, pro valde manifestè, à quo propatulo, as, pro manifesto seu aperto, vnde in propatulo dicitur pro in publico, De quibus infra.

¶ De Sine.

Sine, præpositio separatiua ablatiuo deseruiens, eundem significans quod absque, Hispanè, sin, vt sine te tristis sum, sine cerere & bacho friget venus.

¶ De Tenus.

Tenus, præpositio significat locum contingentia, id est, vsque ad, Hispanè, hasta. Sæper postponitur suo casui, exigitq; genitiuum nominis significantis res tantummodo duplices, hoc est, quæ duæ tantùm solent esse, nec plures nec pauciores, vt aurium tenus madefactus sum, oculorum tenus sto in aquis, id est, vsque ad aures, vsque ad oculos. Sic dicimus manuum tenus, crurium tenus, cluniũ tenus. Quod si plures sint duabus, aut pauciores ablatiuum exigit, vt capillis tenus sumersus sum

in aquis, id est, vsq; ad capillos, vmbilico tenus in fluuium ingressus sum, capite tenus est mihi infirmitas tanti mali, id est, vsq; ad vmbilicū, & caput. Interdū significat nō vltra. Hispane, no mas que, vt tu es monachus habitu tenus, mihi amicum te ostendis verbo tenus, ille est bonus nomine tenus.

Præpositiones autem ablatiuo cum verbis quietis, vel accusatiuo cum verbis motus, maxime ad quem deseruiētes, sunt, in, sub, super, & subter, De quibus suo ordine disputabitur.

¶ De in.

IN, præpositio est quæ & separari & cōponi solet, separata cum ad locum est motus accusatiuum postulat, vt in forum, in Hispaniam propero. Cum autem significat aliquid fieri in loco ablatiuum exigit, vt in portu nauigo, sum in tēplo. Cū accusatiuo iuncta varias habet significationes per ratione adiuncti. Quandoque enim ponitur pro erga, vt magn⁹ fuit Christi in homines amor, hoc est, erga homines, Quandoq; pro contra, vt terribilis est Deus in malos, id est, contra malos, Ponitur etiam pro ad, vt in aliud tempus hoc differretur, id est, ad aliud tempus, in rem tuam est, id est, ad vtilitatem tuam. Ponitur aliquando pro apud, vt tua nō probātur in vulgus, Pro ante, vt vereor coram in os te laudare amplius. Pro vsque ad, vt parandum est viaticū in senectutem. Quintilian⁹ Nec rursus defferendū tyrocinium in senectutem, Aliquando ponitur pro super, vt vir probus in

Quinti⁹
lib 12.

GRAMMATICAE

utranq; aurem quiescit. Aliquādo pro inter, ut omnes virtutis studiosos in amicos habeo, & in eorum numerum ascribo. Aliquando pro sine, ut inuium quod est sine via, inuium meo, id est, sine iusu meo. Aliquādo pro p, ut hoc est in re tua, id est pro utilitate tua. Aliquando pro post, ut bellum in trigessimū diem indictum est, id est, post triginta dies exactos. Quid multa? ubiq; significatur diuisio, mutatio vel conuersio eundem accusatiuū exposcit, ut hæc lectio diuiditur in duas partes. Daphne mutata est in laurū. Vxor Loth versa est in statuam salis. In diem & in horam cum hoc verbo uiuit, iunguntur & significant sine prouidentia, vel sine sollicitudine craftini, id est, futuri, hoc est non habere rationem subsequēntis diei, aut horæ, sed ita uiuere ac si proxima hora nobis esset moriendum, ut feræ in diem uiuunt, formicæ non in diem uiuunt, quia æstate, hyeme duraturos reponunt victus. In dies & in horas, in dies significat quotidie & per singulas horas. Hispane, cada dia, o de dia en dia, in horas significat p singulas horas, hispane, de hora en hora, o cada hora. Sed rei cum tempore crementum denotant. Vnde cum dictionibus crementum significatibus, ut comparatiuis, verbis inchoatiuæ formæ, & alijs consimilem habentibus significationem iunguntur, ut tua in dies maior euadit virtus, in dies me⁹ in te amor a crescit, in dies & in horas studentis ad studiū feruor augeri debet, hoc inter voluptatem turpē &

honestam interest, quòd illa in dies amarescit, hæc in horas fit suauior, Sic in menses, in annos potest dici. In manu, vel in manibus esse dicitur, quod est in potestate, vel in promptu & in facili. Hispane, en poder, en mano, en aluedrio. vt victoria in manu mea est, vel in manibus nostris est, id est, in potestate mea, vel arbitrio meo, ingens negotium in manibus est, id est, agitur. In mentem venit, idem quod recordor, seu memini. Hispane, venir al entendimiento, o memoria, nominatiuum interdum ante se habet, vt ille dies mihi in mentem venit, quo à te discessi. Interdum nominatiuus ille in genitiuum transit, vt quoties illius facti mihi in mentem venit, ægrefero, quum eius diei mihi in mentem venit, non possum quin fleam. Interdum neq; nominatiuus, neque genitiuus ei adiungitur, sed subsequitur integra oratio locum suppositi obtinens, vt nō mihi in mentem venit, quid tibi dicturus eram. Sic dicimus, Cogitanti mihi quid ad te scripturus essem, in mentem venit te de mea valetudine certiorum facere, non venit mihi in mentem illi salutes dicere. Idem significat occurrit mihi, succurrit mihi, subit mihi, vt subit mihi cura, succurrit mihi fratris abeuntis admonitio, occurrit mihi parētis cōsiliū, effluere, excidere ex animo vel memoria, idem significat quod obliuiscor, vt lectio mihi effluxit, ex animo, quod mihi dixisti excidit memoria. In spem venio, sperare incipio. Hispane, comiēgo a esperar, vt nonnullam in spem venio, me pos

se aliquid boni atque equi, in tempore significat opportunè, hispane, a tiempo, ut in tempore venis. Imposterum significat posthac. Hispane, de aqui adelante, ut spero arbores, uberrimos fructus imposterum esse producturos.

¶ De sub.

S V B, cum ablatiuo, siue accusatiuo prepositio si dem significans quod subter, qua tam in compositione utimur quam in appositione, Hispane, debaxo. Extra compositionem accusatiuo iungitur cum motum ad locum significat, ut sub umbram properemus, id est, subter umbram. Cum verò significat esse in loco ablatiuum requirit, ut sub Iodice dormit, sub umbra recubat. Aliquando ponitur pro in ut sub nocte dormit, sub idem tempus, id est, in nocte, in eodem tempore. Aliquando pro ante, ut rem omnem tibi sub oculos ponam, id est ante oculos, Aliquando pro per, ut sub noctem cura recusat, id est, per noctem. Aliquando pro post, ut sub hæc verba, sub eas literas recitatae sunt tuæ, id est, post hæc verba, post eas literas. Item dicimur sub dio, id est, sub ipso caelo & sine tecto, Hispane, al sereno, ut sub dio dormiui. Composita habet complura significata, quæ suis locis explicantur.

¶ De super.

S V per, prepositio in propria significatione, ut est contrarium subter accusatiuo gaudet, Hispane,

panc,

ne, sobre, o encima, vt sedeo super lapidem, frondem super viridem. Interdum ablatiuo pro in, vt super arbore, frōde super viridi, Super pro ultra, accusatiuum habet significantem tempus, vt mediam super noctem vigilauī, mediam super noctē expectauī, hic medium super diem dormire solet, id est, ultra, nonnunquam etiam dicimus noctē super mediam vigilauī, id est ultra idq; & seruius ipse testatur, & quorundam veterum comprobatur auctoritas. Non minus eleganter ponitur eadē præpositio ablatiuo iuncta pro de, vt super hac re nunc verba facimus, super tuo negotio multa verba habita sunt, hoc est, de hac re, de tuo negotio. Ponitur etiam pro præter, vt super hæc omnia multa supersunt dicenda, id est, præter hæc omnia, Dicitur quoque satis superque, pro nimium, vt satis super que bibit qui ebrius est, id est, nimium. Super & supra in hoc plerunque differunt, quòd illud cōtiguum sit, hoc interiecto spatio, vt sedeo super lapidem, aquilæ volant supra nos.

¶ De subter.

Subter, præpositio locum denotans inferiorē, sicut super superiorem, Hispanice, debaxo. Iungitur autē ferè accusatiuo, siue quies fuerit, siue motus, vt virtus omnia subter se habet, homo natat subter aquas. Ponitur & sine casu aduerbialiter, vt subter mediam ferè regionem sol occupat. Et hæc hæcten⁹ de præpositionibus satis dixisse sufficiat.

M

¶ De constructione interiectionis.

De Hei, & Væ.

HEi & væ interiectiones sunt dolentis, & iunguntur datiuo, vt hei mihi misero, væ tibi infelici. Aliquando verò per væ alicui minatur cum eodem datiuo, vt væ tibi cauidice. In compositione aliquando auget, vt vægrandis, aliquando minuit, vt væcors, Si scribatur sine diphithongo coniunctio est disiunctiua ordinis postpositiui, de qua in præsentia non est sermo.

¶ De Heu.

Heu, interiectio est etiã dolentis, & iungitur accusatiuo, vt heu me miserum, Et ferè cum huiusmodi pronomibus dolentis est particula, nam cū alio nomine frequentius ea vtimur ad exprobrandū, Vergilius. Heu stirpē inuisam. Aliquando iungitur nominatiuo, vt heu pietas, heu prisca fides. Iam heu quanquam negat quidã grammatici cū datiuo construi posse, tamẽ Plautus sic loquitur. heu mihi, nequeo quin fleã. Item in Merca, heu misero mihi, si ille abierit. Apud ecclesiasticos etiã iungitur datiuo, vt heu mihi quia incolat' me' plogat' est.

¶ De O & Proh.

O, Est interiectio commiserantis seu indignantis & iungitur nominatiuo, vel accusatiuo, vt ò ego infelix, vel ò me miserū, ò te infelicem. Proh etiã nominatiuo, vel accusatiuo iungitur vt proh dolor, proh deum. Cæterę verò interiectiones nū

Vergi. Aeneid. 7.

Plautus. in Mil. Glorioso.

quàm vel rarissimè contingunt cum regimine.

¶ De constructione coniunctionis.

¶ De & si, quanquàm, licet, &
quanuis, cum alijs

ET si, & quanquàm coniunctiones aduersatiuæ
idè significantes, quod licet, & quanuis, hispa-
ne, aunque vendicāt sibi principia rei cuiuspiā ma-
gnæ, veluti orationis, aut epistolæ, aut libri, quo in
loco quanuis & licet, aut rarò, aut nūquàm ponū-
tur, dabiturq; semper talibus principijs indicatiu⁹
modus. Quanuis & licet in principio subiunctiuū
sepius desiderant, utrobique particula tamen sub-
sequente ut, & si generosus es, tamen à nobilitate
procul abes, quanquàm varijs distringor occupa-
tionibus, quæ vix respondendi locū præbent, ta-
men breuiter de salute mea te certiolem faciendū
putaui. Quanuis nullo tibi amore antehac coniū-
ctus fuerim, nunc tamen summopere te amo. Et li-
cet tibi nunquā displiceas, alijs tamen placere non
potes. Ponitur interdū quāquàm in secūda oratio-
ne hoc est, vltimo loco sententiam non exordiēs,
& subticetur, tamē, daturq; ei etiā indicatiuus mo-
dus, ut te charissimū habeo, quāquàm nulla mihi
antehac tecum fuit consuetudo. Frequētius tamē
subiunctiuo gaudet, ut quanquàm tu me quidem
odio afficias, ego nunquàm te amare desinam. A-
liquando loco coniunctionis tamē, ponitur coniū-
ctio &, ut quāquā antehac amic⁹ eras, sed & nūc

profectus es amicissimus. Earum omnium supradictarum coniunctionum redditivæ sunt, tamen, at-tamen, sed tamen, Hispanè, empero, mas empero. Et si, quanquam ponuntur ad faciendam correptionem eorū quæ superius dicta fuerāt, pro eo quod Hispanè dicunt. Avnque bien mirado, vt labores & pericula mille Salmantica perfero, interdum famem, interdum sitim, & frigus patior, quanquam quis non libenti animo hæc & multo plura pro sapientia dono patiat. Interdum & si inuenitur iunctum cum quanuis. Cicero. Et si quavis non fueris suasor, & impulsor profectiois meæ, approbator certe fuisti.

Tametsi, etiam si, sunt quoque aduersatiuæ coniunctiones idem valentes quod quanquam, & si, Hispanè. Avnque, no embargante, no obstante, asiscunt indicatiuū dumtaxat in principio statim orationum, epistolarum, librorum, cum verbis coherant, vt tametsi nihil noui hic fuit, quod ad te scriberem, tamen aliquid scribere volui. Quandā epistolam à patre tuo nuper accepi, quā tibi etiā si videre non desideras, tamen mittam, vt legas. Iunguntur etiam cum alijs subiunctiuis, orationē non inchoantes, vt tametsi nullas ad te literas dederim, non tamen suspiceris me tui esse immemorē. Etiā si varijs districtus sim occupationibus, nunquam tamen ad te scribere desino.

¶ De igitur, ergo, quare, quapropter
quamobrem, quocirca.

ERgo, & igitur coniunctiones illatiuæ seu col-
 lectiuæ, Hispanè, significat. Alsique, opues. Po-
 nuntur ad aliquid inferendum in breuioribus cō-
 clusionibus, vt ergo omnis longo soluit se Teu-
 eria luctu. Et igitur nato filio, pater sp̄e de illo pri-
 mum quàm optimā capiat. Quare, Quapropter,
 & quam obrem, coniunctiones illatiuæ longiori-
 bus conclusionibus competunt, significant pro-
 pter quod, Hispanè, por lo qual, por la qual cosa,
 o porende, Trifariam vsurpantur, Primò interro-
 gatiuè, & infinite accipi possunt, pro cur, & tunc
 sunt aduerbia. Interrogatiuè sic. Quam obrem in-
 uides? Quare vita hominis tot miseris circunscri-
 pta est? infinite sic. Scio quare inuideas. Mihi non
 est compertum qua ppter relictis bonis mala per-
 sequamur. Accipiuntur tertio modo relatiuè, ad
 aliquid inferendum ex supra dictis, tuncq; sunt il-
 latiua coniunctiones exempla sunt haud rara. quæ
 passim legendo reperies.

Quamobrem, cum ponitur causatiuè, tam plu-
 rali respondet, quàm singulari. Singulari sic, vnum
 est quamobrem te amandū putem, id est, propter
 quod vnum, aliquam causam habet Petrus, quam-
 obrem conuocatur de me, id est, propter quam,
 pluraliter sic quatuor sunt, quamobrem impera-
 tor maximè laudetur, id est, propter quatuor, Mul-
 te sunt causæ, quamobrem ad te scribere volui, id
 est, propter quas. Multa mihi veniebant in mentē,
 quamobrem istum laborem tibi etiam honori pu-

tarem fore, id est, propterquæ. Dicimus quamob
causam significatq; quapropter, vel quamobré,
& quas obres.

Quocirca, coniunctio rationalis seu collectiua
idem valens quod, quapropter, quamobrem signi
ficat propter quod, seu proinde. Hispane, por lo
qual, por la qual cosa, o porende. Naturam priorũ
sequitur, vt Quocirca si salutis tuæ cõsulere velis,
medici consilio obtemperabis.

¶ De, Et, ac, q; ve, atq;.

ET, ac, q; ve, atque, coniunctiones copulantes
seu coniungentes dictiones casuales sunt, quæ
quidem exigunt tales eiusdem esse casus, vt Petr⁹
& Paulus, Petri & Pauli, &c. Verũtamen si aliqua
dictio diuersos poterit casus habere, poterit & cõ
iunctio tales copulare. Vt hic liber est meus & il
lius, ille est doctissimus & magni consilij. Exigunt
etiam coniunctiones vt verba quæ copulant confi
milium sint modorum, vt audit & videt, Et, ac, di
ctionibus quas copulant sunt interponendæ, vt Pe
trus & Paulus, q; ue, postponendæ, vt Petrus Pau
lus ue, Petr⁹ Paulusq; sunt & quæ possunt vtrũq;
vt Petrus atq; Paulus, vel Petrus Paulus atq;.

¶ De, aut, vel, ve, siue, seu.

AVt, vel, ue, siue, seu, cõiunctiones disiunctiuæ seu
separatiuæ sunt, hispane, O, Disiunctiua con
iunctio est, quæ verba quidem copulat, sensum ta
men disiungit. Sũt in hoc numero quinque, aut, vel,

ue, siue, seu, earū sola, ve, vt dictū est, postponitur, veluti si dicas, oportet Petrum Paulum ue legere. Reliquæ verò sunt interpositiuæ, veluti si dicas, aut quiesce, aut discede, vel legit vel scribit, vel dormit Antonius. Sed ue quanquam in simplicitate non geminatur, latinè enim non dicitur. Ioannes ve petrus ue ad me accedat, potest tamen geminari in compositione cum si, aut cum ne, hoc modo. Manum non verterim, siue taceas, siue loquaris. Cum ne, Magnopere velim te rogatum ne ue à prandio dormias, ne ue, à cœna residas.

Vel, interdum est copulatiua cōiunctio, vt maximè me tibi amicum facit vel virt⁹, vel doctrina tua, id est, tum virtus, tum doctrina. Interdū significat etiam, & tunc cum multis dictionibus, tū superlatiuus, & adiectiuo solus potissimum adiūgitur, vt Cicero orator est vel omnium clarissimus, tua eximia virtus vt te ameni, vel maximè impellit. Interdum ponitur pro valde, vt vel maximum bellum Rex Gallicus cum Iuteranis nuper gessit. Interdum pro maximè, vt si te amo vel ex hoc intelliges. Interdum pro saltem, vt non te coram videre, vel literis tuam cognoscere valetudinem cōcedatur, opto.

¶ De verò, autem, Porro.

Verò & autem significātes idem quod sed, De numero sunt copulatiuorū, coniungūt enim aut mēbra cū mēbris, aut sententias cū sententijs, nunquā in principio orationis ponūtur, sed semp

neceſſe eſt antecedere vnam dictionem, vt amor dei laborem inducit, talis autem labor immortalitatem parit, ociũ viuũ hominis eſt ſepultura, Qui verò confeſſum defendit, non abſolutionem ſceleris petit, ſed licentiam. Differunt tamen, quia autẽ negotiationi poſtponitur, verò præponitur, vt Ioannes ſtudioſus eſt, non autem ingenioſus, vel ſtudioſus eſt, ingenioſus verò, nõ, Prætereà dicimus, Age verò, ſanè verò, iã verò, em̃ verò, at verò, ego verò, tu verò, ille verò. Non tamen dicimus, age autem, ſanè autẽ, iam aut, enim autẽ, & ſic de alijs.

Porro, idem habet officium quod autẽ & verò, ferè ſemper in principio orationis ponitur, raro poſt primam dictionem, vt porro qui otium amat, hominis appellationem non meretur, Per illa dicerem⁹, qui verò, vel qui autem otium amat. Item apud quosdam, vt apud Virgilium & Hieronymum porro varios in oratiõẽ habet vſus, ideo quæ ſæpe non in principio ſententię, ſed in medio inuenitur. Modò enim affirmandi aduerbium eſt, idem ſignificans quod ſanè, certè, profectò, vt nihil porro tam inhumanum, tam inmane, tan ferum, quod non diuturnitate temporis manſueſcat. Quandoque temporis aduerbium eſt, idem ſignificans quod longè, poſt. vt Martinus lutherus porro ab Arrianorum tẽporibus fuit. Idem ſignificans etiam quod poſt longũ interuallum, vt Hispaniarũ Regina non porro à Principis obitu diẽ clauſit extremum. Aliquando loci aduerbium eſt,

modò idem significans quod ultra, siue vltèrius, vt si ab hostiũ morte euadere cupis, perge porrò per aliam viam secretiorem, nam si hac pergas occidendus. Modò idem quod longè siue procul: vt Cæsaraugusta abest à Bilbili porrò iter vni⁹ diei. Porrò autem idem valet quod præterea verò, neq; porrò, idem quod neque etiam, exempla passim legendo occurrunt.

¶ De Quia, quoniam, nam, nanque enim, quippe, vt pote cum alijs.

Quia, quoniam, quando, quandoquidem, quatenus, coniunctiones causales seu rationales, Hispanè, porque, eam habent proprietatem, vt in principio, & in medio orationis bene collocentur, ad hunc modum. Quia semper in literarũ studia totis viribus incumbis, te singulari amore prosequor. In medio, vt te singulari amore prosequor, quia semper in literarum studia totis viribus incubis. Quoniam Christus pro me sanguinem suum effudit, toto pectore colam & venerabor, in medio, vt toto pectore Iesum colam & venerabor, quoniam ipse pro me sanguinẽ suũ effudit. Quando tantopere rogas ibo tecum ad coenam. In medio, vt ibo tecum ad coenam, quando tantopere rogas. Et quatenus negatur nobis diu viuere, relinquamus aliquid quo nos vixisse testemur, in medio, vt relinquamus aliquid quo nos vixisse testemur quatenus negatur nobis diu viuere.

Nanque, enim, siquidem, quippe, vt pote conjunctiones etiã causales seu rationales quibus causam seu rationem reddimus quod præcessit, pro quia, vel quoniam, semper in medio orationis collocantur, vt non mireris obsecro quòd tantopere ex te literas petam, ea namque est amicorũ consuetudo. Meritò te amo, sapius enim de me bene meritus es. Qui præceptores non colit, planè ineptus est, plus enim illis debemus, quàm parētibus, si quidem ab his viuere accepim⁹, ab illis bene viuere. Virtutem modis omnibus complector, quippe sola perpetuam gloriam conciliat. Nanconiunctio etiam causalis semper in oratione primum locum sortitur. vulgò, porque, vt labora vt sis saluã dus, nam immensa dei clementia, omnes saluos esse desiderat.

Quippe, vel vt pote sic differunt, nam quippe habet suum proprium verbum, & si per se ponatur semper indicatiuo iūgitur, vt trepido & quid dicam nescio, quippe magnitudo nominis tui confundit paruitatem ingenij mei. Si autem ponatur adiuncta cum, semper subiunctiuum postulat, vt omnia bona mea tibi libenter offero, quippe cum à morte presentissima me liberaueris. Si vero ponatur cum relatiuo Qui, variatur per genera, numeros, & casus, verbum autem habet indicatiuũ, vel subiunctiuum, vt non est huic habenda fides, quippe qui bis peierauit, seu peierarit. Virtutem modis omnibus complector, quippe quæ sola per-

petuam gloriam conciliat, senex fidere nemini solet, quippe cui suspecta sunt omnia. Non est mihi in animo vxorem ducere, quippe quam existimo communem esse futuram, vel existinem. Comparo mihi castaneas molles, quippe quibus libentissimi me vescor, vel vescar. De ut pote exempla cum qui, ut ea nos, utpote qui nihil continere solemus siue soleam, non pertimescebam. Pueri nisi virga arceantur, ad omnes ineptias prolabuntur, utpote quos natura ad vitia quam ad virtutes pronior impellit. Cum cum. Cicero, me incommoda valetudo, quia iam emergeram, utpote cum sine febris laborassem, tenuit. Cum adiectiuus sic. Semper te mihi colendum statui, ut pote virum tum literatum, tum probum. Amo Ioannem ut pote virum integerrimum.

Quippe, interdum valet quod certe, ut nulla quippe res tam facilis est, qua non fiat difficilis, si inuitus quisquam faciat. Idem significat ut pote. Nonnunquam vero particula expositiua capitur pro quasi como. Eodem modo capitur ut puta particula quoque expositiua.

Nanque primo loco sapientissime ponitur pro siquidem, siue certe: Plancus Cicero, Namque assiduis internuntijs cum lepido egi, ut omnia omni contentione reconciliata voluntate nostra communi consilio reipub. succurreret. Cic. ad Atti.

Nam, accipitur pro autem ad distinctionem sententiarum, ut nam quod scribis de bello, ubi nam,

idem significat quòd autem, siue quòd verò. Quoniam hic nullam, vt alibi rationem reddit.

Enim, ornatissimè adiūgitur cū verò pro quia solum ornatus gratia, & non maioris significationis denotandæ, vt immensas tibi gratias ago, enim verò mihi benignissimè opem tulisti. Interdū significat certè, vt enim verò ferendum hoc nō est, ille enim verò negat. Componitur autem cum aduersatiuis particulis At, & sed, vt at enim, sed enim quæ & ipsa aduersandi vim habet.

Siquidem, quando duobus pronuntiatur accētibus conditionalis est coniunctio, idem significat quod si, vt maturè senex sto, siquidem diu velis viuere senex. Ponitur & pro si certè dubitativa coniunctione Cicerò. Nam & robur & soboles militum interijt, Siquidem quæ nuntiantur vera sunt,

Quatenus aliquando est aduerbium quantitatis, & semper est pronuntiandum per, e, in penultima Hispanæ. Que tanto, vt si scires quatenus amicis tribuendum esset, nunquàm pro amico peierares. In omni vita consideranda quatenus sit faciendum aut dicendum. Significat etiam in quantum, sicut eatenus in tantum, vt quatenus studiosus fueris, eatenus mihi eris in oculis. Iura pontificia vtuntur hac dictione quatenus pro quod, vt Iubemus quatenus sacerdos concubinam habens à domini cultu repellatur. Item mandam⁹ quatenus cognoscatis de causa.

¶ De Cum & tum.

C V M & tum coniunctiones sunt causales iungunturque quandoque simul, & in oratione praerunque tum subsequens post cum, quae licet idem ferè significant, inequaliter tamen copulant. Nam in cum est quiddam minus, in tum quiddam maius, & hoc duobus modis fit, vno modo quando particula cum praecedit generale, & particula tum sequitur speciale, vt legēda sunt tibi cum omnia scriptorum monumenta, tum illa praecipue quae ad bonos mores conducunt. Opportet diligere cum vniuersum hominum genus, tum eos maxime qui propinquitate aut beneficijs tibi coniuncti sunt. Altero modo, quando cum praecedit cum eo quod est minus, & tum sequitur cum eo quod est maius & efficacius, vt te mirifice amo cum ob tuam in me humanitatem, tum ob singularem vitae probitatem, laudo amice epistolam mitti tuam cum optimis compositam verbis, tum elegantibus instructam sententijs. Significat illa oratio vitae probitatem efficaciorē esse amoris causam, quam humanitatem, & illa oratio elegantibus instructam sententijs efficaciorē esse laudis causam, quam optimis compositam verbis. Si autem istae coniunctiones coniungant casus, verbum erit illius modi quem sententia requirit, vt patet in exemplis supradictis. Sed quando coniungunt verba, indicatiuum modum desiderant, vt erumpēte sole cum inuoco omnium sanctorum patrocinium, tum potissimè omnipo-

tentis dei auxilium imploro, tum, bene & eleganter geminatur vel triplicatur rebus equalibus pro &, quo in loco aequaliter copulat, vt ille odit tum literas, tum virtutem, idest, odit literas & virtutem. Possum res tuas tum verbis tum consilio, tum opera obseruare, numos autē à me nūquam spectabis, idest possum obseruare res tuas verbis, consilio & opera.

Cum quando est coniunctio bifariam vsurpatur, primo pro quanuis coniunctione aduersatiua, & exigit post se tamen. Qua in re notandum in aduersatiuis licere præcedere subiunctiuum, & sequi indicatiuum, Vt cum ego frequentissimè mores vestros reprahenderem, sentio tamen me nihil proficere. Cum nihil sit te sordidius, tamen liberalis tibi nomen vendicas. Secundo capitur pro quoniam coniunctione causali, & similiter præcedit subiunctiuus, & sequitur indicatiuus. Ad hunc modum. Cum ego videam veritatem esse odiosam, linguæ silentium impono. Cum inueniam latinos proprio sermone hæc parum attigissè, conatus sum pro viribus.

C V M autem quando est aduerbium capitur etiam bifariam, primò, pro quando, hispane, quando, vt nonnihil me consolatur cūm recorder quanta me complecteris beneuolentia. Iungitur modò indicatiuo, vt cūm dico, cūm dicebam, cūm dixi, cūm dicam. Modò subiunctiuo, vt cūm dicerem, cūm dixissem, cum dixerim. Se-

cundo, capitur pro dum, vt cum me Salmanticam contuliffem, nuntium quendam in itinere offendi deferentem ad me literas . Cum primis fignificat in primis , vt homo domi fuæ cum primis locuples, hic cum primis nobilis ac facundus. Cum tua bona venia dicimus, hoc eft, pace tua, te permittente.

T V M autem quando eft aduerbium ponitur pro aliquando. Sic ferè geminatum, vt tum hoc, tum illud argue, id eft, modo hoc modo illud. Quandoque pro tunc, vt cum me latina lingua intitueris, ego tum tibi tuam operam compenfabo. Quandoque eft aduerbium ordinis pro deinde, vt multa funt quæ animum meum ad te amandum impellunt, primum enim quòd virtutem ftudiofè colas. Deinde autem quòd acri polleas ingenio, tum verò quòd literarum es ftudiofiffimus, poftremùm quòd fingulari me amore profequeris, tum verò, id eft deinde, tum demum, id eft nouiffimè, tum denique, id eft tum demum, vel ad extremum.

¶ De non folùm, non modò,
non tantùm, nedum.

N O N folùm, non modò, non tantùm, nedum, coniunctiones copulatiuæ tres priores affirmãdo, quæ idè valèt, volūt pcedere quod minus eft, quibus respondent verũ, verumetiã, fed fedetiam, verumquoque, quinetiam. Rurfus negã

do volūt præcedere id quod est maius. Sed vt hæc præceptio clarius euadat quatuor regulis explicabo.

¶ Prima Regula.

Loquendo per non solum, non tantum, nõ modo, nulla negatione postposita, debet minus & leuius cum prædictis præponi dictionibus, maius autem & vehementius sequi, cum verum etiam, verumquoque suis ve socijs. Sic, vt non solum te diligo, sed etiam vehementer amo. Non modò pecuniam, verum etiam vitam pro te impenderem. Nõ tantum faciam te acolitum, aut exorzistam, verum quoque Diaconum atq; presbyterum. Potest etiam aliquãdo poni inter nõ & solum, vt exponerem pro te non pecunias solum. Potest quoque aliquid poni inter alia iam dicta. Eadem sententia etiam ornate exprimi potest per nõ solum suos ve socios siue verum etiam, sed tunc quod maius aut quod efficacius est præponi debet, & quod minus efficax est subsequi, cum non solũ, vt pro te exponerem vitam, non solum pecunias.

¶ Secunda Regula.

Loquendo per non modò & ceteras dictiones prædictas sequente negatione, res maior præponi debet cum illis prædictis dictionibus, & res minor postponi adiuncta dictione nequidem aut sed nequidem. Sic, vt non modò te non amo, sed ne diligo quidem, non solum non crederem tibi vitam, verum ne obulum quidem.

Tertia

¶ Tertia Regula.

Loquendo per nedum sine negatione debet maius præcedere, nedum interponi, & minus sequi, quæ affirmando quidem significat Hispanè. Quanto mas, vt virtutem exactissima opera, nedum scientiam comparare elaboremus. Est enim virtus maioris momenti, quàm scientia. Peragrabo tuo iussu terras & maria, nedum ad forum. Ista tua tam molesta curiositate taurum iam necasses, nedum hominem, Ludouicus viues.

¶ Quarta Regula.

Loquendo per nedum adiuncta negatione debet minus præcedere, nedum in medio poni, & maius sequi, quæ negando significat, Hispanè, Quanto menos, Sic, vt non possideo quadratam, nedum aurum aut argentum habuero. Non loqueris verbum vnum latinè, nedum orationem integram compones.

¶ De An, ne, & Necne.

AN, dubitativa coniunctio est, modò amat sub iunctiuum præcedentibus verbis dubitandi & nesciendi. Dubitandi, vt incertus sum an proficiscar ad indos, an pergam in Italianam. Nesciendi, vt nescio planè, an fileam, an loquar, & in maiori numero, nescio an pater Romæ sit, an valeat, an viuat, an venturus ad me sit. Aliquando est aduerbiũ interrogandi, & pro nunquid vel pro vtrum ponitur. Modò amat indicatuum, vt sortitus es formosam vxorem, an deformem? Es ne tu Philoso-

N

phus, an orator, an Theologus? Barbari ponunt vel
&, aut, pro an, vt hoc est stannum, vel argentum,
vel aurichalcum? Cum sit dicendum, an,

Ne coniunctio est etiam dubitativa sed postpositiva, precedentibus verbis de quibus supra, vt dubito recte ne procedat negotia mea. Clam me est ventur' ne sit pater ad Calendas Augusti. Interdum est coniunctio modo declarativa negativa. Hispane. Que no, sit exemplum. Nos oramus Deum ne mittat nobis mala. Modo causalis & significat, porque no, vt tu is ad audiendam rem diuinam, ne accuseris. Disce studiose, ne magistro veniente vapules, id est, vt non accuseris, vt non vapules. Et in hoc officio habet post se subiunctiuum. Interdum est aduerbium interrogandi cum indicatio, sed postpositiuum, vt pransus ne es ex animi tui sententia? Paras tibi ne mensam lautè & opipare? Est ne magister in scholis? Interdum est aduerbiu prohibentis gaudet subiunctiuo modo, aliquando imperatio, vt ne feceris hoc, ne timueris magistrum ne abeas vsquam iniussus. Abi ne iura, satis credo. Aliquando est aduerbiu adiutantis, pro non usurpatur, vt ne viuam sciscio, ne sim saluus, si aliter scribo ac sentio, ne valeam, si tibi post hac amplius loquar. Quibus loquendi modis vtimur, quum quid asseuerare, & veluti quibusdam precibus deuouere, aut sacramento aliquo obtestari contendimus. Aliquando capitur pro vt, & hoc cum verbis includentibus in se negationem, qualia sunt verba pro

hibendi, & cauendi, & timendi; vt prohibuit me pater, ne redirem ad te, id est, prohibuit me redire ad te. Caue ne cui piã dicas, vel caue cui piãm dixeris, vereor ne magister omnia rescierit, id est, vereor magister omnia rescierit. Simile est de metuo & timeo. Quibus omnibus exemplis, vt est superfluum, ornatiusque potius, quàm necessitatis causa additum. Sunt & aliæ dicendi formulæ à particula ne, profectè, quibus vtimur cùm orationem vel publicè habentes, vel priuatim ad amicum scribentes post rem satis explicatam loquacitatis fugiendę studio ita dicimus. Ne vos, vel ne te diutius teneam, vel ne te pluribus teneam. Itē ne multa, ne multis, ne plura, ne pluribus, ne longius sim, ne longum faciam, &c. id est, vt breui expediam, ad summū, vt breuiter colligam. Ne per diphthongum scriptum gręca dictio, aliquando est aduerbium affirmatiuum idem significans quod certè vel vtique, vt nã ego homo infelix sum, id est certè.

Necne, coniunctio est verbis præcedentibus de quibus supra, idem est quod an non, vt dubito plane, serio dicas necne, incompertum est mihi placebit Christo vita mea necne, Sunt qui an præponant, sequente necne. Nescio an venerit, necne, sed frustra, sic, nescio an benefaciam necne, interdū est aduerbium interrogãdi, vt, valuisti diebus proximis necne? Sacerdos indixit hodie ieiuniū necne? Nōne? Ergone? Ita ne? anne? Siccine? Hoc cēne?

Et similia, quæ magis sensum extorquent, quàm interrogant.

¶ De Nisi.

Nisi coniunctio est exceptiua, id est, quæ facit exceptionem ab aliqua generalitate. Hispane, sino. Postulat casum similem præcedenti, vt nulla mulier bona, nisi illa quæ aperte est mala. Scio omnia peritura esse, nisi dei amorem & cultum. Interdum nisi coniunctio est conditionalis negatiua, postulat vel indicatiuum, vel subiunctiuum, & habet verbum minus principale, id est, in quo oratio non quiescit, vt nisi ad dei misericordiam confugis, actum est de salute tua. Nisi linguæ & conuicio temperaueris, fustuarium à me accipies. Interdum nisi potest appellari ironica coniunctio, quâdo videlicet affirmat quod negare, videbatur, Amat indicatiuum modum, & habet verbum principale, id est, in quo quiescit, vt vigilijs & laboribus indulge, nisi forte credis sapientiam amare pigros & somniculosos, porrige mihi liberaliter pecuniã, nisi forte existimas propter solam corporis elegãtiam omnia mihi gratis esse donanda. Ni etiam indicatiuo & subiunctiuo adhæret, postulatq; casum similem præcedenti, vt in exemplis supra exhibitis.

¶ De quidem.

Quidem, tribus modis in oratione accipi solet, primò pro coniunctione distinguente res varias, in quo significato respōdent sibi, verò & autem, vt ego quidem scribo, tu verò legis, ille

autem dormit. Paulus quidem pro Christo iugulatus est, Petrus verò vice versa crucifixus. Ioanes autem in dolium feruentis olei cõiectus. Secũdò, per concessionem eius cui adheret, & exceptiõẽ subsequente, facta per has particulas verum, verũ etiam, veruntamen, at, sed, cæterum, tamen, attamen, sed tamen, vt si negligenter egeris, me quidẽ summo dolore afficies, sed te ipsum perpetuò perdidideris. Accepi vxorem nobilem illam quidem & formosam, attamen superbam, & parum pudicam. Atque in hoc secundo modo ipsum quidem alternatim poni potest, nunc in laudem, nunc in vituperationem, atque id aut à vituperatione incipiẽdo, & finiẽdo in laudem, aut incipiẽdo à laude & finiẽdo in vituperationem, vt tu lentus quidẽ es & piger, sed tamen fidelis. Rursus, tu quidem fidelis es, sed tamen lentus & piger. Tertio modo accipitur nulla respondente particula ex supradictis, pro coniunctione encletica, id est, causa ornatus, aut pro certè, vt nemo doctus, quod quidem sciam, hoc dixit, poëta est, & quidem cãdidissim⁹, gratulor tibi, & quidem ex animo, Petre quid tibi isthic negotij est: Nihil quidem mihi hic negotij, cui solet anteponi ne, interiecta ea particula, quã volumus vehementer negare, vt tu ne deum quidem vereris. Interdum vtraque exprimetur, vt nõ solùm homines non times, sed ne Deum quidẽ vereris. Non solùm non scribis quicquam, sed ne significas quidem.

Quoties duæ coniunctiones ita se habent ut
 contrariæ esse videantur, in prima parte po-
 nitur si, in secunda verò semper ponitur sin pro
 eo quod est sed si, hispane, mas si, ut si virtutē ama-
 ueris aternæ gloriæ præmium obtinebis, Sin à re-
 cta via deflexeris seu declinaueris in infernum de-
 scendes. Si literis studiose incumbas, maximam ti-
 bi gloriam comparabis, sin inertia vacare malis,
 id lenties posterius. Imperiti vtuntur sin autē pro
 si non, sed barbarè, sin minus, sin aliter, sin secus
 dicendum est, non sin autem. Sin autem quippe si
 significat sed si, quod altera pars scilicet sin per se
 significat, ut si virtutem colueris hominibus eris
 gratissimus, sin autem secus feceris & deo & ho-
 minibus eris inuisus. Apud probatissimos autē au-
 tores nunquam sin autem significat sed si nō, quā-
 uis plerique vulgariter loquentes id astruere co-
 nentur, & in ea significatione accipi contendant.
 Quare non imitabimur quedam loca in sacris lite-
 ris in quibus sin autem significat sin non, quale est
 illud ecclesiasticum. Si fuerit tibi intellectus respō-
 de proximo tuo, sin autē manus tua super os tuū.
 Et illud in euāgelio si ibi fuerit filius pacis requie-
 scet super illum pax vestra, sin autem ad vos reuer-
 tetur. Et illud etiam, siquidem fecerit fructum, sin
 autem succides illam.

¶ De proinde.

Proinde, coniunctio est rationalis idem significans quod ideo, ideoque, propterea, propter, quapropter, semper enim dependet ex superiori sententia. Hispane, por esto o por esta causa, ut singularem in me beneuolentiã tuam declarasti, proinde summopere te amo. Vnde non rectè dicitur proinde mihi charus es, quòd literas amas, sed audio te delectari studijs, proinde mihi charus es.

¶ De quod, & ut.

Quòd casualis coniunctio est, Hispane, significat porque, qua barbari sepe abutuntur, pro ut sed ea est differentia, ut significat causam finalem, quòd verò causam efficientem, ut parentis obiurgare liberos solent, non quòd odio habeant, sed ut corrigant. Volui ad te scribere, nò quòd quicquã esset, quòd te scire tua magni referret, sed ut intelligeres me tui sempe memorem esse. Post adeo tantum, ita, &c. Semper sequitur, ut non quod barbari non obseruant. Pro ut potest poni quòd pro quòd poni potest quia. Nisi quòd quòd tam indicatiuo quàm subiunctiuo iungitur. Quia tantum indicatiuis, ut opinor, ut magnam capio voluptatẽ quòd laudor à te viro perquam laudato. Non doleo mediocriter quòd caream fructu consuetudinis tuæ. Quia impensius te diligo, ob id sepius reprehendo. Aduertendum est tamen, quod quando utimur efficientibus causis, utrunq; verbum erit indicatiui aut utrunq; subiunctiuui, aut etiam per-

GRAMMATICAE

mixtum ex utroque modo, ut doceo vos strenue, non quod mercedem aliquam specto, sed quod utilitatem vestram desidero. Per subiunctivum, ut accumbo tecum mensae, non quod mihi sit vlla comedendi libido, sed quod tecum velim sermonem conferere. Per utrumque, ut habeo tibi honorem non quia te dignum existimem, sed quia virum bonum decet omnibus honorificum esse, haec varietas modorum non permittitur in eodem verbo. Cum autem ponitur quod pro sed Hispana. significat. Mas. Iungitur & ornatè cum his ferè particulis. Si, nisi. Quum, quia, aut quoniam, & dicimus, Quod si, Quod nisi, Quod quum, Quod quia, Quod quoniam, ut si ab omni vitio & carnis voluptate poenitus emerferis, & te ad frugem bonam receperis, me quidem summo gaudio afficies, Quod si negliger egeris, te perpetuò perdideris.

Quod declarativa est coniunctio, Hispana, significat, Que, Petit indicativum vel subiunctivum, & ponitur post verba scientiae aut opinionis, ut existimo quod varium mutabile sit hominum iudicium. Non ignoro quod singulis momentis mors cuique minatur. Post verbum volo, nolo & malo, elegantius ponitur subiunctivus sine vlla coniunctione, ut velim mihi respondeas ad hanc anticipatam quaestionem. Malo nihil agas, quam ociosus viuas. Aut si vlla coniunctio est ponenda nullo modo quod, sed necessario ut, Barbarè enim dicitur, volo quod primo quoque tempore ad me venias.

Dicendum autem est, volo vt quamprimū ad me venias. Diuersitas modorum omnino vitanda est. Vnde si semel oratio p̄ indicatiuū incipit, per indicatiuum quoque finienda est. Idem conuenit intelligere de subiunctiuo, vt maximè lætor quòd deum colas, & parentibus obsequāris, Similiter credo quòd Christus sedet ad dexteram patris, & omnia solo nutu gubernat.

Vt quando est cōiunctio capitur multifariam, Primò, declarat affirmando, Hispane, Quæ, Sic, hoc etiam ac etiam peto, vt verbis parcissimis viuas. Secundò, declarat negādo Post verba vel nomina timoris, vt vereor, timeo, & metuo, Hispane, Que no, Sic vereor vt sit vitalis, qui linguæ nō temperat. Tertio, est causalis finalis, quemadmodum vti, quò, Hispane, para, o paraque. Sic, cuncta libenter perfero, vt ad finem rei perueniam. Quarto, aduersatiua est, Hispane, aunque, o dado que, o puesto que. Sic, vt noctibus atque diebus studeas, nihil tamen proficies. Ouidius, vt desint vires, tamen est laudanda voluntas. Quinto, cōiunctio est similitudinis pro sicut. Hispane, alsí como, o como, hoc modo, vt sol quando altissimus est minimas facit vmbas, ita vir bonus est quando in gradu est, humilissimus se prēbet. Vtrunque modum tamen tum indicatiuum, tum subiunctiuum habere possunt, vt salutabis, ita & resalutaberis, vt se mentem feceris, ita & metes. Sexto, est causalis efficiens, eodem modo quod vt pote, seu quippe,

Sic, Ioannes non habet multum sapientiæ, vt qui paruę est etatis. Senes nemini fidunt, vt quibus omnia sunt suspecta. Non est tibi posthac habenda fides, vt qui bis iam peierasti, vel vt qui bis iam peieraris.

Vt quando aduerbium est, multifariam vsurpatur, Primò, interrogatiuum est, Hispa. Quomodo, vt vales? vt valuisti haectenus, id est, quomodo vales, vel quomodo valuisti. Secundò, est aduerbium optantis idem valens, quòd vtinam, sic, ò summe Deus, vt ego aliquando cum his facinoribus respiscam, vt te dii perdāt. Tertiò, est aduerbium admirantis, idem valens quòd quomodo, sic, Adolescens ille, vt eleganter loquitur. Quartò, Aduerbiũ est temporale, significat postquam, exquo, Sic, vt gutur vino optimo coluerim, pica ero loquatior illum vt vidi, nũquam vidi postea. Quintò, aduerbium qualitatis, capitur pro pro vt, vel secundum quod, Sic, Respondi tuis vt æquum est. Magna habenda est gratia si quis quid reddat, vt nunc sunt tempora & mores. Sextò, aduerbium quantitatis, id est, quantò, cui respondet tantò eique postponitur ita vt superlatiuis nominibus vel aduerbijs vtrinque iungũtur, Sic, vt Quęque mulier pulcherrima est: ita se arrogantissimã prebet. Cicero, Nã vt quisque (inquit) est vir optimus, ita difficilimè esse alios improbos suspicatur. Pro eo ac, & pro atque vsurpantur pro ita vt, sanè quàm pro eo ac debui, grauitèr molestèq; tuli, id est, ita vt de-

bui. Denique vt his particulis ornatè sæpe succedit, adeo, tot, tam, talis, & tantus, vt adeo superbus est, vt nemini cedat, talis est lectio, vt tædio compleat, tantus est me⁹ in te amor, vt nec verbis, nec literis exprimere possim. Quæ omnia quod particula repudiât. Quare nõ rectè dicitur timeo quod magister sciet, sed timeo vt magister sciat, vel timeo vt ne sciat. In similibus eodem iudicio vtendum est.

¶ De constructione aduerbij comparatiui & superlatiui.

EX aduerbijs, quibus vti cum regimine aliquando solemus, quæ comparatiua dicuntur, ablatiuum exigunt, vt amandus est Deus plus cunctis rebus, sunt autem talia aduerbia comparatiua in voce similia nominibus comparatiuis generis neutrius, vt dultius, fortius, sapientius, plus, minus, Dicendum tamen magis vel magè pro maius. Aduerbia autem superlatiua genitiuum exigunt, vt canis omnium dulcissimè. Et sunt talia aduerbia superlatiua in voce similia superlatiuis nominibus genitiui casus generis foeminini, vt sapientissimè, fortissimè, &c.

¶ De constructione aduerbij demonstrandi & vocandi.

EN & ecce, demonstrandi sunt aduerbia, quæ nominatiuum vel accusatiuum exigunt, vt en Paulus vel Paulum, Ecce homo vel hominem. Aliquando in sacris literis mysterium signifi-

GRAMMATICAE

cat, vt ecce virgo concipiet. Præterea en, & ecce componuntur cum pronomibus hic & ille, vt eccum, eccam, eccum, eccos, eccas, eccos, Ellū, ellam, ellum, Ellos, ellas, ellos, Per aduerbia exponuntur, nō per nomina, per ecce & hic, Posteriora verò per ecce & illic, vt eccum Petrum, id est, ecce hic Petrum, ellum hominem, id est, ecce illic hominem. Hem etiam est aduerbium demonstratis, quod frequenter apud poetas reperitur. Vt Terē. Hem Dauum tibi. Idē Hem alterum, nescio quid de amore loquitur.

Terent.
idem in
Eunuch.

¶ De, O, & heus.

Aduerbia vocandi, vt, ò, heus, vocatiuum exigunt. Vt, ò, Petre, heus bone vir.

¶ De constructione aduerbij loci, temporis ac quantitatis.

Aduerbia loci, vt vbiuis, vbicunq; & c. Aduerbiaque temporis, vt tunc, interea, & c. Aduerbia quoque quantitatis, vt tantum, quantum, plus, plurimum, Multum, paulum, parum, minimum, nimium modicum, minus, satis, abunde, & cætera huiusmodi. Exigunt genitiuum, vt vbiuis loci, vbicunq; episcopatus, vbique terrarum, vbiq; gentium, nusquam gentium. Eò loci, tunc temporis, interea loci. Multum virium, multum sapientie, Parum virtutis, Paulum pecunie, plus doctrine, plurimum vini, minimum aquæ, modicum panis, minus frontis, fraudis abunde, satis lucri, & c. Aduerbia loci interrogatiua quibus omnem loci differentiam interrogando com

prehendimus sex sunt nimirum, vbi, quò, vnde, quà, quor sum, quousque. Si de loco in quo querendum sit vtimur aduerbio, vbi, siue ab eo composito, vbinam, Vt vbi siue vbinam est Antonius? Si vero de loco ad quem, vtimur quò, vt quò proficisceris? Si autem de loco à quo, huic muneri prestando deseruiet vnde. Vt vnde venis? Si de loco per quem id præstabit aduerbium, quà, vt quà iturus es? Si de loco quem versus, id supplebit, quorsum, vt quorsum tendis? Si de loco quem vsq; , id efficiet quousq; , vt quousque iturus es? De singulis igitur aduerbiis, eo ordine, quo proposita sunt differamus.

De vbi, siue vbinam.

VBi & vbinam querunt de loco in quo, & capiuntur tribus modis, interrogatiue, vt vbinam fecisti latinitatis tyrociniū? Infinite, vbi sit, nescio Relatiue, vt ego totam Italiam peragraui, vbi tu nunquam pedem posuisti. Ad interrogationem factam per vbi, aut respondemus per nomina, aut per aduerbia, si per nomina, aut illa sunt propria, aut appellatiua, si propria, hoc est, quæ urbium, vel oppidorum, Castrorum, Castellorum, aut pagorum sunt propria nomina, quæ Castellana lingua dicuntur nombres de ciudades, villas, o lugares, aut declinantur per primam vel secundam declinationem, aut tertiam. Si per primam aut secundam, ponuntur in genitiuo aduerbialiter, vt si qui interroget, vbi est pater tuus? Respondebis Cōpluti, Salmanticæ,

Toleti, Romæ, Lutetiæ, Londini, Mafsiliæ, Excipiuntur quæ pluraliter tantum declinantur, quæ licet primæ aut secundæ declinationis sint, non in genitiuo sed in datiuo potius aut ablatiuo ponentur vt est Athenis, Burgis, Parisijs, Cumis, Si per tertiam eâ collocabimus in datiuo, vt est Carthagini, Tyburi, prænesti, Hispali, Bilbili. Poeticè tamē ponuntur aliquādo in ablatiuo, vt militaui Carthagine, prænesterelegi.

Si verò sint appellatiua, aut propria maiorū locorum hoc est, prouinciarum siue regionum ponuntur in ablatiuo medijs præpositionibus, in, sub, super, vt vbi est pater; in foro, in Curia, in Italia, in Germania, in Gallia, sub tecto, super viridi arbore, Licebit etiā ea apponere in accusatiuo medijs præpositionibus, Ad, apud, iuxta, propè, vt ad forum iuxta Galliam, prope Germaniā. Quod si per propria virorum & fœminarum respondere velis, ea pones in accusatiuo cum apud, vel in ablatiuo & cum, vt vbi cœnasti? apud Petrum, id est, in domo petri, vel cum petro, id est, simul cum petro. Sunt tamen septem nomina appellatiua, quæ priorū rationem sequuntur, ponunturq; aduerbialiter sicut illa superiora, ea sunt, togæ, militiæ, domi, ruri, belli, humi, terræ, vt domi bellicque simul viximus Ruri educatus est, iacet humi, terræq; conditus est pro intra terram. Verūm apud autores quos legi, quando volūt significare. Hispa. Enla paz y enla guerra, Domi militiæq; aiunt, vt Cicero. Quorum

virtus fuerat domi, militiaeque cognita. Sallustius. Sed mihi multa legenti, multa audienti quae populus Romanus domi, militiaeque mari atque terra, praecleara facinora fecit. Quam locutionem per belli & domi enunciant alij. Sallustius. paucorum arbitrio belli, domique Respublica agitabatur. Cicero. praeterea quibuscumque rebus vel domi vel belli potuerunt. In bello & in pace dicunt quoque auctores. Vt liuius. Non in bello solum, sed etiam in pace habuit.

Cic. lib. 1.
Tusc.

Sallusti. in
Catili.
Sallust. 3.
iugurt.

Cic. lib. 2.
offic.

Liui li 4.
ab urbe
cond.

Notabis tamen, autores aliquando per ablativum fuisse locutos, domi siue in domo, rure siue in rure, aut in rure, togae & belli, siue toga & bello Plinius. Et in domo turba externa acta est. Cicero, in domo tua est inaedificatum sacellum, nam haec nomina non adeo sunt his regulis obnoxia, ut non suo iure, hoc est, in morem appellatiuorum praerunq; construuntur. Notabis etiam genitiuum domi non coniungi nisi cum quinque pronomibus, meae, tuae, suae nostrae, vestrae, & vno nomine alienae, ut erae domi meae, tu eras domi tuae. Cicero. Malim sine periculo esse domi meae, quam cum periculo alienae. Plautus. Quid tibi negotij est domi meae Si caetera iungas adiectiua, loqueris per ablativum, ut habito in domo publica, priuata, honesta, infami, materna, paterna. Quare licet recte dicatur, sum domi tuae, non tamen sum domi pulchrae, sed in domo pulcha. Si adiungas substantiua, ea collocabis in genitiuo, ut ego eram domi Caesariae.

Plin. 33.
ca. 1.

Cic. De au
ruspicum
responsis.

Cic. pro
domo sua

Plaut. in
Epid.

Cic. Phili
pp. 2. ris, Domi Pompei, Domi huius, aut illius. Quòd quia nonnulli acerbè reprehendunt, vno aut altero loco Ciceronis verum esse conuincam, is ergo inquit. Qui autem tibi venit in mentem, redigere in memoriam nostram, te domi P. lentuli esse educatum. Et idem Cicero. Clodius deprehensus Domi Cæsaris, idem quoque Cicero. Huius Domi est mortuus.

Si verò per aduerbia velis respōdere, vteris his, quæ sequuntur.

Hic	Aqui
Isthic	Enesse lugar
Illic	En aquel lugar
Vbi	En donde
Sicubi	Si en alguna parte
Necubi	En ninguna parte
Alicubi	En alguna parte
Vbiuis	En qualquiera parte
Vbiq;	En todo lugar
Vbi vbi	En qualquiera lugar
Vbicunq;	En qualquiera lugar
Vbilibet	En qualquiera lugar
Alibi	En otro lugar
Vtrobicq;	En ambas partes
Ibi	Ay
Ibidem	Enel mesmo lugar
Inibi	Enel mesmo lugar
Vsquam	En algun lugar
Nusquam	En ningun lugar

Vspiam

Vspiam	En algun lugar
Intus	Dentro
Foris	Defuera
Super	Arriba
Supra	Arriba
Infra	Abaxo
Subtus	Debaxo.

¶ De Quò.

QUò quarit de loco ad quem, Capitur interrogatiuè, Vt quò proficisceris? infinitè, quò proficiscaris nescio, Relatiuè, vt null⁹ est orbis angulus tam reconditus, quò huius fama non peruenit. Ad interrogationem per quò, aut respondeamus per nomina, aut per aduerbia, si per nomina, aut ppria, aut appellatiua, si ppria sint, cuiuscūq; fuerint declinationis & numeri, ponuntur in accusatiuo absq; prepositione, Vt si quis roget, quò proficisceris? Respondebis, Complutum, Salmanticā, Romam, Burgos, Athenas, Bilbilem, Hispalim, si sint virorum propria, locātur in accusatiuo cum, ad, Vt ad Petrum, ad Ioannem.

Si sint appellatiua, aut propria regionū siue prouintiarum, ponuntur in accusatiuo cum prepositione in, vel ad, vt ad Ciuitatem, ad agrum, in sylvam, in Galliam, in Italiam, in Angliam, in Germaniam, Excipiuntur duo appellatiua, rus, & domus, quæ normam priorum sequuntur, & in accusatiuo collocantur sine prepositione, vt eo rus,

domum. Si verò respōdeas per aduerbia respōde
bis per ea quę significant locū ad quē, qualia sunt.

Hiuc	Aca
Istuc vel istò	A esse lugar
Illuc, vel illò,	A aquel lugar
Siquò	Si algun lugar
Nequò	A ningun lugar
Aliquò	A alguna parte
Aliò	A otra parte
Vtròq;	A entrambos a dos lugares
Vtròlibet	A qualquiera parte
Vtròuis	A qualquiera parte
Quoquò	A qualquiera lugar
Quouis	A qualquier lugar
Quocunq;	A qualquiera lugar
Eò	A aquel lugar
Eòdem	Al mesmo lugar
Intrò	Adentro
Foras	A fuera
Sursum	Arriba
Deorsum	Abaxo
Dextrorsum	Ala mano derecha
Sinistrorsum	Ala yzquierda
Vtrò	Aque parte
Quopiam	A alguna parte
Quoquam	A alguna parte
Quorsum	A que parte
Quousq;	Asta donde
Nusquam	A ninguna parte.

EXigit etiam quò nonnunquam gerundium substantiuum accusatiui casus cum prepositione, ad, vel simili, vt vado ad colendum vineam. Nonnunquam etiã gerundium adiectiuum etiam accusatiui casus cū simili p̄positione, vt vado ad colēdū vineā. Idē quoq; per prius supinū potest dici, vt eo cultū vineā. Insuper & p̄ participiū futuri in rus, & per subiunctiuū, vt eo culturus vineam, vel vt colam vineā, si sensus esset passiuus, per participiū futuri in dus loquendum foret, vt eo videndus ab illo.

¶ De Vnde.

VNde significat locum à quo, Capitur interrogatiuè, vt vnde venis? Infinite, nescio vnde venias. Relatiuè, vt ab vrbe veni tribus horis, vnde tu eodem temporis spatio nunquam venire potuisti, ad interrogationem per vnde, aut respondemus per nomina aut per aduerbia, si per nomina, aut propria, aut appellatiua. Si sint propria, ponuntur in ablatiuo sine prepositione, cuiuscunq; fuerint declinatiōis & numeri, vt vnde venis? Toledo. Salmantica, Compluto, Hispali, Bilbili, Burgis, Parisijs, vt ego discessi lōdino, reuersus sum re quarta hora. Quòd si sint propria viroꝝ, ponuntur in ablatiuo cum, a, vt vnde venis? à Petro, id est, à domo Petri.

Si verò respōdeam⁹ per appellatiua, aut p̄pria prouinciarū, ea ponem⁹ in ablatiuo interiectis his prepositionibus, a, ab, e, ex, de, vt ab olimpo, à tiberi, è p̄edio, ex Italia, De vrbe. Excipiuntur duo

appellatiua, rus, domus, quę in ablatiuo sine præpositione ponuntur more priorum, vt rure, domo, si per aduerbia respondere placeat, respondabis per ea quę significant locum à quo, Qualia sunt.

Hinc	De aqui
Istinc	De este lugar
Illinc	De alli
Sicunde	Si de algun lugar
Necunde	De ningun lugar
Aliunde	De otra parte
Alicunde	De algun lugar
Vndeuis	De qualquiere lugar
Vnde vnde	De qualquiere lugar
Vndecunq;	De qualquiere lugar
Inde	De ay
Indidem	Del mesmo lugar
Intus	De dentro
Foris	De fuera
Vtrobiqu;	De entrambas a dos partes
Vtrinq;	De vna parte y otra
Vndiq;	De cada parte
Superne	De arriba
Inferne	De abaxo
Calitus	Del cielo
Eminus	De lexos
Quòminus	De cerca.

EXigit etiam hoc aduerbium vnde, nonnūquā
nomen verbale in ablatiuo cum præpositio-

ne, vt venio à cœna, non autem de cœnando, quoniam gerundium ablatiui non potest determinari à verbo significanti motum explicitum, Non em̄ dices, venio ab orando, sed ab oratione potius, nō redeo à spectando, sed ab spectatione, non reuertor ab orando, sed ab oratione, non venio de cœnando, sed à cœna, Vbi autem sensus esset passiuus vt̄dum foret participio pr̄teriti temporis, vt venio visus.

¶ De Qua.

QVà quærit de loco per quem. Capitur interrogatiuè, vt qua itur⁹ es: infinite, nescio quâ sis iturus. Relatiuè, vt ego hac profectus sum, quâ tu non. Ad interrogationem per quâ, aut respondemus per nomina, aut per aduerbia, si per nomina, aut per propria, aut per appellatiua, si per propria, cuiuscunq; sint declinationis & numeri, loquemur per ablatiuum, vt iturus sum Roma, Toletum, Burgis, Parisijs, Bilbili, Hispali, Carthagine. Si per appellatiua, aut propria Prouinciarum, per accusatiuum, cum per, vt iturus sum per forum, per Galliam, per Germaniam, per Italiam eundem est Greciam petenti. Excipiuntur rus, domus, quæ in ablatiuo ponuntur more priorum. Si per aduerbia per ea respondebis quæ significat locum per quem, Qualia sunt.

Hac

Por esta parte

Istac

Por esta.

O. iij

GRAMMATICAE

Illac	Por aquella
Siqua	Si por alguna parte
Nequa	Por ninguna parte
Alia	Por otra parte
Quaquã	Por qualquiera parte
Quacunq;	Por qualquiera parte
Quaqua versus	Hazia qualquier parte
Rectã	Por camino derecho.

¶ De Quorsum.

Quorsum querit de loco ad quem versus, tale habet regimen, quale hoc aduerbiũ, quò, diximus habere super addita tantum hac prepositione versus in fine. Capiunt interrogatiue, vt quorsum tendis? In finem, ignoro quorsum tua verba tendant. Relatiue, vt tendo Complutum versus, quorsum tu non tendis. Ad interrogationem per quorsum aut respondemus per nomina, aut per aduerbia, si per nomina, siue propria, siue appellatiua sint, per accusatiuum cum versus respondebimus, vt quorsum tendis? Romanam versus, Italianam versus, in orientem versus. Item cum prepositione, ad, in principio ad Cordubam versus, ad Germaniam versus, Si per aduerbia, per ea que finiuntur in orsum respondebis. Qualia sunt. Horsum, Istorsum, Illorsum, Sinistrorsum, dextrorsum, Sursum, Deorsum, Aliorsum, & similia.

¶ De Quousque.

Quousque querit de loco quem usque. Consimiliter sequitur regimen huius aduerbij quò,

super addita hac prepositione usque in fine. Capi-
tur interrogatiue, Vt quousque iter fecisti? infini-
te, nescio quousque iter feceris. Relatiue, vt iter
feci Toletum usque, quousque tu non fecisti. Ad inter-
rogationem per quousque, aut respondeo per no-
mina, aut per aduerbia, Si per nomina, siue appella-
tiua, siue propria loquemur per accusatiuum cum
prepositione usque, que semper postponitur, que
admodum & versus, vt quousque iter fecisti? Ro-
mam usque. Italiam usque, Domum usque. Item per
usque & ad, usque ad Massiliam, usque ad Galliam, usque
ad Germaniam. Si per aduerbia per ea que terminan-
tur in usque responsum dabimus, qualia sunt, huc
usque isthucusque, illucusque, & hactenus. Atque de
aduerbijs localibus hæc quidem satis.

¶ De dudum, nuper ac pridem cum
compositis.

Dudum & iam dudum aduerbia temporalia
de paruo tempore dicuntur, teste valla. Dimi-
dia. s. horæ, vel horæ vnius, duarum vel trium, aut
certè breuissimi temporis, Hispanè, agora poco ha.
Rato ha, media hora ha, vna hora, tres o quatro.
Nuper, pridè etiã & iam pridem temporis aduerbia,
De longiori tempore dicuntur. Nimirum decem aut vi-
ginti dierum, sex mensium, medijs anni, vnius, duorum
ue annorum, vt longioris seu breuioris pro conditio-
ne materie, Hispana. poco tiempo ha, pocos dias ha,
muchos dias ha, muchos años ha, Diez o veinte

seis meses, medio año, vn año, o dos. Sed dudum
 & nuper seu pridem significant actum transeuntē
 id est, rem siue actionem quæ non insistit, sed sta-
 tim transit, & pro maiori parte postulat tempus
 præteritum. Iam dudum & iam pridem insistentē
 & manentem, id est, rem siue actionē quæ insistit
 & immoratur, & tempus præsens frequētius utiq;
 postulat, nonnunquam etiam præteritum, vt du-
 dum intraui, & iam dudum te expecto, id est, hora
 aut semihora est, vel duæ, vel tres, vel (vt multū)
 quatuor, ex quo intraui, & ex quo te expecto, sed
 ipsa actio intrandi non insistit, sed statim desinit.
 Secus autem expectandi actio. Item nuper Salmā-
 tica redij. Pridem tuus parens suum diem obiit, &
 iam pridem Salmantica vitam ago, id est, tres sunt
 dies, vel menses, vel vnus est annus, ex quo Salmā-
 tica redij, & tuus parens suū diem obiit, & ex quo
 Salmantica vitam ago. Hic continuatio intelli-
 gitur temporis. Illic minimè, hic significatur mora
 qua in hoc loco immoratus sum, ille momentum
 illud applicationis. Possunt etiam hæc aduerbia
 interrogatiuè poni, anteposita particula quàm, vt
 quàm dudum septima hora sonuit? Quàm pridem
 uxorem duxisti? Respondebimus eleganter negā-
 do cum particula non, & ita, vt non pridē aut nō
 ita pridem matrimonium contrari, nō ita dudum
 septima sonuit, vel iam dudū. Nuper & quàm per-
 pulchrè copulauit Lodoicus viues in exercitatio-
 ne Linguae latinæ, in refectōne scholastica Mag.

Quàm nuper cepisti studere? Nep. Abhinc annos tres. Abhinc idem est, quod ex hac die, iūgitur accusatiuo, vel ablatiuo temporali, tam præteriti tēporis, quàm futuri, vt horum pater abhinc duos & viginti annos mortu⁹ est. Abhinc trib⁹ annis hoc factū est, pro eo quod rusticè dicitur, habet octo-decim annos ex quo mortuus est, vel habet tres annos, vel tres sunt anni ex quo factū est, septimo abhinc die isthic me videbis.

¶ De olim, & diu eorumq; cōpositis.

Olim aduerbium temporis, non solum præteritum tempus, sed etiam futurū significat. Hispanè, En tiempo pasado, o venidero, o en algun tiempo, vt olim literæ in pretio fuerunt, Olim te panitebit ineritiæ tuæ. Iam olim, vel olim iam tēpori adiungitur præterito, & significat multo iam tēpore. Hispanè, ya ha luengo tiēpo, vt iam olim à principio illud statueram, tempori etiam adiungitur præsentis, vt iam olim homines desiderant liberalem cæli temperiem. Tēpori præterito ac præsentis simul, vt iam olim mihi summa necessitudine iunctus es, id est, ex multo tempore & adhuc, iam olim barbaris odio sunt literæ, id est, diu fuerunt, & adhuc sunt.

Diu, iam diu, tam diu, & quam diu in exequentibus rebus præteritis, aut quibuscunq; longum tempus absument, ideo cauendum est hic, ne verba, quæ momentaneam habent actionem his verbis

applicemus, vt diu equitavi, apud te diu manebo. Non autem iam diu recessi, sed dudum, aut nuper recessi, licet recte dicatur, iā diu est opus publicatum, & iam diu vxor mihi ducta est, nō aliter quā si dicatur, opus iam diu est publicatum, adhuc tamen elimenare non desino, & vxor mihi iam diu ducta est, & adhuc tamen virgo est. Significat em̄ hic continuationem temporis quo opus quidem publicatum est, vxor verò ducta manet ac perseverat, quod in illo superiore non fit. Ideoque tuba dudum, aut iam dudum sonuit, non iam diu sonuit, & idem in cæteris. Diu etenim & iam diu temporis continuationem significat. Et hæc aduerbia temporalia reddunt suppositum verbo substantiuo, loco nominis, vt diu est quum patrē & patriā pro sapientia reliqui.

¶ De donec, dum, quoad, quousque
quoadusq; & alijs.

Donec, aduerbiū temporis significat quoad, vel quousque vel vsque ad, Hispanice, miētras que, hastaque, hasta tanto, hasta quando, iungitur autem tam indicatiuo modo, quā subiuuctiuo, & cuius etiam tēpori, De presenti exemplum, vt dabo operam voluptatibus donec viuo, De præterito, vt ego nunquam te amare destiti, donec à me recessisti. De futuro exēplum: Vt donec soror mea grauis, geminā partu dabit prolem, ego minime ducam vxorem. Ad eundem etiam modum cum omnibus subiuuctiuis temporibus iungitur

vt literas colam, donec moriar, id est, vsq; ad mortem. Pecus & familia quæ domi tuæ erunt, pignori summam, donec pecuniam satisfeceris seu delegaris, Ad me non scribas, donec tibi quod pollicitus sum effecero. Accipitur etiam donec pro quâ diu, modum indicatiuû alciscit, vt donec eris felix multos numerabis amicos, id est, quâ diu eris felix.

Dum, aduerbium temporale est, modò pro donec seu quâ diu ponitur, Hispane, miêtras que, hastaq; , hasta tãto. Et duob⁹ modis accipitur, ideoq; in priori sensu amat indicatiuû, in posteriori subiunctiuum more donec, vt ego magna voluptate afficior, dum apud te viuo. Tantisper te meû filiû dici volo, dum, quod te dignum est facies, id est, quâ diu apud te viuo, quâ diu facies. Expectabo hic petrû dum veniat, id est, donec veniat, modò pro quâdo, vt dũ nos prædebamus, tu applicuisti, id est quando nos prædebamus. Modò pro postquã, quû iungitur præterito subiunctiuui, vt dum audieris præceptoris lectionẽ, sit tibi cura infingendæ memorię, id est, postquã audieris. Quâdo aut in cõpotione ponitur post nec, vel nõ, vel haud, semp aduerbiû tẽporis est. Vt necdũ, nondũ, hauddũ, pro nõ ad huc. Interdũ etiã syllabica est adiectio, vt adedum paucis te volo. Componitur cum qui, vt quidum, cum age, vt agedum, cum modo, vt dummodo, & cum taxat, vt dumtaxat.

Quoad, idem quod donec, quamdiu, quousq;, Hispane, hasta quâdo, hastaq;, hasta tãto, & modò

ad präteritū refertur, vt te expectaui domi, quoad aduenisti. Modò ad futurum & hoc frequentius, vt te summo prosequar amore, quoad vixero.

Quousque, aduerbium temporis pro quamdiū, Hispanè. Quanto tiempo, vt quousque ero vobiscum, id est, quamdiu. Interdū significat vsque ad quod tempus. Hispanè, hasta quando, vt quousque tibi visum fuerit, legam. Idē significat vsquequo, pro quādiu, vel vsque ad quod tempus, vt vsquequo dormias, id est, quādiu, seu vsque ad quod tempus. Aliquādo capitur interrogatiuè, vt quousque tandem abutere patientia nostra? Quousque humi defixa erit mens tua? Interdum relatiuè, vt si dicas quousque volui scripsi. Interdum aduerbium loci idem valet quod ad quem vsque locum. Capitur interrogatiuè, infinitè, & relatiuè. De quo abundè multa supra diximus in tractatu nostro in aduerbijs loci. Quousque eiusdem significationis est cū donec, vel quousque vt nihil te impedio, quoad usque rem pergas.

¶ De tantisper, paulisper, aliquantisper, parumper & similibus.

Tantisper aduerbium temporis in prioris orationis parte locatur, pro tādīu, seu tanto tempore, Hispanè, tanto tiempo, o en tanto que, exigit quantisper pro quādiu, vel donec, vel dum, vel quoad, vt tantisper te diligam, quāntisper fueris bonus, potest & poni solum, vt tantisper te expectabo, hoc est, tanto tempore, postulat post se aliquā

do dum pro donec, seu quādiu, vt tantisper mihi gratus es, dum boni viri fungaris officio, tātis per te meum dici volo, dum quod te dignū est facies, hoc est, quādiu facies. Sequitur interdum loco ad uerbij dum, istud aduerbium quoad pro donec, vt tantisper hac re utar, quoad melius inuenero, Quantisper etiam ornatè interrogat de tempore, vt quantisper dormies? Pro quanto tempore, idē fit per quādiu, vt quādiu id factum est? Hinc annus incipit vicesimus. Et quod per tantisper dicitur & quantisper, dici etiam potest per tandiu, & quādiu, vt tandiu deo seruiam, quādiu viuam, Ego tandiu requiesco, quādiu ad te scribo, Similiter idem dici potest per eousque cum sibi socio quousque, & per eatenus cum suo correlatiuo quatenus, Circa quas similesq; dictiones correlatiuas notandum est ornatè auferri posse priorē, vt seruiam tibi quādiu voles, pro tādiu tibi seruiā quādiu voles. Alia quoque aduerbia exiguam temporis moram significant, vt paulisper, parūper, pro pauco tempore, aliquāntisper pro aliquo tempore, vt heus amice mane paulisper, tu velim animū à me parūper auertas. Sine me aliquāntisper quiescere in lecto, donec elucescat.

¶ De nudius tertius, nudius quartus,
cum alijs pridie, & postridie.

ADuerbia temporis sunt hæc, De die præsentī, hodie. Hispanè, oy, quasi hoc die, vnde ho-

diernus, a, um; Hispane, cosa de oy, vt hodiernus dies. De precedenti, heri, Hispane, ayer, siue here vtroq; enim modo dicitur, vnde hesternus, a, um, Hispane, cosa de ayer, vt dies hesternus, nox hesterna. De die autem qui praecessit hesternum, Dicimus nudius tertius, Hispane, Antiyer. Et de superiori adhuc nudius quartus, scilicet nunc de die tertio vel quarto, post illos nudius quintus, nudius sextus, id est, nunc nudius quintus, nudius sextus. Nam ultra nudius quartus licet progredi, vt Calepinus asserit, quanuis valla non concedat. Et quam pulchre copulauit Lodoicus viues in exercit. lingue latinae, in refect. Scholastica. Mag. Quampridem illic venisti: Nep. Nudius sextus. De die vero qui sequitur hodiernum dicitur Cras, Hispane, Mañana. Vnde Crastinus, a, um, Hispane, cosa del dia siguiente. post illum dicitur perendie, Hispane, vn dia despues de mañana. Et ista adiectiua, & quaecunq; alia descendunt ab aduerbijs temporalibus habent penultimam breuem vt à diu, diutinus, à sero, serotinus, ab horno, hornotinus.

Pridie componitur à prior & dies, quasi prior die, Hispane, el dia antes o vn dia antes. Postridie componitur à posterus & dies, quasi dicas postero vel sequenti die. Hispane, el dia siguiente, o vn dia despues. Referuntur autem tam ad tempus iam praeteritum, quam ad tempus etiam futurum. Ad tempus praeteritum sic. Pridie quam has literas scripsi, tuas recepi. Ad futurum sic. Pridie quam ma

re intres sacrificium facito, id est, die precedenti, postquam aut literas scripsi, aut mare intrabis. Itē postridie quā recessi me alloquitur es, postridie quā urbem intrem, te salutabo. Tripliciter verō per has particulas licet orationem variare. Primò per genitiuū, vt pridie natalis mei mater grauissimis doloribus premebatur, Pridie natalis domini ci dictabo vobis carmina, postridie crucis dominicę Magdalena parauit aromata, postridiē mei recelius, quod mihi pollicitus es, facies. Interdū per hos genitiuos pridie eius diei, & postridie illius diei quā aut hæc feci, vel faciam. Secūdo per accusatiuum, vt pridie omnium sanctorum cælebritatem cathedram obtinui, pridie natalem domini recedam, iturus Romam, postridie crucem dominicam pater mortem obiit. Postridie festum sancti Petri mare intrabo. pridie seu postridie calendas nonas, vel calendarum, nonarum, iduum Ianuarij idus Februarij ad te scripsi, scribāq; dū fuerit otium Tertiò cū particula quā & cū verbo, vt pridie eius diei quā tuæ redditæ sunt mihi literæ, ad te proficisci statuerā. Postridiē illius diei quā Romā veni febris laborare cæpi. Pridie quā dominus pateretur cum discipulis, cœnauit. Postridie quā dominus affixus est cruci, Magdalena parauit aromata. Ponitur etiam aliquando absolutè sine casu & aduerbio, vt has ad te literas Calendas Ianuarij dedi, tuas autem pridie accepi.

¶ De continuò, statim, protinus
cum non.

Continuò, protinus, statim, aduerbia sunt tem-
poralia, significantq; idem quod illico, hispa-
nice, luego ala hora, sin algun medio, vt continuò
venio, id est illico. Continuò ad te veniam id est,
semper assidne. protinus (vt spero) videbo gloriã
Dei, id est, illico. Protinus ludos & spectacula vi-
debo, id est, procul & á longè. Non vel nec cū his
aduerbijs continuò, protinus, statim facit vt sit ea-
dē significatio, quę est non ideo, Hispanè, no por
ello, vt tametsi diuitijs abūdes & genere supbias,
non continuò seruiendum est tibi ab omnibus, id
est nō ideo. Etiã si plæraque verissima dixeris, nō
protinus omnibus tuis verbis fidem habebo. Qui
tibi assentatur, is non statim amicus putandus est.
Et quia oratio quę fit per negationem componi-
tur etiam cum interrogatione num ideo, inde fit,
vt illa aduerbia continuò, protinus, statim, cum in-
terrogatione significant num ideo. Hispanuè, y co-
mo por ello, vt continuò ne si ille stultè dixit, tu
stultius facies? id est, num ideo? Protinus ne manci-
pium credis habere perpetuum, quia me vno die
pane secundo aluisti? Et sic, statim ne iudicabo te
sapientem, quia in re vna scopum tetigisti?

¶ De simul, vnà, pariter.

Simul aduerbium est temporale significat sta-
tim quum, postquam, desiderat orationem du-
plicem

plicem vt ſententiam compleat, Hiſpanè, luego q̄
o despues que. Et interdum quidem ponitur per
ſe hoc modo. Simul pedem in hanc ciuitatem in-
xuli, ſalutauit tuo nomine parentes & propinquos
tuos. Interdum autem cum particula ac ſiue atq;
hoc modo. Simul atq; nidum leti mei deſero, Deū
in auxilium inuoco . Gratiſſimum mihi feceris ſi
epiſtolam ad me, ſimul atq; adeptus eris, miſeris.
In eadem etiā ſignificatione dicimus ſimul ac pri-
mum, ſimul primum, ſimul vt, vt ſimul ac primū,
ſimul primum, ſimul vt mare intraui, exorta eſt
tempeſtas. Idē quoq; cum ornatu exprimi poteſt
per cum primum, vt primū, & vbi primum, vt cū
primum veneris, faciam quod iuſiſti, vt primum
domum intraui nuntium offendi, vbi primum pe-
riculis ac morbo defunctus fueris, ad me obſecro
viſurus ocyſſimè iter arripies.

Simul etiam eſt copulatiua coniunctio, & nūc
geminatur in oratione, & habet quaſi eādē vim
quā cum & tum, ſiue partim, hoc modo, ſimul
victum ſimul veſtitum à me liberaliter accipies,
nihil eſt quod aliundè queras. Nūc ponitur ſimul
&, & ſimulq; in medio duarum partium pro dein-
de, atq; etiam, vel prætereà, vt quum dicimus. vxo-
rem deſidero claris natalibus ortā ſimul & hone-
ſtis moribus præditā, vir fortis ſimul & prudēs,
ſordidum ſimul & ſumptuoſum, ſuperbo ſimul ac
procaci faſtu. Nunc ponitur ſimul in principio ge-
minata coniunctioe &, vt miſerrimi animi eſt ſi-

mul & diuitias amare, & anxie custodire. Præterea simul, vnà, pariter, cōgregatiua sunt aduerbia, Hispanè, juntamente y en vno concordamente de compañía, vt dabo tibi libros pariter, vel vnà, vel simulq; omnia necessaria. Pariter enim cum vita sensus amittitur. Si in Italia Pōpeius consistit, erimus vnà. Pariter interdum significat ex æquo, hispanè, yualmente, vt pariter queso dispartiantur bona patris. Interdū similiter, vt hæc mulier hunc habet filium pariter moratum. Dicimus venuste simul tecum, nobiscum, & simul cū aliquo, vt optimi Ciues fruuntur nobiscum simul hac Ciuitate.

¶ De profecto, utiq; nempe, cum alijs.

Profecto, certe, nimirum, nempe affirmatiua sunt aduerbia, per quæ respondemus eleganter quādo nosmetipsos interrogamus. Hispanè, Ciertamente. vt quisnam breui doctrina plurimum consequetur, is profecto qui nullā horā patietur ocio sanū adire. Licet idem facere per certe, vt quis tibi hoc dixit, certe nullus. Et per nimirum, vt quis hæc renuntiat? Is nimirum qui interfuit morti. Sed vsitatum omnium maximè est nempe, vt à quo isthuc audisti? Nempe à Petro. Vbi fecisti latinę linguæ tyrocinium? Nempe Valentie sub Ioāne Nunesio viro docto, ac probō. Nonnunquā sine interrogatione, vt nempe hoc querebat, nempe hoc assidue dixit. Nempe enim in hoc plurimum laboris exhausti.

Profectò interdū affirmat, vt profectò sic est, vt nuntius retulit, id est, Ciertamente, Idem facit nimirum, vt multa mihi narrauit tabellarius, quæ nimirum verbis ac literis consequi minimè possum. Summitur etiam pro sine dubio, vt nimirum hoc illud est, quod mihi amicus ille vet⁹ scripsit, se velle vti consilio meo. Et etiam pro videlicet & nempè. Sanè tum affirmatiuè sumitur pro certè, vt ita. Sanè est, sanè verò tum pro valde cum positivo, vt natus sum amicum sanè fidelem, Homo est sanè nobilis, vir sanè literat⁹, id est, valde, interdum cum superlatiuo, vt natus sum amicum sanè rapacissimum, gessi bellum sanè difficilimum. Habet etiam officium permuttendi quoties aliquid aduersario tribuimus, vt fit sanè vt ais, ita fit sanè vt vis, dicat sanè Grammaticus quicquid velit nihilo pendo, non asis facio. Vtique simpliciter affirmat, vt hæc sunt sermoni vtique latino minus necessari. Interdum pro eò quod est præsertim benè usurpatur, vt scio me munificum & liberalem vtique quando sum ex sextentia pransus. Certè præterquam quod affirmat, habet officium stenuandi, Hispanè, alomenos, o siquiera, huic similes sunt at, & saltem, siue per compositionem, at certè, at saltem, vt non potero tangere, certè potero videre, vel at certè, vel at saltem. Adiungitur autem illud at, quomodo iungitur sed cū tamen, licet alterum eorum sufficeret. Significat enim nonnunquam at, idem quod saltem, vt & si emunctus pa-

rum iſthuc noſter libellus, ſit, at vtilis, at iucūduſ,
 multiq; partibus conducibilis, & ſi decem dare
 non viſ, at da duo, aut da vnum. Solent autem nō-
 nulla aduerbia deſinentia in, e, deſinere pariter in
 o, vt certè coniuncta cum ſcio, ſimilibuſq; verbis
 ſolet mutare e, in, o, vt certo ſcio, ſicut dicim⁹ ma-
 niſtò ſcio, pro manifeſtè, apertò, pro apertè, li-
 quidò, pro liquide, tuto pro tute, & ſimilia.

¶ De perinde, ſubinde, identidem
 itidem, & item.

Perinde, aduerbium ſimilitudinis, idem ſignifi-
 cans quod ita, Hiſpanè, aſi. Poſtulat poſt ſe vt,
 ac, ſi, quali, ac, atq; vel atq; ſi, vt perinde erit, vt ac-
 ceperis, omnes res p̄inde ſunt, vt eas magnificas.
 Perinde in iſta re tua faciã, ac ſi mea res eſſet, tuū
 negotium perinde quali meum curabo. Perinde
 te diligo, ac vel atque meipſum. Et totū ſimul per-
 inde ac vel atq; vel vt habet eandem vim, quàm tã-
 quam, vt diligo proximum perinde ac me ipſum,
 tu perinde atq; mihi amicus multa in me præſtas
 beneficia, tu canis perinde vt philomela. In nega-
 tiua oratiōe poteſt ſequi, Quàm, vt nulla mihi res
 perinde dolet, quàm tui perditio. Quòd ſi non ſe-
 quatur nec, ac ſi, aut negatio, accipietur pro pari-
 ter vel equè, vt legi tuas literas ſuaues, ac perinde
 eruditas. Natus ſum præceptorē eruditum, ac per-
 inde grauem, id eſt, equè honeſtū. Accipitur etiã
 pro ita, id eſt, multum, ſed cum negatione, vt ad-

uentus eius non perinde gratus fuit, id est, nō multum gratus, pro similiter & valde sumitur etiā, vt vir clarissimus est, & perinde felicissimus, vir probus, ac perinde doctus, id est similiter aut valde. Interdum perinde & adeo simul iunguntur idēq; significant, quod ita, vt fac sis, perinde adeo vt me velle intelligis. Non minus ornata est hęc dictio eque pro ita, sequente ac vel atq; vel vt pro sicut, vt eque proximum diligo ac me ipsum. Interdum eque pro tantum, eleganter post se habet has dictiones ac vel atq; pro sicut, vel quantum, vt eque ac propriam vitam charum habeo. Quicquid in amicum contuleris æque mihi futurum est, atque in me contulisses. æque te diligo atq; fratrem, id est, tantum sicut, vel quantum. Hoc idem etiā exprimi videtur per hęc dictionem haud secus, pro non aliter, Hispanè, no en otra manera. Sequente ac vel atq; pro quàm, vt haud secus diligo proximum ac me ipsum. Haud secus tua negotia ac mea curabo, non secus faciam atq; cæteri.

Subinde aduerbium temporis idem significat quod inde, vel deinde, statim post, Hispanè, de ay, luego, Despues, vt Conueni tu prius illum, subinde Petrus, interdum significat identidem seu frequenter, hoc est crebro, sæpè. Hilpa. Muchas vezes cum quodam interuallo, vt lupo cum canibus in sectantibus premitur subinde respicit. Identidem pro eodem capitur. Quid tam subinde vel identidem vultum mutas? id est, quid nunc hilarem vul-

tum, nunc tristem ostendis? subinde loquelam mutat, vel identidem, qui nunc grecè, nunc latinè, nunc Gallicè, nunc teutonicè loquitur. Politè scribere cupientem, necesse est calamum identidem vel subinde aptare, Galli gallinacei inter bibendum idètidem vel subinde inspicunt. Item & itidè aduerbia significant id quod similiter, Hispanè, semejantemente, vt nulla tibi à me orietur iniuria, nec itè ego abs te feram, Liberi perditis parentibus perditè educati, itidem & ipsi perditè viuāt necesse est. Item significat etiam quasi iterum idem Hispanè, alsimelmo. Itidem significat quoq; quasi iterum idem. Hispanè. Otra y otra vez, vt ibo ad eū atq; hæc eadem quæ tibi dixi, dicam itidem illi.

¶ De iterum, Antehac, hæctenus, hucusq; posthac, Deinceps, & Rursus.

Iterum, vel iterato, rursus, vel rursum, pro alia vice, vt non destiterunt studiosi quidam mone te me, vt hoc opus prælo iterum mandarem, olim te orauit, rursum te oro improba mulier nihil nocentius. Aliquando ponitur iterum pro secundò, Hispanè, la segunda vez, vt primò quidem decipi incommodum est, iterum stultū, tertio turpè. Rursus ponitur etiam pro è contrariò, vt Cicero, Neque me doloribus dedi, quibus essem cōfectus nisi restitissim, nec rursus indignis homine docto voluptatibus.

Ante hac aduerbium temporis idem significat, quod ante hoc tempus, Hispanè, hasta aqui, vt tantum hodie didici, quantum ante hac nunquam, id miraculi ante hac vidi vnquam. Idem significant haecenus & hucusque, vt haecenus mihi videor de amicitia quod sentirem, potissimè dixisse.

Posthac etiam aduerbium tēporis idem significat quod imposterum, infuturū, id est, post hoc tempus, Hispanè, de aqui adelāte. Vt caue ne post hac peces, quod etiam significatur per hoc aduerbium hinc inde, Deinceps sumitur pro posthac, siue in posterum, Hispanè, de aqui adelāte, vt caue deinceps his de rebus quicquam ex te audiam. Sumitur etiam pro gradatim, per ordinē siue per vicem, siue quod vulgò dicere solemus, vnus post alium.

¶ De Velut, veluti, vti, quasi, ceu,

tanquam, sicut, sicuti, vt,

Velut, veluti, vti, quasi, ceu, tanquam, imaginē quandam significant, id est, non ipsam rē, sed quandam repræsentationem illius, Hispanè, Afsi como, Quasi, tanquā, aliquando significant ipsam veritatem, vt est illud ecclesiæ, vidimus gloriam eius gloriā quasi vnigeniti à patre. & c, Resoluuntur aut ponuntur cum verbo substantiuo in modo subiunctiuo, vt petrus superbit veluti miles veteranus, id est, velut miles esset, tu fremis tanquā leo, id est, tanquā leo es. Incedis velut Rex, id est velut Rex es. Sicut & sicuti similitudinem potius

vel comparationem significat. Exponuntur, aut resoluntur cum verbo praecedenti in modo indicatiuo, vt tu irasceris sicut leo, id est sicut leo irascitur. Tu comedis sicut canis, id est, sicut canis comedit, incedis sicut Rex, id est sicut Rex incedit. Contubernales mei vescuntur sicuti ipse ego, id est, sicuti ego ipse vescor. Vt tamen & vti videtur esse communia omnibus. Sicut & velut indifferenter admittuntur. Vt cum enumeratis rebus, aliquid exempli causa subiungimus, vt quid est demetrius, quam cum nihil discatur, praepceptorem fallere velut tu facis? Omnibus quibus friget sanguis, minus valet ingenium, velut senibus. &c. In hoc genere praecedunt, sic, ita, & itidem. Sequuntur vt, vti, sicut, & sicuti, vt sic studijs incumbit, vt sanitatis sit immemor, vt, post haec duo verba facio & committo addita negatione ornat orationem, vt fac, nostri sis memor. Non committam vel nunquam committam, vt me quisquam mei officij possit adinere.

¶ De adeo, vsque adeo, vsque eo,
A Deo est aduerbium & capitur trifariam, primo, pro valde, siue multum, vt recuso vxorem adeo formosam, quippe quam timeo futuram esse comunem. Secundo, pro intantum in oratione qua constat duobus verbis, cui respondet, vt, Rursus sic interdum praecedit. Vt adeo bonus est Deus, vt etiam malis benefacere non cesset. Interdum sequitur, mire ferox est, adeo vt nec patri ce

dat. Nonnunquam sequitur in oratione quæ non habet nisi vnum verbum. Nec parenti concedit, adeo ferox est. Totidem modis vsurpatur, vsque adeo, & vsque eo, nisi quod hic plusculum est vehementiæ, vt vsque adeo eñ bene audis apud nos, vt merito te appellare liceat monachum inuidiosum. Vsque eo velocibus vteris pedibus, vt non currere sed volare videaris. Cauendam hic ne pro vt, ponatur quod, quo nihil magis solacium, vt cum multis visitatum sit vt, adeo doctus est, quod neminem habeat parem, Tertio, Nonnunquam post atq; subiunctum, est correctiua, vel augmentatiua particula, idem significans quod imo vel potius, vt pecuniam omnem prodegit, atq; adeo vitam simul & famam in summum discrimen adduxit.

¶ De dumtaxat.

Dumtaxat aduerbium est exceptiuum eiusdem significationis, cuius est solum, aut tantum, Hispanice, solamente, vt patere dumtaxat, & abstinence si vitæ tranquillitatem desideras. Amicus dumtaxat vnius, inimicus nullius. Interdum etiam (quod aliqui negauerunt) recipit ante se negationem, & post se sed etiam, aut uerum etiam, vt fiat coniunctio copulatiua ad formam illarum non solum, non tantum. Sed si quando uti volueris, interponatur aliquid inter non & dumtaxat, hoc modo, Dei clementia non ea dumtaxat nobis impendit quæ petimus, verum etiam longè plura quæ postulamus,

Non is dumtaxat amicus censendus est, qui bene de nobis meretur, sed etiã is qui bene nobis cupit

¶ De Quin.

Quin, aduerbium multipliciter vsurpatur, primo, ponitur pro quod, seu vt, presertim negatione precedente, vt non dubium est quin Cicero sit omnium orator Clarissimus. Secundo, ponitur pro qui non, vt nullus est quin te amet, id est, qui te non amet, tertio, pro quod non, seu vt nõ vt nunquam ad te venio, quin discedã sapientior. id est, quod non, seu vt non discedam sapientior. Ex quibus exemplis planè constat, quod hoc primo, secundo, & tertio modo debet quin ante se habere dictionem negatiuam, & post se verbũ subiunctiuu modi. Quarto, ponitur p̄ quin etiam, id est, insuper præter id, siue atq; etiam, vt petre ego tibi omnibus in rebus adero, quin patrem meum spero nõ defuturum. Quinto, ponitur pro cur nõ cum interrogatione, & sic verbum indicatiuum requirit, vt Quin studes? Quin ad me venis? Quin fugis? id est, cur non. Sexto & vltimo, ponitur etiã eleganter postpositum huic verbo possunt negatione precedente, vt quod vulgariter dicunt plarique non possum me continere quod nõ doleã, quod non gaudeam, quod non irascar, & ita de ceteris, sic venustius diceretur, Nõ possum quin doleam, non possum quin gaudeam, nõ possum quin irascar, non possum quin fleam, id est, quod non. Quæ etiam sententia explicari potest per hæc ver

ba tempero, sisto, vel contineo sic, Non possum me temperare siue continere à lachrymis, nō possum me continere quin plorem, non possum continere seu temperare lachrymas. Nec minus ornate exprimetur similis sententia, præponendo vnā negationem verbo principali. & alteram verbo infinitiui modi, vt non possum nō gaudere, nō possum non flere, & ita de cæteris consimiliter.

¶ De Minus.

Minus aduerbium quando significat non, sequitur hanc coniunctionem siue in secunda orationis parte positam & significatē idē quod sed si, vt si virtutem studiosè colueris, magnam tibi gloriam comparabis, si minus feceris, eternū tibi dedecus paries. Minus in eadem significatio- ne sequitur hanc dictionem quo pro vt, vt hanc rem tibi significare volui, quomin⁹ errares, id est, vt non errares. Quando tamē minus positiuo præponitur, significat comparatiuum contrarium illi positiuo, vt Cicerone nemo fuit minus indoctus, id est, doctior, te nemo est mihi min⁹ inuisus, id est dilectior, vel charior, & nemo est te minus formosus, id est, deformior.

¶ De Quisque.

Disputandum hic est de quibusdā dictionib⁹, quæ iunguntur diuersis gradib⁹ cōparationis. Quisq; à quis & quæ coniunctione copulatiua ordinis postpositiui componitur, inclinatur per omnes casus. Vocandi casu excepto, significat. Hispanè. Cada ò todo, Est enim dictio vniuer

salis & distribuens, idem valet in singulari quod in plurali. Idem est optimus quisque quod optimi quisque; ideo apud poetas & historicos multitudinis numero iungitur. Ovidius, fugiunt penates quisque suos. Tibullus. Optabunt artes & sibi quisque suas, Titus Livius. Disceduntque ad suas quisque officiorum partes. Differt autem à quisque, & quisnam, & quisquam, nam quisquam particulare nomen est, quisquis postulat duas orationes. Vt quisquis benefecerit, à Deo accipiet sui benefacti remunerationem, quisque unicam tantum, ut suum quisque ingenium habet.

Ouid. lib.
1. Meta.
Tibul. lib.
ad phœ-
bum.
Titus Li.
lib. 6. bel.
puni.

Iungitur quisque primum omnium superlatiuo, siue eodem casu, siue diuerso, ut optimus quisque, valentissimi quisque corporis, Optimo quisque ingenio, Postponitur semper superlatiuo, ut optimus quisque preceptor frequentia gaudet, pauperrimus quisque ludibrio habetur, nisi precedant hæc particula, ut pro quanto, & ita pro tanto, quam, & tam, tunc enim preponitur superlatiuo, sit exemplum, ut quisque ditissimus est, ita maxime honoratur. Quam quisque ditissimus est, tam maxime honoratur. Caret genitiuo numeri pluralis, pro quo utimur singulari. Idem enim est optimi cuiusque animus, quod omnium bonorum animus.

Iungitur quoque comparatiuo precedentibus aduerbijs comparationis, quo, eò, quanto, tanto, ut quo generosior quisque est, eò urbanior, vel quanto generosior quisque est, tanto urbanior.

Iungitur præterea aliquando quisque nominibus positivis, quorum significatio nec crescere, nec minui potest, ut ingens quisque, singularis quisque, omnipotens quisque. Deinde quando iungitur nominibus habentibus ante is, vel vs, vocalem, quæ raro ex se generant comparativum & superlativum ut strenu⁹ quisque miles viriliter pugnât. Assiduus quisque scholasticus proficit in re literaria. Iungitur præterea nominibus numeralibus ordinalibus postpositum, ut primus quisque, secundus quisque, decimus quisque, millel⁹simus quisque significat unum, vel ultimum ex illo numero præscripto, ut dabo tibi ex ouibus meis decimam quamque, id est, unam ex decem quam malueris. Hispa. vna de diez, Cêtesim⁹ quisque hominum vix bonus est, id est, vnus, vel vltimus ex decem. Hispa. vna de diez, Quarto quoque verbo erras, id est, post vltimum verbum, vel quod rusticè dicitur de quatuor in quatuor verbis. Tertio quoque anno cōtingit bisext⁹, id est, post vltimum annum, vel de tribus in tribus annis, vbi nemo quisquam tam lippus est, ut non videat de eo tantum anno, qui in ordine tertius est, non de vno quolibet ex tribus intelligi. Adhæc quando iungitur nomini, vnus, ut vnusquisque bonus, nō vnusquisque optimus, quia vnus vim quandam ac naturam superlativi obtinet, & absurdum esset in eadē oratione iungere duas dictiones superlative significantes. Iungitur postremo his dictionibus, suus, quotus, sed cum quotus interrogatiuè, ut su-

um quisque emolumentum amat, sibi quisque indulget, sui quisque miseretur, Quotus pro quot. Cum volumus significare quippiam à nullo, aut à paucissimis fieri, respondemus nullus, vel rarus, vel pauci, aut paucissimi, ut quotusquisque hominum inuenitur qui ita sit moderatus, id est, quot homines inueniuntur qui ita sint moderati, nullus, aut rarus, quotus quisque non superbit diuitijs: id est, quot sunt qui non superbiunt diuitijs: nullus, aut pauci, quotus quisque saluandus est: id est, quot sunt saluandi: Paucissimi, Aliquando significat id quod quis vel qui. Hispana. quien, in eadem significatione. Ut quotus quisque pie & iuste viuit: nullus aut pauci.

¶ De Omnis & Cunctus.

Omnis & cunctus sunt dictiones vniuersales, significant. Hispana. todo, iunguntur positiuo & comparatiuo, ut omnes boni, cuncti boni, omnes sapientiores, cuncti sapientiores omnis iungitur etiam superlatiuo ut Cicero, ipse omnibus turpissimis iudicijs coniunctus est, idem, Ne in regnis quidem reges omnia minima curant, Plinius post longum tempus epistolas tuas sed tres pariter, recepi, omnes elegantissimas, amantissimas.

Cic. prolu
cio flacco
idem. lib. 3
de natura
Demum.
Plin. lib. 9.
Ep. 28.

Omnis, totus, cunctus, differunt, nam omnis numerum denotat, de vniuersis numero distinctis dicitur, ut omnis grex, omnes homines natura scire desiderant, totus quantitatem continuam dicit, ut totum panem comedi, cunctus vtriusque signi-

ficationem habet. Vt cunctum piscem, aut cunctos pisces deuorauit, cunctus nāque significat omnes, sed coniunctos & congregatos. Vnde illud Vergilij. Cuncti simul ore fremebant.

Vergil.
lib. I.
Aeneid.

¶ De tam & quàm.

HAEC duo aduerbia tam pro tātum, & quàm pro quantum, duplicem habent vsum in oratione. Aut enim sibi inuicem respondēt in oratione, ita vt post tam sequatur quàm, aut ponuntur separatè, si sibi ipsis respondeant, omnibus gradibus iunguntur positiuo, vt tam bonus, quàm doctus, tam te diligo, quàm tu me diligis. Comparatiuo verò, non ita frequenter, vt tam fortior est Petrus, quàm sapientior, superlatiuo frequentius, vt tam hic est omnium optimus, quàm nobilissimus. Quàm quisque pessimè fecit, tam maximè tutus est. Si verò ponantur separatim, & altera sine altera, iunguntur positiuo, & superlatiuo, comparatiuo minimè. De tam cum positiuo, vt tam fortis miles cito procubuit? Cum superlatiuo, in tam optima causa nou desunt mihi patroni. De quàm quia dicendum est latius, ideo eius tractationem in hunc eundem locum non vocabo.

¶ De Quàm.

Quàm, multipliciter sumitur, primò est coniunctio electiua comparationi respondēs, Eligit enim similes casus in comparatione. Hispa.

Que, vt Plato fuit doctior, quã Aristoteles, tu au-
 dior est gloria quàm pecunia. Antonius similior
 est patri, quàm matri. Quis ignorat Platonem do-
 ctio rem esse quàm Aristotelem, vtor te benignio-
 re quàm patre meo. Interdũ quàm si capiatur pro
 quantum iungitur positiuo. Cicero . Quàm mo-
 rosi sunt , qui amant, vel ex hoc intelligi potest.
 Quã grata mihi sit tua cõsuetudo, facile ex tui de-
 yderio cognosces . Pro quantum morosi, vel pro
 quantum grata. Ex qua autoritate colliges, quàm
 pro quantum solere iungi verbo minus principa-
 li, in recto, presertim modo loquendi & non figu-
 rato, at verò si oratio figurata sit, hoc est, irrisio-
 nis, aut exprobrationis plena, aut admirationis, iũ-
 gitur verbo principali, vt quàm cito venisti , quã
 suavis homo es, O quàm bonus est Deus. Iungitur
 etiam superlatiuo cum verbis presertim, potentie
 qualia sunt, possum, Valeo , Queo, licet, & siquã
 sunt alia, vt rem hãc quàm potero breuissimè per-
 stringam, scribas quàm optimè potes . Non autẽ
 scio quàm optimè scribas sed quàm benè Cicero.
 Quàm potui maximis itineribus, ad Amanũ exer-
 citum duxi, Postremò quàm pro quantum iungi-
 tur verbo, vt scio quàm tibi placeant mea omnia.
 Si verò quàm capiatur pro valde, iungitur superla-
 tiuo, & verbo etiam principali, vt quàm doctissi-
 mus est, sed tunc non regit casum, non enim dixe-
 ris, quàm doctissimus est omniũ, quo nomine dif-
 fert à longè, cum quo superlatiuus casum regit, vt
 tu es

Cicero.

Cice, lib.

15 Ep. 14.

tu es longè omnium, quos mihi videre contigit doctissimus.

Sunt tamen hic duo aut tria obseruatione digna. Quorum illud primum sit, loco quàm p quãtum, posse poni ipsum quantũ, vt in dicto illo Ciceroniano. Quam morosi sint, qui amant, dicere posses, quantum morosi, At verò loco quàm pro valde, poni non potest ipsum valde, non enim diceres latinè, valde doctissimus est, pro quã doctissimus est, sit secundũ, quàm iungi superlatiuo plurimus, & latinè dici quàm plurimas literas abs te accepi, non quàm plures, contra complures, non complurimas, sit tertium, ex quàm & primum ori ri quàm primũ, quę particula à cum primum dupliciter differt, tum, quia quã plurimum significat cõfestim siue protinus, vt quàm primum veniam, cũ primum significat vt primum siue vbi primum, vt cum primum mare intraui, exorta est tempestas, tum etiam, quia quã primũ vnicũ desiderat verbum, cum primum verò duo, neq; aliter ei⁹ explebis naturam, vt in exẽplis citatis videre est. Quòd verò per cum primũ solet enuntiari, non minus ornate per vt primũ, vbi primũ, simul, simulac, simulatq; simulubi, simul primũ, & alios dicendi modos exprimitur. De per, & per quã iã disputatum est latius in præpositione per.

¶ De aduerbijs finitis in Vm.

ADuerbia in um, vt tantum, quantũ, multũ, parũ, paululum, nimium, modicum, aliquantu

Q

lūm, iunguntur primò positivis, vt tātūm doctus, quantum facetus. Aliquandò comparativis, quando sibi vicilim non respondent, nec est illa duorū contrapositio, vt Terentius eius frater aliquantum est ad rem avidior, iunguntur deinde verbis, vt quantum potest, tantum in bonis literis labora. Item his prapositionibus ante, & post, & verbis ab illis compositis, & à præ, vt præsto, excello, antecello, vt multum ante, multum post, venit petrus, multum antecellis, paulum post habui tua negotia meis, multum præstat Cicero, tum hæc simplicia, sanè, per, apprimè, admodum, valdè. Et illa complexa sanèquàm, perquàm, admodūquàm, valdequàm, oppidoquàm, vt quod mihi iubes faciã oppidoquàm lubens, Multum excellunt virtutes propria. idem. longè multumq; præstat mens.

¶ De Aduerbijs finitis in, o,

ADuerbia finita in o, iunguntur comparativis, vt eò, quò, tantò, quantò, paulò, aliquantò, & hoc pro tantò, vt quò maior es, tantò te sumis? geras, quò quisque doctior, eò vel hoc superbior est. Excipitur multò quod datur comparatiuo & superlatiuo, vt conspectus vester mihi multò iucundior, aut iucundissimus videtur. Longè iisdem adheret, vt longè melior, longè optimus. Iunguntur prætereà his prapositionibus, ante, post, & verbis ab illis compositis & à præ, vt tantò ante ego veni, quantò tu post venisti. Multò præstat maleficij

quàm beneficij immemorem esse. Adhærent item nominibus siue aduerbijs diuersitatem significan-
tibus, cuiusmodi sunt. Alius, Diuersus, Dissimilis,
alienus, aliter, secus, vt multò aliter, multo secus
euenit, quàm ego opinabar. Postremò dictionib⁹
significantibus excellum, vt multò superat, mul-
to excellit, longè præcellit, multò antecellit, pau-
lo post habeo.

¶ De facile, vt & ita.

Facile, pro non dubiè superlatiuo tantum iun-
gitur, & his nominibus princeps, præcipuus,
primus, vt totius græciæ facile doctissimus Plato,
vel Regionis illius & vicinitatis virtute, existima-
tione, nobilitate facile princeps. Vt & ita cum su-
perlatiuis nominibus vel aduerbijs vtrinq̄ iun-
guntur vt Cicero, nam vt quisque inquit est vir
optimus, ita difficilimè esse alios improbos suspi-
catur. Quòd vt longè optimum, ita difficillimū.

Cicero ad
Quintum
fratrem.

¶ De Minimum & minimè.

Minimum & minimè positiuis quidem appo-
nuntur sed inter se maximè differunt, nam
minimum est proprium aduerbium superlatiuum.
Minimè verò pro negatione accipitur, quasi ne-
quaquam, vt hic homo est minimum literatus, id
est, pauxilū literatus, tu minimè literatus es, id est,
idiota & nihil prorsus habens literaturæ.

¶ De Casuum communium regimine.

Q̄

Casus communis dicitur, qui non solum aliquibus verbis, sed omnibus etiam verbis, suisque participijs, imo etiam adiectiuis nominibus, & non nunquam substantiuis dari potest, vt seruiui Deo tres annos, vbi accusatiuus ille temporis tres annos, communis est, dandusque non solum huic verbo seruiuo, suisque eiusdem speciei consimilibus verbis, sed etiam huic verbo amo, aliisque cunctis aliarum specierum verbis, vt amaui Deum tres annos. Quos inquam casus communes quicumque ignorant, incongruitate crebro cespitant. Quos si (quatum deceat) cognoscerent scholastici utique loquerentur intrepidè, suasque dilatarent orationes quantumcunque vellent, Cum nec vnicum quidem sit verbum, cui non posset dari nominatiuus, genitiuus, datiuus, accusatiuus, ablatiuus, seu effectiuus, & si non tanquam casus proprii, saltem bene tanquam communes, pro quibus cognoscendis sequentes proponuntur regulæ.

¶ Precium.

Porro vnumquodque verbum regere potest ablatiuum precium denotantem, vt enim equum Cæstum aureis, tribus aureis has ædiculas construxi. Spem precio non emo, hic patriam pecunia prodidit. Pecunijs omnia parantur. Doceo talento, salto obolo, teruncio, vili, Et non solum ablatiuum precij regere potest, sed hos etiam genitiuos, tanti, quanti, & alios, vt quanti doces? Neminem do-

ceo minoris talento, tibi seruiam tanti, id est, pro tanto precio.

¶ **D**ammum vel commodum aut aliud quoduis.

Praterea, quodcunq; verbum admittere potest datiuum significantem illud, cuius amore, odio, laude, vituperio, comodo, incommodo, fauore, intuitu, & gratia siue boni, siue mali aliquid efficit, quem per accusatiuum media praepositione in, vel ad, interpretari solemus, vt amo illum mihi, hoc est ad comodum meum, tibi soli sapis, id est, in tuam vel ad tuam vtilitatem, sectaris libidine tibi, hoc est, in damnum tuum. Si quid peccat Demea, mihi peccat, id est, in meum vel ad meum detrimentum.

¶ **T**empus.

Quoduis insuper verbum, cuiuscunq; sit generis, regere potest accusatiuum, vel ablatiuum significantem tempus sine vlllo discrimine, vt tres annos vel tribus annis dedi operam dialecticam, vixi annos decem vel annis decem, sed circa accusatiuum & ablatiuum temporis, fuit opinio cuiusdam, qui tempus perpetuum & continuatum in accusatiuo, intermissum vero, in ablatiuo semper collocari docuit, quae opinio ab omnibus grammaticis minimè probari videtur, & ideo tanquam frustra excogitata omittitur.

Accipe igitur regulam, quae & verior, & certior est, vt intelligas quando tempus accusatiuo, quando ablatiuo adsignificari debeat. Cum de parte,

Q. iij

GRAMMATICAE

non de toto tempore loquimur, utemur ablatiuo
 ut si dicas, Ego hoc anno ad te veniam, id est, ali-
 quo tempore huius anni, pro quo non rectè dixe-
 ris, ego hunc annum ad te veniam. Cum verò de
 toto tempore fuerit sermo, cōmodius utemur ac-
 cusatiuo, ut viginti annos hanc domum habitavi.
 Notabis præterea, si fiat interrogatio per quādiu
 vel quandudum, responſionem fieri debere per ac-
 cusatiuum cum præpositione, vel sine ea, rarò per
 ablatiuum. Ut quādiu studuisti Compluti? respō
 debis sex annos, vel annis, vel per sex annos. Quā
 dudum obiit pater tuus? abhinc tres mēses vel mē-
 sibus. Si verò interrogatio fiat per quādo, aut quā-
 to tempore, respondebimus per ablatiuū, aut per
 accusatiuum cum intra, ut quando venies? hora
 tertia, aut intra horam tertiam, Quanto tempore
 hæc scripsisti? tribus horis, aut intra tres horas.
 Quibus responſionibus caue, ne pro intra, utaris
 infra, nam intra refertur ad spatium temporis, ut
 intra viginti dies, infra verò ad dignitatē, ut infra
 dignitatem meam est, aut cum per, ut quāto tem-
 pore Grammaticā es profectus? per viginti annos.

¶ Distantia vel spatium loci.

Quoduis etiam verbum eundi & distandi re-
 git accusatiuum vel ablatiuum distantia,
 aut loci spatium continentes. ut Caesaraugusta ab
 est hinc iter vel itinere vnius diei, Valentia abest,
 distat, remota est à mari tria millia passuum, vel

tribus passuum millibus, Patet in longum Quinquaginta stadia, vel Quingentis stadijs, ambulavi milliaria decem, vel milliariibus decem, laxavi domum viginti passus vel passibus, iui septem millia passuum, vel septem millibus passuum, latum culmen, latum unguem, latum digitum hinc ne discedas, pro eo quod est quàm minimo spatio, vel ne tantillum quidem pedem hinc ne discesseris.

¶ Instrumentum.

A Dhac, Quodlibet verbum construi potest cum ablatiuo instrumentum denotante, cui nullo modo addi potest prepositio, licet in vernacula lingua audiatur cum, vt absterfi sordes aqua, deleui epistolam lachryimis, non cum aqua, neq; cum lachrymis. Sic scindo panem cultro, scribo calamo, pugno gladio, ludo alea, pila, trocho. &c. Cædo flagris, færule, tango manu, loquor lingua, feci iter pedibus, Vbi verò non instrumentum significamus sed comitem licet prepositionem addere (teste valla) vt dormiui cum contubernali in eodem contubernio, item acceptus sum cum honore, magna cum beneuolentia scripsit, cum mira affabilitate me allocutus est, id est, honore, beneuolentia comite, non instrumento, potest sine prepositione etiam dicere, accepit me magno honore, summa humanitate, id est honorificè. &c.

¶ Causa efficiens intrinseca.

I Am omne ferè verbū regere potest ablatiuū causæ efficientis, præcipuè naturalis sine prepositio

ne, qui ablatiuus declaratur per prepositionē, per
 vel pre, aut propter, vt tremo frigore, taceo pudore,
 rubesco ignorātia, id est, propter frigus, pudorem.
 &c. aut prepudore. &c. Sic expergiscor clamore,
 lamētor tristitia, egroto labore, fatigor itinere,
 amo te virtute, idem intelligendum de adiectiuis,
 vt pallidus morte, alb⁹ frigore, tardus senio
 grauis ere, superb⁹ honore, id est, propter mortē,
 frigus. &c. Idē etiā de quibusdā substantiuis nomi-
 nibus dignitatē significantibus, vt Carolus quint⁹
 diuino beneficio imperator, Philippus dei gratia
 Hispaniarum Rex, Pontifex voluntate diuina.

¶ Materia circa Quam.

PRæterea, multa verba, & plurima adiectiua re-
 gere possunt materiam circa quam proprietas
 veritur seu cōsistit in ablatiuo, vt egroto stoma-
 cho, victito lacte, fungor magistratu, fraudo te iu-
 re, sterno lectū tapetis, beo te diuitijs, vir magn⁹
 doctrina, vir durus capite, vir duplex animo, vir
 præditus virtute, immunis crimine, dignus & in-
 dignus laude. Nam laus est materia circa quam di-
 gnitas aut dignatio fit.

¶ Modus seu forma.

PRæterea, quodcunq; etiam verbum, & nomen
 adiectiuum regere possunt ablatiuum modum
 seu formam significantem, quotiescunq; aptè fie-
 ret interrogatio per quomodo, vt si quis quærat,
 quomodo cantas, quomodo ambulas, aptè respō-

debis, canto alta voce, submissa voce, ambulo recto corpore, incedo lento gradu. Sic dormio sopore graui, æquo animo fero aduersa, fide bona possideo, iusto titulo obtineo. Aliquando verò etiam substantiuum, vt si quæras, quomodo hic est est magister seu doctor, respondebis nomine & titulo, nõ re, sic nomine petrus, cognomine paulus, nomine grammaticus, natura pater, præceptor cõ filius, natione germanus, Andria genere, firus natione.

¶ Mensura vel excessus.

AD hæc, omne verbum vel nomen adiectiuum regere possunt accusatiuum vel ablatiuũ mensuram denotantem, vt cingulum laxaui quatuor digitos vel digitis, hic pãnus est longus tres vlnas vel tribus vlnis, hic protensus est decem palmos, vel decem palmis, turris alta trecentos pedes vel pedibus. Prætereà, omnis dictio significans excessum potest regere ablatiuũ, qui significat quãtita-tem excessus, vt supero te doctrina, sum doctior te latino sermone, digito lato te procerior, maior te quatuor annis, multis partibus te præstantior.

¶ Ablatiuus absolutus.

DEnique nullum est verbum, cui addi nõ possit ablatiuus absolutus, qui solet fieri quinque modis. Primò, ex duobus nominibus, vt Rege Philippo pacis leges accepit Gallia, Secundò, ex nomine & pronomine, vt me præceptore relegata est omnis barbaria, Tertio, ex nomine & participio,

vt Philippo imperante totus tremat orbis. Quarto, ex pronomine & participio, vt me legēte plurimum viguit eloquentia. Quinto, ex participio præteriti, vt dicto de nomine, sermo de verbo instituat. Resoluitur per has particulas, cum, quia, quando, dum, vt me dormiente tu bibebas, id est, cum aut dum ego dormirem, te impulsore feci, id est, quia tu impellebas, te imperatore hæc fiebant, id est, quando tu imperabas.

¶ Notabis tamen hac in parte vnum, quod imprimis necessarium est, nullum patere locum ablatiuo absoluto, quando ablatiuus & verbi suppositum ad eandem personam pertinent. Non enim dices, me negotijs plurimis implicato, non potui ad te rescribere, sed ego negotijs plurimis implicatus, non potui ad te rescribere, nec me domum intrante nuntium offendi, sed domum intrans, nec te multa addiscente senescis, sed multa addiscens. Verum si ablatiuus absolutus & verbi suppositum ad diuersas personas pertineant, tunc locus erit ablatiuo absoluto, vt me magistro, tu plurimum profecisti, te præceptore magna honoris & dignitatis accessio facta est Reip. Nonnunquam etiam verbum mutatur in participium præteriti temporis, si videlicet passiuum sit, aut deponens præteritum tempus significat, vt postquam tuæ literæ mihi redditæ sunt, miro affectus sum gaudio, sic tuis mihi redditis literis miro affectus sum gaudio, Postquam sol exortus est, fugit umbra

noctis, venustius dicitur, iole exorto, fugit umbra
noctis, tales igitur casus communes (quoties sen-
tentia exigit) poterit scholasticus dare qualibus-
cunq; verbis, suisque nonnūquam participijs, pos-
sunt quoque nonnullos ex illis habere in-
terdum adiectiua nomina, nec non &
substantiua vt iam dictum est.

Finis præceptionum

in librum quartum Nebrissensis.

TRACTATUS de figuris constru- ctionis.

DE FIGURIS constructionis tra-
ctaturi, illud imprimis necesse est
generatim præcipiamus, quid sit fi-
gura, & quotuplex, ut deinde ad
singulas figure species descēdam⁹.

Quinti. li.
9. ca. 1.

figura (autore Quintiliano) est conformatio que-
dam orationis, remota à communi & primum se
offerente ratione. In scholijs græcorum figura sic
diffinitur. figura est permutatio quedā orationis,
aut secundum sententiam aut dictionem à vulga-
ri & primum se offerente ratione dicendi, in ele-
gātiorem sine tropo. Verum cum hæ diffinitioes
obscuriores sint, quā ut à tyrunculis intelligi pos-
sint, satis mihi impresentiarum erit, pingui (quod
aiunt) Minerua figuras constructionis, ex optimis
quibusq; grammaticis colligere, idq; breuissimè.
Harū octo sunt species Appositio, euocatio, pro-
lepsis, filepsis, zeuma, Antiptosis, Synthesis, atq;
synedoché, quæ sigillatim nobis explicandæ sunt.

¶ De appositione.

Appositio est figura, qua duo nomina substan-
tiua sine coniunctione copulatrice coherent

in eodem casu, quorum prius à posteriore declaratur. vt Vrbs Roma, flumen Rhenus, Quæ aliquãdo (si Erasmo credimus) trium substantiuorū esse potest, vt Marcus Tullius Cicero, sed propriè & frequenter inter duo duntaxat substantiua efficitur, vt iam exēplis demonstratum est. Sed aduerte, quod huiusmodi figura nunquã fiet inter adiectiua duo, neque inter pronomina, quia vsus autorū id prohibuit. Quo fit vt his exēplis minimè nobis liceat vti, vt doctus bonus, honestus verecundus, album coloratum, ratio est, quia esset ineptum aggregatum (vt dialecticis placet) Et quanquã substantiua in appositione ferè sunt eiusdē casus, à magnis tamen autoribus in diuersis interim casibus ponuntur, perinde quasi ad diuersa pertinerent, vt Vrbs Patauij apud Virgiliū, & vrbs Antiochæ apud Ciceronē, quæ autoritates nō sunt nobis, imitandę ratio est in promptu, quoniã nomina figuræ appositionis debent eandem rem significare & regi ab eodem verbo. Aliquando rectè in diuerso casu poni possunt, Vt ars Antonij, liber Roderici, illud non eget admonitione, posse appositionem fieri per omnes casus, vt passim exempla apud autores reperies, vt sequor Martinum virum eruditum. Inseruio Antonio viro optimo, &c. Debent etiam eiusdem esse numeri substantiua, nam nō dicimus flumina Rhenus, Vrbes Roma, id tamē perpetuò nō seruatur, nam quoties alterum substantiuorum caret numero singulari, aut est nomen collectiuum,

diuersorum numerorū esse possunt, vt Vrbs Athenę, Romani gens valida.

Appositio, vt iam de origine illius agamus, dicitur ab apponendo, quatenus alterum substantiuum iuxta alterum apponitur. Et requiruntur tria, nempe dictio apponens, quæ exposita & declarata nuncupatur, & magis communis per quam prius nomen substantiuum intellige. Dictio appositæ quæ & exponens & declarans & minus communis, appellatur, per quam posterius substantiuum intellige, id facilius percipies subiecto exemplo, flumen Rhenus. In hac appositione, flumē, dictio est apponens, exposita & magis cōmunis, quia & exponitur per dictionem Rhenus, & plura complectitur quàm Rhenus. At vero Rhenus est dictio appositæ, declarans & minus cōmunis, quia & apponitur priori substantiuo, ipsumq; declarat, & pauciora fluuiorum genera cōplectitur quàm flumen, cum vnum tantum Rhenum significet, vltimo & absentia coniunctionis copulatiuæ necessaria est. Quia inter apponens & appositum non debet intercedere coniunctio, nam apponens & appositum, debent ad eandē rem pertinere, & sic non potest media esse coniunctio, quæ sua natura solet res diuersas coniungere. Nam ineptè & barbarè diceretur, vrbs & Roma, fluius & Rhenus. possit tamē inter appositæ interuenire, vt Maria Mater & virgo. Præterea figura hæc tribus de causis fuit inuenta. Primo, restringendę generalitatis gratia, vt

Vrbs Roma, Animal equus, arbor laurus, Deinde tollendę equiuocationis causã, vt leo signum cęleste ardet, Canem piscem marinum non vidit, Postremo, ad attribuendam vnicuiq; rei suam proprietatem, vt Philippus vir incredibili virtute. Carolus homo singulari fortitudine. Erasmus vir exactissimo iudicio.

¶ De euocatione.

Euocatio est immediata tertię personę ad primam vel secundã elegãs reductio, vt ego pauper laboro, tu diues ludis. In priori exēplo, tertia persona reducitur ad primã, in posteriore tertia ad secundã, Nam tertia persona addita primę vel secundę non est tertię sed primę vel secundę, quare verbum quod eis adiungitur oportet esse primę vel secundę, Neque te perturbēt subiecta exēpla, quę semper apposita fuerunt in nominatiuo, nam & per reliquos casus, præter genitiuum, fieri potest euocatio, per datiuum, mihi Alphonso cõuenit, per accusatiuum, me Alphonsum decet, per vocatiuum, vos discipuli attendite, per ablatiuũ, te petro vsus sum familiariter, per genitiuum minime, quia hi genitiui, mei, tui, passionẽ significāt, neq; in suum consortiũ admittere possunt nomina substantiua. Neque enim latinẽ dicitur, mei Alphõsi refert, sed mea qui sum Alphonsus, vt in impersonalibus copiose est à me disputatũ. Nisi pluraliter dixeris, nostrum vtrique Romanorum cõsulum est hoc aut illud facere.

Sunt autem in euocatione necessaria quatuor primū persona euocans, quæ semper est prima vel secunda, deinde persona euocata, quæ semper est tertia, tūm verbum conueniens cum persona euocante, tanquā cū nobiliori, atque ita semper vel primæ vel secundæ personæ esse debet. Postremo, absentia cōiunctionis copulatiuæ, ne fiat zeugma, & huius ratio est, quia euocās & euocata debent ad eandem rem pertinere, & coniunctio nō nisi diueria cōiungere solet. Inter personas tamē euocatas bene interuenire posset cōiunctio, si duæ tertiæ personæ vni primæ aut secundæ connecterentur. Vt ego pauper & indoctus perpetuo labore victum quærito, tu diues & potens ostiatim totum oppidum compilasti. His tu posses quintam legem addere vt euocans & euocata eandē rem significant, vnde in prima & secunda persona fieri euocatio nō potest, cū semper ad diuersa pertineant.

In euocatione, persona euocās, & euocata plerūq; eiusdem numeri esse solent, vt in omnibus exemplis appositis videre licet. Contingit tamen quatuor modis diuersorum esse numerorum, primo, cum euocata caret numero singulari, vt ego tuæ delitiæ iaceo lecto affixus. Secundo, cum est nomen collectiuū, vt nos populus ab vno homine offendimur. Tertio, cum est nomen distributiū, vt nos vterque lethaliter vulnerati sumus. Quarto, quando idem de se, aut dignitatis aut emphasis

phas gratia, pluraliter loquitur, vt nos Philippus Hispaniarum Rex id imperamus.

Duplex est euocatio explicita & implicita. Explicita est, quando tam persona euocans, quam euocata exprimuntur, vt ego magister doceo, ego Alfonso scribo. Implicita, vbi euocata exprimitur, euocans verò subintelligitur, vt Alfonso scribo. Hoc autem accidere solet, aut in nominibus substantiujs proprijs, vt Antonius regensui, aut appellatiuis, vt magister ludo. Item in adiectiujs omnis generis, aut vniuersalibus, vt omnes ducimur laudis & gloriae cupiditate, aut distributiuis, vt vterque læsi sumus, prætereà in participijs, vt animo suspensi ad te legatum misimus.

¶ De Prolepsis.

Prolepsis est, attributio proprietatis toti in suas partes diuisio, hoc est, quando proprietates (sive ea verbum sit, sive nomen adiectiuum) attribuitur toti, quòd deinde in suas partes distribuitur, vt aquilæ volauerunt, hæc ab ortu solis, illa verò ab occasu, hic proprietates, volauerunt, attribuitur toti quod est aquilæ, deinde totum diuiditur in suas partes, quibus subintellectè attribuitur proprietates, nam ea est natura proprietatis in prolepsis, vt expressè cõueniat cū toto, subintellectè cū partibus.

Quinq; sunt necessaria in prolepsis, congregatio videlicet seu totum, hoc autè esse potest aut dictio pluralis numeri, vt homines viuunt, alius in

R

seruitute, alius in libertate, aut nomen collectiuū, vt pars Rempb. gubernabant, alij armis, alij consilijs, aut copulatum, vt petrus & Ioannes turpiter vitam traducunt, alter in auaritia, alter in prodigalitate. Hic obiter aduertes, totum debere esse plurale, & nominatiui casus, nam si ponatur in genitiuo, non prolep̄ is proprie sed partitio erit, cum proprietates non conueniat cum toto, vt humani generis, pars corpus excolit, pars animum, humani generis, quidam sunt boni, quidam mali. Deinde requiruntur partes, hę habent continere sub toto, id est, debent esse eiusdem speciei cum toto, nam si sint diuersę, non erit proleptis, vt aquilę volauerunt, coruus ab oriente, columba ab occidente. Pręterea, distributio partium id est, vt partes exprimantur, nam si subicerentur, non esset propria & germana proleptis.

Tum proprietates, quę aut verbum, aut nomen adiectiuum, aut participiū esse potest. De verbo fit exemplum, Metuūt ambo, hic dominū, ille magistrum. De nomine, periti sunt, hic pilę, ille alee. De participio, instituti sunt, hic in grammatica, ille in Rethorica. Postremò, requiritur ordo, nā totum debet semper pręcedere, deinde partes subsequi. Vt duę aquilę volauerunt, vna ad solis ortum, altera vero ad occasum. Hic aquilę est congregatio seu totum, volauerunt, verbum aut proprietates est, vna & altera partes, ad solis ortum, & occasum partium distributiones, ordo, quod con-

gregatio seu totū præcedat, partes subsequantur.

Duplex est prolepsis, explicita & implicita. Explicita est in qua illę quinque leges necessario requiritę reperiantur. Implicita vero cui aliqua deest conditio. Fit autem implicita tribus modis, Primò, quando intelligitur totum, vt studemus, tu grammaticę, ego Philosophie, hic intelligitur totum, nos, in studemus. Secūdo, quando intelliguntur partes, vt homines inuident, alter alteri, hic deest altera partium, cum determinatione, videlicet alter alteri. Et portate alter alterius onera, Hic deest totum vos, & altera pars cum determinatiōe, videlicet alterius, Tertio, quando nec totum, nec partes exprimuntur, vt Curemus æquā vterq; partem. Hic totū, nos, subintelligitur, & partes alter & alter includuntur in distributio vterq;.

¶ De syllepsi.

Syllepsis gręcè, latinè dicta cōceptio, sic autem est appellata, quòd in ea numerus numerū, persona personam, casus casum, genus etiā concipiat genus, fieri solet, quoties verbū plurale in persona tantū cum substantiuo remotiori quidem, sed digniori concordat, vel nomē adiectiuum cū eodē substantiuo in genere & casu choeret, dignior autem est persona prima quàm secunda, & dignior secunda quàm tertia, Quare cum copulatū est prima persona & secunda, & similiter cum prima & ter-

tia, totum fit primę personę, vt ego & tu studem⁹ ego & ille dormimus. Cum secunda & tertia, totum fit secundę, vt tu & ille studetis, Dignius est etiam masculinum genus quàm fœmininũ, & fœmininum quàm neutrum. Quare cum copulatum fit ex masculino genere & fœminino totũ fit masculini generis, cũ suo adiectiuo & relatiuo, vt Christus & Maria hominũ fuerunt optimi, quos vnusquisq; nostrum pro viribus deberet imitari, præterea cum copulatum fit ex masculino & neutro fit etiam masculinum, cum suo etiam adiectiuo & relatiuo, vt seruus & mancipium sunt fortissimi, quippe qui viriliter pugnant. Cum ex fœminino & neutro totum fit fœminini generis cum suo adiectiuo quoque & relatiuo, vt domina & mancipiũ sunt candidę, vt potequę faciẽ cõponunt. Quod tamen intelligendum venit, quando substantiua talis copulati, res significant animam habentes. Alioquin copulatum ex qualibuscunq; substantiuis fieret, neutri⁹ generis esset, vt mare & terra sunt ampla, atramentum & calamus sunt inualida, calce⁹ & subucula sunt detrita. Item in sacris, virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.

Fit syllepsis quatuor modis, Primò, in persona, cum prima secundam & tertiam, & secunda tertiam concipit, vt ego & tu deambulamus, ego & ille studemus, tu & ille legitis. Secundò, in genere quando genus masculinum cõcipit fœmininum, vt Rex & Regina fortunati, aut fœmininum neu

trum, vt lex & plebiscita coactæ, porro cōceptio generis duplex est, nempè explicita & implicita. Explicita est, in qua genus cōcipiens & conceptū exprimuntur, vt exemplis superioribus patere potest. Implicita verò, in qua nec concipiens, nec cōceptum genus explicatur, sed de mare atq; fœmina perinde loquimur, ac de solo mare, vt si dixerim, vterq; est formosus, loquens de sponso & spōsa. Tertio, in numero, quādo pluralis numerus cōcipit singularem, vt milites & imperator fortissimè pugnauerunt. Præceptor & discipuli deambulant. Quarto, in casu, cū nominatiuus cōprehendit ablatiuum cum præpositione, cum, vt ego tecum scribimus, tu cū matre lauti cœnatis. Et hæc dicitur à grammaticis conceptio indirecta, cū videlicet rectus concipit obliquū. Erit autem directa, quando rectus rectum cōcipit, quod contingit, quādo fit copulatio per &, Quæ, Atquæ, neq; vt ego & frater valemus, neque ego, neque frater valemus, ego fraterq; valemus, ego atq; frater valemus. Sunt enim qui garriant, illud latinè non dici. Pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Ludouicus viues Hispaniarum decus, in exercitatione lat. ling. in eo dialogo, qui domus inscribitur, tertiam personam primæ antepōnit. sodalis (inquit) hic meus & ego cupimus hæc ædes visere. Quod est obseruatione dignissimum.

Quinque requiruntur in syllepsis, dictio concipiens, quæ dignior est genere, numero, & reliquis

Tractatus.

accidentibus, Dictione concepta, qui his omnibus indignior est. Copulatiua coniunctio sub qua intellige, cum, copulatiue sumptam, Quia inter dictionem concipientem & conceptam debet esse media coniunctio siue expressa, vt &, que, atq; siue subintellecta vt cum pro &, diuersarum dictionum, na concipiens & conceptum res diuersas significare debent, nam si idem significant nulla erit syllepsis, vt corpus & anima Ioannis sunt Ioanes, proprietates, per quam intellige, aut verbum, vt ego & tu diligenter Ciceronem versamus, aut nomen adiectiuum, aut participium pluralia, vt sponsus & sponsa verecundi, frater & soror bonis moribus instructi. Postremo, vt proprietates concordet cum dictione concipiente.

¶ De Zeugmate.

Zeugma graeca vox est, quae latine iugatio, ad iunctio, vel connexio vocatur, fit, cum verbum vnum, aut nomen adiectiuum, aut participium additum multis substantiuis, cum propinquiori consentit. De verbo fit exemplum, ego scribo & tu, tu scribis & ego, Petrus scribit & ego, & tu. De adiectiuo, bona est Regina & Rex, bonus est Rex & Regina. De participio, optime instructa est soror & frater, optime instructus est frater & soror. Si tamen in medio statuatur adiectiuum vel participium conformitas seruanda est cum precedenti substantiuo distantius, quamuis sit, vt Regina est bona & Rex, Rex est bonus & Regina, Soror

est optimè instructa & frater, frater est optimè instructus & soror.

Alij finiuntur in hūc modum. Zeugma est vni⁹ proprietatis, videlicet verbi vel adiectiui vicinio ri supposito respondentis, ad diuersa reductio, ad vnum quidem expressè, ad alterum per supplementum, vt Cæli mouendi sunt & terra, hic, sunt, re- ducitur ad diuersa supposita, videlicet cæli mouē di & terra, & cum mouendi conuenit in numero, vt pote propinquiori, & à terra disconuenit, quip pe remotiori, & ad cæli reductur expressè, ad ter ra per supplementum, subintelligitur enim terra supple mouēda est. Ego & vxor mea est docta, hic est, conuenit cum vxor, quia illi est propinquius, doctus sum & vxor, hic, doctus & sum conuenit cū ego, sensus est, ego supple sum doctus, & vxor est docta. Sed quoties per comparationem, aut si- militudinem, aut exceptionem loquimur, verbum cum supposito remotiori concordat, vt ego me- lius quàm tu scribo, tu velut cera liquecis, nemo nisi sicarij, optimè viuit, Si quæras an fieri possit zeugma per casus obliquos, respondeo fieri pos- se, non secus atque per rectum, vt memor ero tui, & patris, patrocinarbor tibi, & patri, non tantum te diligenter instruam, sed & fratrem & discipu- los oes. Idē de reliquis obliquis dictū volumus.

Fit zeugma trifariam, aut verbo præeunte, hoc est, quādo ponitur in principio, diciturque pzeu- gma, vt domino ego & tu, aut interposito, hoc est,

R iij

Vide

quando in medio ponitur, & vocatur Mesozeugma, vt ego dormio & tu, aut subiecto vel subsequente hoc est, quando in fine, & hypozeguma nuncupatur, vt ego & tu dormis.

Requiruntur tria in zeugmate, nempe plura substantiua, copula, quæ esse potest copulatiua, vt ego & frater in studio literario desudat. Disiunctiua, vt soluam tibi, vel frater meus, continuatiua, vt remissem ego laboravi, tu autem vehementer, exceptiua, vt nullus studet, præter me. fit etiam per aduerbia, vt cubas vbi ego, cœnas quando nos, vltimò, proprietates quæ conueniat cum propinquiori substantiuo, per proprietatem, aut verbum, aut adiectiuum, aut participium intelligi debet. Ex his colliges tres esse differentias inter syllepsim & zeugma, Prima est, Quia in syllepsi attenditur dignitas, cum in ea sit proprietates cum digniori conformatio, in zeugmate propinquitas, cum proprietates propinquiori respondeat. Secunda, proprietates in syllepsi omnibus suppositis ita coniunctim attribuitur, vt vniuersa ab vna proprietate simul concipiantur. In zeugmate verò, singulis disiunctim atque diuisim reddatur oportet. Tertia, in syllepsi proprietates necessario pluralis esse debet, Vt ego & tu peccauimus, in zeugmate verò aliquando singularis, aliquando etiam pluralis, vt ego peccaui, & vos, Cæli mouendi sunt & terra. Hæc omnia attentius confiderent studiosi adolescentes, nam hic video quam plurimos grammaticos cecutire, qui, cum tanta in

ter syllepsim & zeugma intercedat similitudo, vix sciunt discernere, quidnam sit inter vtranque discriminis.

Est autem hic tandem notandum syllepsin figuram esse ornatiorem zeugmate, vbi copulatum adest. Quod si non aderit, zeugmate tantum est vtendum, cum syllepsis non nisi cum copulato aperto vel tacito, fieri possit, Dixerim autem tacito, nam aliquando de viro & muliere fit mentio, nec virum nec mulierem exprimendo. Quod quoties cōtigit genere tantum masculino licet vti, vt exemplis superius à me adductis patere potest, & his, vtambo nudi sunt creati, vel vterque nudus fuit creatus, loquendo de Adamo & Eua.

¶ De Antiptosi.

Antiptosis latinè dicitur, casus pro casu positio, sub aliqua proprietate, duas partes complectitur diffinitio, prior est, casus pro casu positio, vt urbem quam statuo, vestra est, pro vrbs, sermonem quem audistis non est meus, pro sermo. Quod si in his & similibus locutionibus relatiuum prederet antecedens, nulla fieret antiptosis, sed sermo esset omnis elegantiae & leporis plenus, vt quã urbem statuo vestra est, quem sermonem audistis non est meus, huius autem dissimilitudinis ratio est, quia in prioribus locutionibus antecedens & relatiuum à diuersis reguntur verbis, in posterioribus verò ab eodem, atque inde fit, vt alibi fiat antipto-

Tractatus.

sis, alibi non. Hic vnum notes oportet, antiptosis fieri posse per omnes casus, per nominatiuum, id ætatis, pro eius ætatis, id genus, pro eius generis, per genitiuum, Cum illius diei venit in mentem, pro ille dies, Per datiuū, inferetque Deos latio, p̄ in latium. De accusatiuo & vocatiuo, eodem modo est dicendum, si occurrerint exempla, Per ablatiuum, heret pede pes, pro pedi. Posterior pars finitionis est, sub aliqua proprietate, per proprietatē intellige verbum, cuius gratia fit, vt casus pro casu ponatur.

Requiruntur tria in Antiptosi, vnum subiectū, quod substantiuum esse solet, & in diuerso casu, quem ratio verbi postulat collocari, vna proprietas, quæ cōmuniter verbum est, & quod casus ponatur pro casu. Neque existimes licere tibi in omnibus vti pro arbitrato hac figura, sed in ijs tantū, in quibus possis tuam audaciam excellentium virorum autoritate purgare.

¶ De Synthesis.

Synthesis est, oratio congrua, non gratia vocis sed significati, vt pars certant, Gēs armati, quia in hac figura nulla habetur vocis ratio, sed tantū significatus, atque inde procedit apparens illa incongruitas, fit, vel cū suppositum à verbo discordat numero, & cōuenit significato, vt pars in frustra secant. pars pro alii. Horatius, iactamus iā pridem omnis te Roma beatū, omnis Roma pro omnes romani. Ingens frequentia conuenere, pro

homines frequentes, vel cum substantiuum ab adiectiuo diſidet genere, vt pars in agros delapſi, triſte lupus ſtabulis, tranſtulit in Eunuchum ſua. Quæ non ad vocem, ſed ad intelligentiã referenda ſunt. Quod pars milites, Eunuchus comedia, & lupus reſ ſit, ac proinde triſte, id eſt, reſ triſtis. hanc figurã uſurpant frequenter poète, raro hiſtorici, nunquã oratores.

Fit autem Syntheſis tribus modis, primò, in genere tantum, idque aut ſexus diſcernendi cauſa, vt anſer fæta. Elephantaſ grauida, aut ſupplementi gratia, vt Centauro in magna, ſupple naui, præneſte ſub ipſa, ſcilicet vrbe, ſecundò, in numero tantum, vt turba ruunt, gens currunt, vtraque formoſe, Tertio, in genere & numero ſimul, vt gens armati, pars merſi, turba proterui.

In ſyntheſi requiruntur tria, vnum ſubiectum vel plura copulata, per quæ intelliges nomina ſubſtantiuã, cum quibus proprietã, per quam intellige aut verbum, vt pars ſecãt, aut nomen adiectiuũ vt vtraque formoſe, aut participiũ, vt pars vulnerati, pars occiſi, aut relatiuũ, vt pars qui ueliebantur equis. Poſtremo, neceſſariũ eſt, vt proprietã cum ſubiecto aut copulato conueniat, nõ in voce, ſed in ſignificatione.

¶ De Synedoche.

Synedoche eſt, attributio partis ad totũ ſub proprietate verbi, vel participiũ, vel nominis adiectiuũ, duo mēbra cõtinet præſens finitio, prius eſt, attributio partis ad totum, hoc eſt, cum id, quod

partis est, attribuitur toti, & pars ponitur in accusatiuo, vt, Aethiops albus dentes, hic album, quod solis dentibus conuenit toti attribuitur Aethiopi. Posterius est, sub proprietate verbi, vel participij, vel nominis adiectiui, hoc adiectum est, vt intelligas hanc figuram tantum fieri per has tres orationis partes, verbum, participium, nomen, adiectiuum, Per verbum, aut neutrum, vt doleo caput, vel capite, ferueo stomacho, micat auribus, aut passiuum, vt expleri mentem nequit, faciem mutatur & ora, Per participium, vt nodoque sinus collecta, fluentes, redimitus tempora lauro, percussus pectora, vulneratus cor. Per adiectiuum, vt niger oculos, horridus barbam, flauus capillos. AEger pedes. Resoluntur huiusmodi locutiones per verbum habeo, aut per participium habens habentis. vt doleo caput, id est, habeo dolorem in capite, expleri mentem nequit, faciem mutatur & ora, id est, nequit habere mentem expletam, & faciem habet mutatam & ora, nodoque sinus collecta fluentes, redimitus tempora lauro, percussus pectora, vulneratus cor, id est, habens sinus fluentes collectos, habens tempora redimita lauro, habens percussa pectora. vulneratus cor, niger oculos, horridus barbam, flauus capillos. AEger pedes, id est, habens oculos nigros, horridam barbam, flauos capillos, AEgros pedes.

Quatuor requisita sunt in synedochē, totum videlicet, quod nomen substantiuum esse solet in recto appositum, proprietates, quae (vt in definitione ex-

plicatum est) verbum, aut nomen adiectiuum, aut participium esse potest, pars, quę secundum poetās semper in accusatiuo ponitur, vt Aeger pedes, laucius frontem, latus humeros, secundum verò historicos, quos nobis hac in re ad imitationem proponere debemus, in ablatiui, vt æger pedibus, laucius fronte, latus humeris. postremo, requiritur vt proprietas cum toto conueniat, cum parte minimè, vt horridus barbam, hic, horridus cum toto conuenit, non cum barba quę pars est. Atque De figuris constructionis hæc quidem satis.

HÆc habui (amplissime pater) de constructione octo partium orationis, & de octo figuris constructionis quę ad te scriberem, vtinam sic tibi probentur, vt per te latinę linguę studioſi, quam cupimus utilitatem, ex his consequantur.

**¶ Deo optimo maximo laus
honor & gloria,**

Ioannis Egidij sacrae Theologiae Magistri de recta
literarum prolatione,

- A** Sub directo memorabilis oris hiatu est.
B Simul inclusis profertur utrinque labellis.
C Linguam ad pulsos compellit ad usque molares.
D Cogit superos linguam contingere dentes.
E Paulum pressa profertur gutture lingua.
F Labrum inferius superis cum dentibus urgit.
G Datus extremum quum tangit lingua palatum.
H Oritur tractis quum ventus faucibus halat.
I Linguam impellit collidentibus imis.
K Fauces formant media cum parte palati.
L Facit extremum contingens lingua palatum.
M Quum fit pressum premitur per utrumque labellum.
N Lingua adpulsam collidit litera dentes.
O Venit exoritur quum spiritus ore rotundo.
P Datur eruptis ter litera quinta labellis.
Q Fit in adpulsu, quum stringimus ora palati.
R Facit ut supero crispetur lingua repulsu.
S Quum fit peragit colliso sibila dente.
T Linguam impulsu contractis dentibus exigit.
V Facit os strictum, sic promula labra fatigat.
X Reddit quicquid. C. atque S formare videmus.
Y Apprehensis labris procedere iustum est.
Z Sepulcrales imitatur concita dentes.

**¶ Errata quæ obiter relegendò de prehen-
dimus commissa.**

Infròtispicio opusculi leg. haud mediocri, altera enim particula di-
superfluit. in licentia a ministro concessa. linea. 1 6. lege tibi & nobis
ipsis. folio 4. facie. 2. linea. 2 7. lege. didici. fol. 5. fa. 1. linea. 1 8.
leg. petre. fol. 8. fa. 1. lin. 1 3. leg. auspicabimur. fo. 10. fa. 2. lin. 1 8.
leg. concordant fol. 11. fa. 2. lin. 5. leg. substantium fol. 12. fa. 1.
linea. 1. lege libri picturæ fol. 13. fa. 1. line. 4. lege, post huiusmodi
verba, se ablata, secus sententiam prorsus inuertit. fol. 13. fa. 2. lin.
7. leg. respondebis. fol. 15. fa. 1. lin. 1 6. leg. ablatius fol. 21. fa. 2.
lin. 1 1. leg. false. fol. 22. fa. 1. lin. 1. leg. capit. fol. 23. fa. 1. lin. 20.
leg. Terentius. fo. 25. fa. 2. lin. 5. leg. mortem. fo. 28. fa. 2. lin. 20.
leg. autore fol. 32. fa. 2. lin. 10. leg. sequetur. fo. 36. fa. 2. lin. 28.
leg. obtulit. 8. ablata. fol. 37. fa. 1. lin. 20. leg. nominatiui n. super-
fluit fol. 42. fa. 2. lin. 12. leg. econuerso. fo. 45. fa. 1. lin. 4. lege.
Quando, eodè fol. fa. 2. li. 1 6. le. & elegãter. fol. 58. fa. 2. lin. 2. le.
autem. fol. 60. fa. 1. lin. 15. leg. iucundè. fol. 64. fa. 1. lin. 5. lege.
significantia. fo. 65. fa. 1. lin. 5. leg. tripliciter. eodem. fo. fa. 2. lin. 7.
leg. siue. fo. 73. fa. 2. lin. 24. leg. vt Rex. fo. 93. fa. 1. lin. 9. lege.
causalis coniunctio. fo. 94. fa. 1. lin. 25. leg. humilissimū se præbet.
fo. 101. fa. 2. lin. 26. leg. contraxi. fo. 103. fa. 1. lin. 21. lege. in
compositione. fo. 112. fa. 1. lin. 16. leg. vno de diez.

**¶ Si forsam, candide lector, alia inter legendū
repereris, corrige, boniq; consule.**

*Los geminos. a. m.
Comunmente*

Handwritten text in a cursive script, likely a Latin or Germanic language, running vertically down the left side of the page. The text is partially obscured by the printed block and other markings.

Caesaraugusta in edibus
Petri Bernuz

Anno. 1570

Handwritten text in a cursive script, likely a Latin or Germanic language, running vertically down the right side of the page. The text is partially obscured by the printed block and other markings.

TOU
BIBLIOTECA

Sala

Númer

R
8

TOLEDO

BIBLIOTECA PROVINCIAL

Salas *Impresiones*

Número *876*

Res.

876